

audit FINANCIAR

1/2014

- **Provocări la adresa profesiei auditorilor: interes, impact și posibile soluții**

- **Planificarea și riscurile în misiunile de asigurare**
- **Percepția profesioniștilor din România din domeniul financiar-contabil referitoare la unele aspecte specifice prețurilor de transfer**
- **Analiza conformității informațiilor prezentate de către instituțiile supreme de audit la nivel european**
- **Considerații privind capitalul intangibil al companiilor românești**

Preț: 17,50 lei

Impactul adoptării pentru prima dată a IFRS de către societățile nefinanciare cotate

Gala profesiilor liberale

Hotelul Howard Johnson din Capitală a găzduit marți, 3 decembrie, prima ediție a *Galei Profesiilor Liberale Juridice și Economice – LEGAL MAGAZIN AWARDS*.

La evenimentul organizat de *Legal Magazin* și *Business Mark*, cu sprijinul Uniunii Naționale a Profesiilor Liberale (UPLR), au participat peste 120 de invitați - președinți de asociații profesionale, avocați, notari, practicieni în insolvență, mediatori, consultanți fiscali, auditori financiari, consilieri în proprietate industrială, bancheri, oficialități guvernamentale, presă economică.

Evenimentul a debutat cu o masă rotundă cu tema „Importanța profesiilor liberale pentru economia României”. Principala concluzie a dezbaterilor a fost că asociațiile profesionale membre UPLR ar trebui să colaboreze mai strâns. **Emilian Radu**, prim-vicepreședintele Uniunii Profesiilor Liberale din România, a anunțat că la nivelul Uniunii s-a format un grup de lucru menit să cuantifice influența profesiilor liberale asupra economiei și societății românești și a reamintit că UPLR a devenit anul acesta o voce importantă prin primirea sa în cadrul Consiliului Economic și Social.

În cadrul Galei s-au conferit o serie de premii de excelență pentru persoane sau firme care activează în domeniul profesiilor liberale.

Prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei Auditorilor Financiari din România, a fost distins cu o Diplomă de excelență pentru contribuția la dezvoltarea profesiei de auditor financiar.

Au primit premii și următoarele firme: KPMG AUDIT S.R.L., DELOITTE AUDIT S.R.L., PRICEWATERHOUSECOOPERS ROMÂNIA AUDIT, EY ASSURANCE SERVICES S.R.L. pentru rezultate financiare deosebite pe piața de audit din România.

Evenimente profesionale la Bruxelles

Camera Auditorilor Financiari din România a fost reprezentată de **Ana Dincă**, prim-vicepreședinte al Consiliului, la două evenimente desfășurate la Bruxelles.

La 26 noiembrie 2013 a avut loc o conferință organizată de Financial Reporting Council (FRC) și Association of Chartered Certified Accountants (ACCA), referitoare la *Revizuirea Standardelor Internaționale de audit, ca urmare a propunerii de modificare a formei Raportului de Audit*. Tema a fost susținută de reprezentanți ai IAASB, care au prezentat Raportul de audit în forma actuală, au adus la cunoștință rezultatele consultării publice și au făcut referiri la propunerile pentru modificarea ISA 700, care în noul format de raport au în vedere rearanjarea paragrafelor, prezentarea punctelor cheie în audit, cum sunt cele legate de continuitate, responsabilitățile auditorului, responsabilitățile managerului, independența auditorului, Goodwill, evaluarea instrumentelor financiare, recunoașterea veniturilor bazate pe contracte cu termen lung și alte paragrafe ce privesc politici contabile.

Întâlnirea FEE a grupului de lucru Auditing Working Party s-a desfășurat tot la Bruxelles, în ziua de 28 noiembrie 2013, la sediul Federației Europene a Experților contabili cu participarea reprezentanților statelor membre. Printre temele puse în discuție pot fi enumerate: strategia și prioritățile FEE pentru anul 2013–2014 pentru Audit Working Party; rolul auditorului în certificarea situațiilor financiare și metodologia pentru fondurile europene 70 în perspectiva 2020; organizarea unui eveniment comun FEE/ICAEW referitor la servicii de asigurare în angajamente de revizuire/exceptia audit; prezentarea spre informare, nu pentru discuții, a limitelor de la care sunt exceptate societățile pentru audit financiar în toate statele membre; prezentarea Raportului de țară.

- **Cursuri de pregătire profesională.** Anul 2013 a reprezentat al doilea an în care cursurile anuale de pregătire profesională pentru auditori și stagiaari au fost organizate exclusiv de către CAFR, sub două forme: sistem clasic și sistem e-learning.

În perioada 19 septembrie – 4 octombrie 2013 au avut loc cursurile de pregătire profesională pentru stagiaarii din anul I. Cursurile în sistem clasic s-au desfășurat în București, au durat 4 zile și s-au finalizat cu un test de verificare susținut de toți stagiaarii din anul I. Cursurile în sistem e-learning s-au desfășurat on-line, stagiaarii în activitatea de audit financiar au primit date de autentificare, în baza cărora au participat la cursurile de pregătire profesională prin intermediul calculatorului. Cursurile s-au finalizat cu un test de verificare online, care a fost susținut de toți cursanții.

În perioada 3 octombrie - 24 noiembrie 2013 au avut loc cursurile de pregătire profesională în sistem clasic pentru stagiaarii din anii II, III, pentru cei din perioada legală de susținere a examenelor, precum și pentru auditorii financiari, membri ai Camerei. Acestea s-au desfășurat sub forma unor module de curs, de câte 4 zile un modul, organizate în mai multe centre de pregătire: București, Brașov, Cluj, Constanța, Iași, Pitești, Timișoara. Participanții au fost distribuiți pe centre în baza opțiunii exprimate în formularul de înscriere la curs. Suportul de curs a fost distribuit participan-

ților pe CD-uri. Materialele suplimentare prezentate de lectori au fost transmise prin e-mail persoanelor care au solicitat acest lucru.

- **Examenul de competență profesională.** Camera Auditorilor Financiari din Romania a organizat, în luna noiembrie 2013, examenul de competență profesională. S-au înscris 231 de stagiaari, din care 144 au fost declarați admiși ca auditori financiari. Proporția de promovabilitatea a fost de 62.34 %.

Auditorii financiari declarați admiși în urma examenului de competență profesională, pentru atribuirea calității de auditor financiar, sesiunea noiembrie 2013, au la dispoziție un an pentru a se înscrie ca membri ai CAFR în Registrul public al auditorilor financiari - persoane fizice.

- **Test de aptitudini** pentru persoanele fizice care au dobândit calitatea de auditor financiar atribuită de alt stat membru al Uniunii Europene sau aparținând Spațiului Economic European sau Confederației Elvețiene s-a desfășurat la sediul Camerei Auditorilor Financiari din România la 20 noiembrie 2013. La test au participat 29 de persoane.

Cu numărul de față, revista a intrat în al 12-lea an de apariție neîntreruptă. Un an editorial pe care îl dorim a fi marcat de articole de ținută, rod al unor cercetări științifice de valoare și de certă utilitate profesiei și mecanismelor sale. Premisa realismului acestui deziderat îl reprezintă, fără îndoială, conlucrarea – ce a început să se rodeze – cu cele opt centre universitare de cercetare cu care editorul – Camera Auditorilor Financiar din România – are încheiate acorduri de cooperare. După cum, ne bazuim și pe practicieni, specialiști din domeniul de bază sau din domenii conexe care au dorința de a comunica publicului avizat rezultatele unor studii și experimentări proprii.

Avem deci un temei solid pentru a ridica ștacheta performanțelor editoriale în anul pe l-am început. Obiectivul nostru declarat este de a ne racorda cât mai bine – prin ceea ce producem și oferim – la necesitățile de informare ale cititorilor, aducându-le aproape cât mai mult din ce le este necesar și de mare interes pentru profesie.

De aceea, așteptăm propuneri din partea dumneavoastră, cititorii noștri, privind subiectele pe care ați dori să le abordăm, cu promisiunea de a le supune spre studiu specialiștilor și a prezenta analizele, observațiile și soluțiile în paginile revistei. ●

Anul XII
Nr. 109
1/2014

Sumar // Contents

audit
FINANCIAR

1/2014

3

Ovidiu-Constantin BUNGET, Iulia Maria DAVID SOBOLEVSCHI, Aureliana Monica PETCU & Raluca DREVE

Unele aspecte privind planificarea și riscurile în misiunile de asigurare
Some Issues about the Planning and Risks in the Assurance Engagements

Alexandra CORLACIU & Adriana TIRON TUDOR

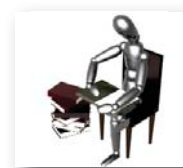
Cercetare privind percepția profesioniștilor din România din domeniul financiar-contabil referitoare la unele aspecte specifice prețurilor de transfer
Research on the Perception of Professionals in Romania in the Field of Finance and Accounting Related to Specific Aspects of Transfer Pricing

11

18

Dumitru MATIȘ, Dana Simona GHERAI & Alina Beatrice VLADU

Analiza conformității informațiilor prezentate de către instituțiile supreme de audit la nivel european
A European Analysis Concerning the Compliance of Information Disclosed by Supreme Audit Institutions

Alexandra ARDELEAN

Provocări la adresa profesiei auditorilor: interes, impact și posibile soluții
Challenges to be Faced by the Audit Profession: Interest, Impact and Some Solutions

25

38

Cristina-Ionela PRECOB

Considerații referitoare la capitalul intangibil al companiilor românești
Considerations Regarding the Intangible Capital of Romanian Companies

Marian SĂCĂRIN

Impactul adoptării pentru prima dată a IFRS de către societățile nefinanciare cotate la Bursa de Valori București
Impact of First Time IFRS Adoption by Nonfinancial Companies Listed on Bucharest Stock Exchange

46

Colegiul editorial științific

DINU AIRINEI – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

VERONEL AVRAM – Universitatea din Craiova

SORIN BRICIU – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

ALAIN BURLAUD – Institut National des Techniques Economiques et
Comptables, Paris

TATIANA DĂNESCU – Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș

ROBIN JARVIS – director pentru IMM-ACCA, Universitatea Brunel,
Marea Britanie

DAVID HILLIER – Leeds University Business School, Marea Britanie

ALLAN HODGSON – The Univeristy of Queensland, Australia

EMIL HOROMNEA – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

DUMITRU MATIȘ – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

MARIA MANOLESCU – ASE, București

ION MIHĂILESCU – Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești

ANA MORARIU – ASE, București

VASILE RĂILEANU – ASE, București

DONNA STREET – Universitatea Dayton, SUA

IOAN TALPOȘ – Universitatea de Vest din Timișoara

EUGENIU ȚURLEA – ASE, București

IULIAN VĂCĂREL – academician

Director științific:
prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**
Director editorial:
dr. **Corneliu CĂRLAN**

Redactor șef:
Cristiana RUS

Secretar de redacție: *Cristina RADU*

Prezentare grafică și tehnoredactare:
Nicolae LOGIN

Colegiul editorial științific și colectivul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul articolelor publicate în revistă.

B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>;
<http://www.proquest.com>; www.ebscohost.com,
www.cabells.com

Revista este inclusă în platforma
editorială română SCIPIO: www.scipio.ro

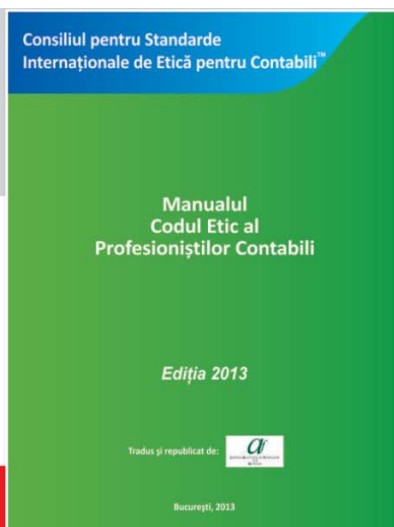
Revista este indexată în trei baze de date
recunoscute de Consiliul Național de Atestare
a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor
Universitare (CNATDCU)

Marcă înregistrată la OSIM,
sub nr. M2010 07387

Telefon: (021) 410.74.43 interior 120; Fax: (021) 410.03.48; E-mail: revista@cafr.ro; <http://revista.cafr.ro>

ISSN: 1583 - 5812, ISSN on-line: 1844 - 8801

Tipar: Print Group S.R.L., Șoseaua Fundeni nr. 50B, București, tel: 0744.638.772

Pentru un comportament profesional și moral ireproșabil!

*Camera Auditorilor Financiari din România supune atenției
publicarea în limba română a Ediției 2013
a manualului „Codul Etic al Profesioniștilor Contabili”,
emis de IIEESBA, traducere autorizată de IFAC.*

Lucrarea este disponibilă pe site-ul www.cafr.ro, secțiunea „Publicații”.

Unele aspecte privind planificarea și riscurile în misiunile de asigurare

Ovidiu-Constantin BUNGET*, Iulia Maria DAVID SOBOLEVSCHI**,
Aureliana Monica PETCU*** & Raluca DREVE****

Abstract

Some Issues about the Planning and Risks in the Assurance Engagements

The paper explores the manner in which the planning of the assurance engagements is currently perceived by the auditors, as well as the areas in which the planning approach or documentation could be altered or improved. The theoretical part of the paper emphasizes the main concepts regarding the audit planning, risks, plan and program.

The practical part of the article is directed towards two issues: on the one hand a analyze of the approach of the planning stage within the assurance engagements of an audit company, on the other hand a debate on the manner in which auditors associated in or employed by other companies on the market perceive the significance of this stage.

As a result of these analyses, the authors proposed a general model to approach the planning stage, which improves its previous approach and documentation method. Their goal is to attach an increased significance to this stage, to consider the information gathered and the directions set in the planning stage all over the engagement

Key words: planning of the audit engagement, risks, audit of EU funded projects

JEL Classification: M42, M10, G32

Cuvinte cheie: planificarea misiunii de audit, riscuri, auditul proiectelor pe fonduri europene

Introducere

Este cunoscut faptul că o activitate bine organizată și planificată are mult mai multe șanse de a se realiza cu succes. Planificarea unei activități nu mai poate fi ignorată, indiferent de ce domeniu am pune în discuție. Eșecurile determină punerea de întrebări firești pentru a identifica ce anume s-a greșit. Este și cazul auditorilor care se confruntă, în actualul climat economico-financiar, cu restricții specifice, iar planificarea activităților presupune stabilirea strategiei generale de audit și elaborarea unui plan de audit în vederea reducerii riscului de audit la un nivel acceptabil de scăzut.

* Conf. univ. dr., Universitatea de Vest din Timișoara, Directorul Departamentului Contabilitate și Audit, e-mail: ovidiu.bunget@baconsulting.ro

** Conf. univ. dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: iulia.david@kgaudit.ro

*** Conf. univ. dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: petcu_mona_a@yahoo.com

**** ABA Audit Timișoara, e-mail: raluca.dreve@abaconsulting.ro

Auditorii au trebuit să înțeleagă că modul de abordare al misiunilor trebuie schimbat, orientarea spre zonele de risc ale fiecărui client devenind un imperativ, iar planificarea misiunii trebuie să fie mai riguroasă, procedurile de audit este necesar a fi îmbunătățite și adaptate permanent. O bună planificare înseamnă determinarea tuturor informațiilor de context necesare pentru conceperea unei metodologii eficiente de auditare.

Compararea modului de abordare a etapei de planificare în cadrul misiunilor de asigurare prezintă interes din perspectiva managementului unui cabinet de audit care dorește dezvoltarea unei analize care să permită poziționarea activităților derulate în raport cu alte cabinete, cu focalizare pe etapa de planificare. Analiza comparativă dezvoltată demonstrează existența unor similități ce stau ca dovadă a integrării abordării cabinetului analizat din perspectiva pieței. Mai mult de atât, analiza dezvoltată face posibilă elaborarea unei scheme generale de abordare a etapei de planificare, schemă care integrează de asemenea rezultatele obținute prin analiza de detaliu din cadrul cabinetului și feedback-ul obținut prin intermediul chestionarului administrat auditorilor asociați sau angajați ai altor cabinete de pe piață.

Metodologia de cercetare

Studiul realizat este de tip constructiv și aplicativ. În primul rând am procedat la studiul literaturii de specialitate legate de planificarea în audit, pentru ca apoi să realizăm un studiu empiric, bazat pe aplicarea de chestionar.

În explicarea noțiunilor utilizate în cadrul lucrării, am considerat relevante *Standardele Internaționale de Audit (ISA)*

elaborate de International Federation of Accountants (IFAC) și manualele publicate de Association of Chartered Certified Accountants (ACCA). Conceptele legate de planificare, caracteristicile și etapele acesteia, precum și noțiunile generale privind cunoașterea clientului, evaluarea riscurilor, aprecierea riscurilor etc. au fost studiate și desprinse din Manualul ACCA, *F8 Audit and Assurance*, publicat în 2008, și din Standardele Internaționale de Audit: ISA 300, ISA 315, ISA 330. Practica auditului de proiecte din România, în perioada actuală, se bazează pe recomandările din granturile de finanțare europene, care indică, în unele cazuri, aplicarea ISRS 4400 (International Standard on Related Services) și pe *Ghidul pentru un audit de calitate*, emis de Camera Auditorilor Financiari din România (CAFR) în acest sens¹.

În analiza riscurilor cu care societățile de pe piață se confruntă în condițiile actuale, apreciem ca util raportul anual publicat de Ernst & Young (E&Y).

Raportul (publicat în 2012 pentru anul 2011) își propune, la fel ca rapoartele precedente, să identifice primele 10 categorii de riscuri cu care se confruntă organizațiile lumii și primele 10 oportunități de care ar putea beneficia aceste companii. Studiul a fost realizat de E&Y prin chestionarea a 700 de organizații, aparținând de 7 sectoare diferite ale economiei, din 15 țări, rezultatele fiind prezentate sub forma unui top. În scopul prezentării de informații relevante pentru tema de cercetare aleasă, am utilizat doar rezultatele privind riscurile. Rezultatele studiului au fost sintetizate în cadrul unei hărți a riscurilor (**Figura 1**), foarte elocventă în redarea percepției companiilor asupra riscurilor actuale și asupra proiecției acestora în viitor.

Descrierea metodologiei

Scopul cercetării pe care am realizat-o este dublu: pe de o parte, obținerea unei validări a procedurilor și a modului de abordare a planificării în misiunile de asigurare, dar și îmbunătățirea acestor

Figura 1. Harta riscurilor

Sursa: Turn risks and opportunities into results, Ernst & Young, 2012

1 Dobre, E., (2009), *Proceduri convenite efectuate într-un angajament de audit de proiect*, Revista „Audit Financiar”, anul VII, nr. 9, p. 29

practici utilizate. Concret, un cabinet de audit din România preocupat în permanență de creșterea calității serviciilor sale și de îmbunătățirea performanțelor proprii dorește să cunoască modul de abordare a planificării ca etapă a misiunilor de asigurare de către alți auditori care își desfășoară activitatea tot pe piața din România în condițiile actuale.

Pentru îndeplinirea scopului cercetării, am realizat în primul rând o analiză asupra importanței pe care cabinetul de audit studiat o acordă planificării în misiunile sale, asupra riscurilor identificate în etapa de planificare și a influenței acestor riscuri asupra desfășurării misiunii. Pentru această analiză am ales un număr reprezentativ de clienți de audit financiar și de cereri de rambursare auditate pe proiecte diferite. Pornind de la această analiză, cu intenția de a afla opiniile altor auditori asupra aspectelor verificate, am întocmit un chestionar cu întrebări considerate de noi ca fiind pertinente, care să permită ulterior compararea răspunsurilor primite cu situația existentă. Studiul empiric a fost realizat pe un eșantion reprezentativ din perspectiva naturii fondurilor nerambursabile, respectiv obiectului de activitate pentru zona de vest a României.

După analiza rezultatelor obținute în urma studiului empiric, am realizat o comparație între abordarea și procedurile cabinetului de audit studiat și abordarea și procedurile rezultate din colectarea datelor utilizând chestionarele.

Ca rezultat al analizei per ansamblu și al comparațiilor realizate, în special, am elaborat o schemă de abordare a planificării unei misiuni de asigurare (fie aceasta de audit financiar sau audit al fondurilor europene) care ține cont de toate aspectele analizate și chestionate și care are menirea de a trasa direcții clare în viitor pentru membrii cabinetului de audit (coordonatori de misiuni) în abordarea și documentarea planificării și bineînțeles în utilizarea rezultatelor planificării pe parcursul misiunii.

Datele utilizate

Pentru realizarea analizei în cadrul cabinetului de audit am utilizat baza de date cu societățile din portofoliu, din care am selectat, aleator, aproximativ 30 % dintre societățile auditate în anul 2012. Am utilizat astfel un eșantion de 15 clienți de audit (din care patru clienți noi, doi clienți care au schimbat în 2012 cadrul de raportare, șase domenii de activitate)

Pentru analiza misiunilor de audit al fondurilor europene, am selectat 15 cereri de rambursare, aparținând de 10 proiecte. Am ales astfel 4 cereri de rambursare aferente unor proiecte pe POR și 11 cereri de rambursare aparținând unor proiecte de pe POSDRU. Dintre cererile de rambursare, trei au fost aferente unor proiecte nou intrate în portofoliu.

Pentru transmiterea chestionarelor către alți auditori, am ales un eșantion format din 60 de persoane, din zona de vest a țării, structurate în funcție de criterii precum: apartenența la organisme profesionale, experiența estimată în domeniu, dimensiunea cabinetului. Din populația aleasă pentru transmiterea chestionarelor au răspuns doar 39 de persoane pe care le-am apreciat cu prezență mai activă pe piața auditului. Respondenții au avut la dispoziție aproximativ două săptămâni pentru a răspunde chestionarului.

Rezultate obținute

Rezultatele analizei cabinetului de audit

Din analiza realizată asupra clienților auditați au reieșit următoarele rezultate:

- ➔ în general, cabinetul alocă între 10% și 20% din timpul misiunii pentru etapa de planificare;
- ➔ acest timp alocat este influențat de o serie de factori, din care cei mai

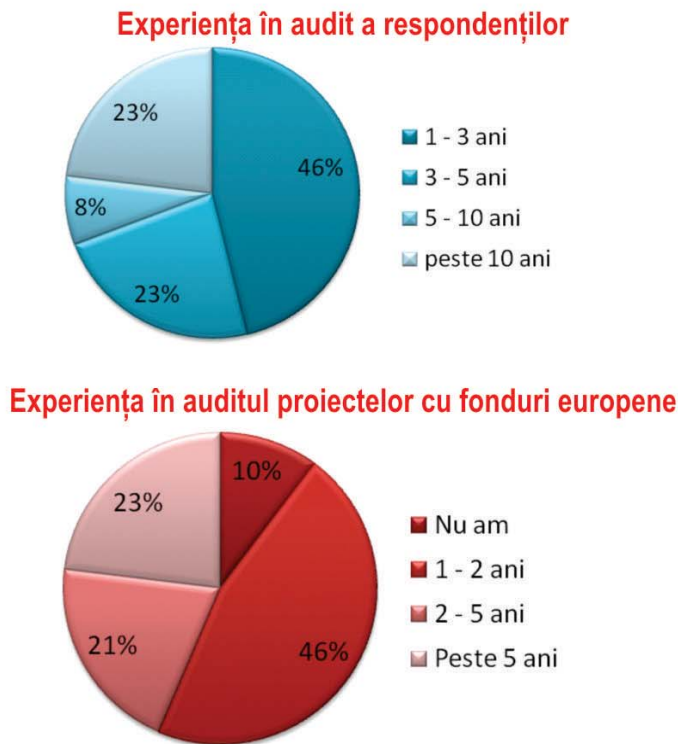
importanți sunt: faptul că clientul este nou în portofoliu și domeniul de activitate este complex;

- ➔ cea mai importantă sub-etapă a planificării misiunii de audit a fost cea a evaluării riscurilor, determinată ca raport între orele alocate fiecărei sub-etape și totalul de ore alocate planificării. Evaluarea riscurilor este urmată, ca importanță, de cunoașterea clientului și stabilirea pragului de semnificație și a eșantioanelor pe același nivel, discuțiile cu echipa și acceptarea angajamentului;
- ➔ primele trei zone de risc, ca frecvență de apariție pentru clienții analizați, au fost recuperarea dificilă după recesiune, accesul la finanțare și reducerile de costuri;
- ➔ cele mai des identificate riscuri specifice de audit au reieșit a fi sistemele slabe sau inexistente de control și dificultățile în colectarea probelor de audit.

Din analiza cererilor de rambursare din eșantion, a rezultat:

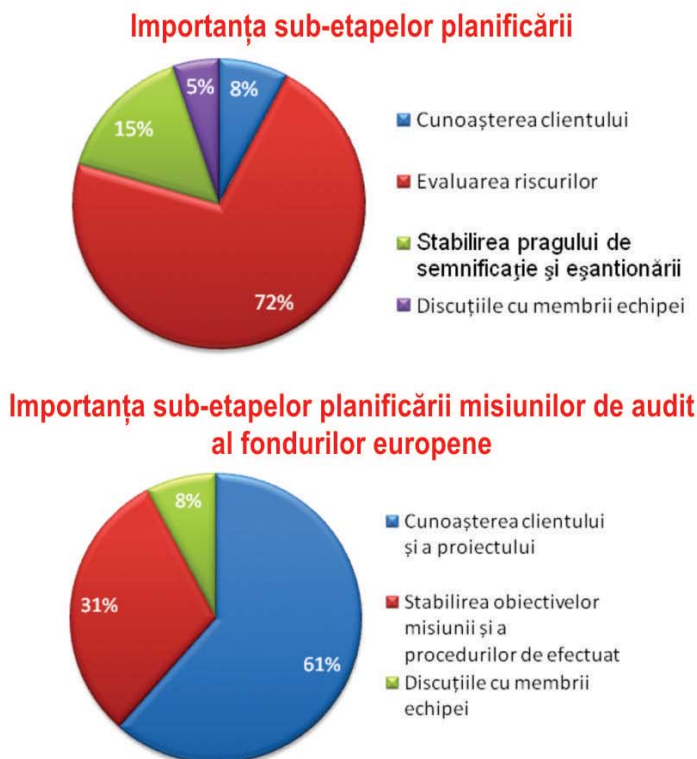
- ➔ același procent alocat planificării misiunilor ca și în cazul celor de audit, adică între 10% și 20% din totalul timpului alocat misiunii;
- ➔ pentru documentarea planificării, cabinetul utilizează procedurile din ghidul emis de CAFR;
- ➔ cea mai importantă sub-etapă a planificării este stabilirea obiectivelor și a procedurilor de efectuat, urmata de cunoașterea proiectului și a riscurilor și de discuțiile cu echipa;
- ➔ dintre acestea, cele mai importante se consideră riscul suspendării fondurilor nerambursabile și riscul de nedepunere la timp a cererilor de rambursare;
- ➔ riscurile specifice în auditul proiectelor cele mai des identificate au fost modificările frecvente în legislație și norme, precum și existența unor cheltuieli neeligibile ascunse.

Figura 2. **Experiența în audit a respondenților**

Sursa: Proiecție proprie

Figura 3. **Importanța sub-etapelor planificării**

Sursa: Proiecție proprie

Rezultatele analizei chestionarelor

Primele întrebări formulate în cadrul chestionarului sunt legate de nivelul de experiență al auditorilor în activitatea de audit financiar în general, în coordonarea echipelor de audit și în auditul proiectelor cu fonduri europene. Rezultatele sunt redată în **Figura 2**.

Majoritatea respondenților (46%) consideră etapa de planificare importantă și acordă atenție deosebită acesteia, apreciind-o ca fiind un factor decisiv în succesul misiunii. O proporție semnificativă, de 39% din respondenți, consideră că o planificare în linii mari este suficientă pentru bunul demers al misiunii, în timp ce doar 15% cred că este o etapă formală, ce are loc concomitent cu desfășurarea misiunii.

În privința bugetului orar alocat planificării misiunii, majoritatea auditorilor (46%) alocă între 10% și 20% din timpul misiunii planificării, 28% alocă între 20% și 30% acestei etape, 16% acordă mai puțin de 10% din timpul misiunii planificării, în timp ce doar 10% au afirmat că în majoritatea cazurilor acordă peste 30% din timp planificării.

Următorul pas al studiului empiric a fost determinarea sub-etapei din cadrul planificării misiunilor de asigurare căreia auditorii îi acordă cea mai mare importanță (**Figura 3**).

În cazul misiunilor de audit financiar, sub-etapa evaluării riscurilor a fost cota-tă drept cea mai importantă (72% dintre respondenți), iar în cazul misiunilor de audit al proiectelor cu fonduri europene majoritatea respondenților au considerat cunoașterea proiectului și a clientului drept cea mai importantă etapă (61%).

Următoarele întrebări adresate, cu variante multiple, au avut scopul de a stabili cele mai importante zone de risc identificate în cadrul misiunilor de audit pentru organizații, riscurile specifice de

audit, riscurile la care sunt supuse proiectele cu fonduri europene și riscurile specifice misiunilor de audit al fondurilor europene.

Primele 6 rezultate sunt prezentate în figurile 4, 5, 6 și 7.

În continuare, am determinat percepția auditorilor asupra importanței pe care riscul de audit îl are în desfășurarea ulterioară a misiunii. Rezultatele au arătat că 61% din respondenți țin cont de nivelul riscului stabilit în determinarea pragului de semnificație, în stabilirea eșantioanelor și a întinderii procedurilor, 31% nu țin cont de risc în calculul pragului de semnificație, dar țin cont de acesta în stabilirea mărimii eșantioanelor și a întinderii procedurilor, în timp ce doar 8% comunică echipei riscurile, dar nu țin cont de acestea în mod special pe parcursul misiunii.

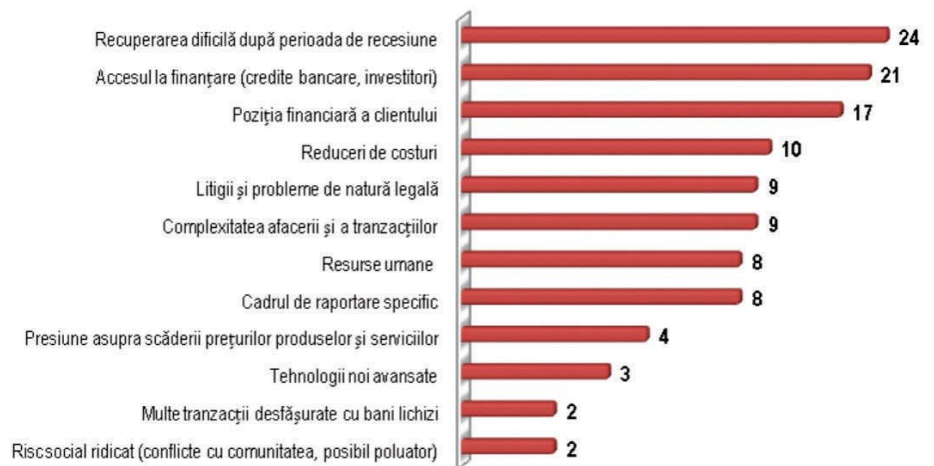
Ultima întrebare a chestionarului are rolul de a sprijini formularea concluziilor cu privire la caracteristicile pe care o planificare reușită ar trebui să le respecte. Cele mai importante reguli indicate de respondenți au fost documentarea acestei etape din cât mai multe surse de informații și respectarea standardelor și normelor în vigoare.

Compararea rezultatelor analizei interne cu rezultatele chestionării

Am comparat rezultatele obținute în cadrul analizei cabinetului și rezultatele obținute din analiza răspunsurilor la chestionare, punând accent în special pe diferențe.

Este interesant de observat că atât în cazul zonelor de risc de business sau specific identificate în misiunile de audit, cât și în cazul riscurilor specifice ale proiectelor analiza comparativă arată că primele categorii sunt aceleași în cadrul cabinetului ca acelea care reies din analiza răspunsurilor la chestionare.

Figura 4. Cele mai frecvente zone de risc identificate

Sursa: Proiecție proprie

Figura 5. Cele mai frecvente riscuri specifice de audit identificate

Sursa: Proiecție proprie

Figura 6. Cele mai frecvente riscuri de proiect întâlnite

Sursa: Proiecție proprie

Figura 7. **Cele mai frecvente riscuri în auditul proiectelor**

Sursa: Proiecție proprie

Astfel urmările recesiunii sunt resimțite în misiunile de audit financiar, iar intervenția puternică a statului se proiectează asupra proiectelor cu fonduri europene (Tabelele 1 și 2).

Ca urmare a analizelor și comparațiilor realizate, am întocmit o schemă generală ce ar putea fi respectată în cadrul cabinetului de audit pe viitor, atunci când abordează planificarea misiunilor de asigurare, fie acestea de audit financiar sau de audit al proiectelor cu fonduri europene (Figura 8).

Tabelul 1. **Paralelă – Planificare audit financiar**

ANALIZĂ CABINET		ANALIZĂ CHESTIONARE	
Factori de influență în afectarea bugetului	<i>Clientul este nou</i> Domeniu de activitate complex	Factori de influență în afectarea bugetului	<i>Clientul este nou</i> Complexitatea activităților și tranzacțiilor
Zone de risc identificate	<i>Recuperare dificilă după recesiune</i> <i>Accesul la finanțare</i> Reduceri de costuri	Zone de risc identificate	<i>Recuperare dificilă după recesiune</i> <i>Accesul la finanțare</i> Poziția financiară
Riscuri specifice	<i>Sisteme slabe de control intern</i> Dificultăți în obținerea probelor de audit Incertitudini privind continuitatea activității	Riscuri specifice	<i>Sisteme slabe de control intern</i> Programe informatice neperformante Lipsa departamentului de audit intern
Influența riscului	Nivelul stabilit al riscului de audit nu influențează calculul pragului de semnificație, dar influențează dimensiunea eșantioanelor și natura procedurilor	Influența riscului	Nivelul stabilit al riscului de audit influențează calculul pragului de semnificație, dimensiunea eșantioanelor și orientarea generală a procedurilor de audit spre zonele de risc identificate

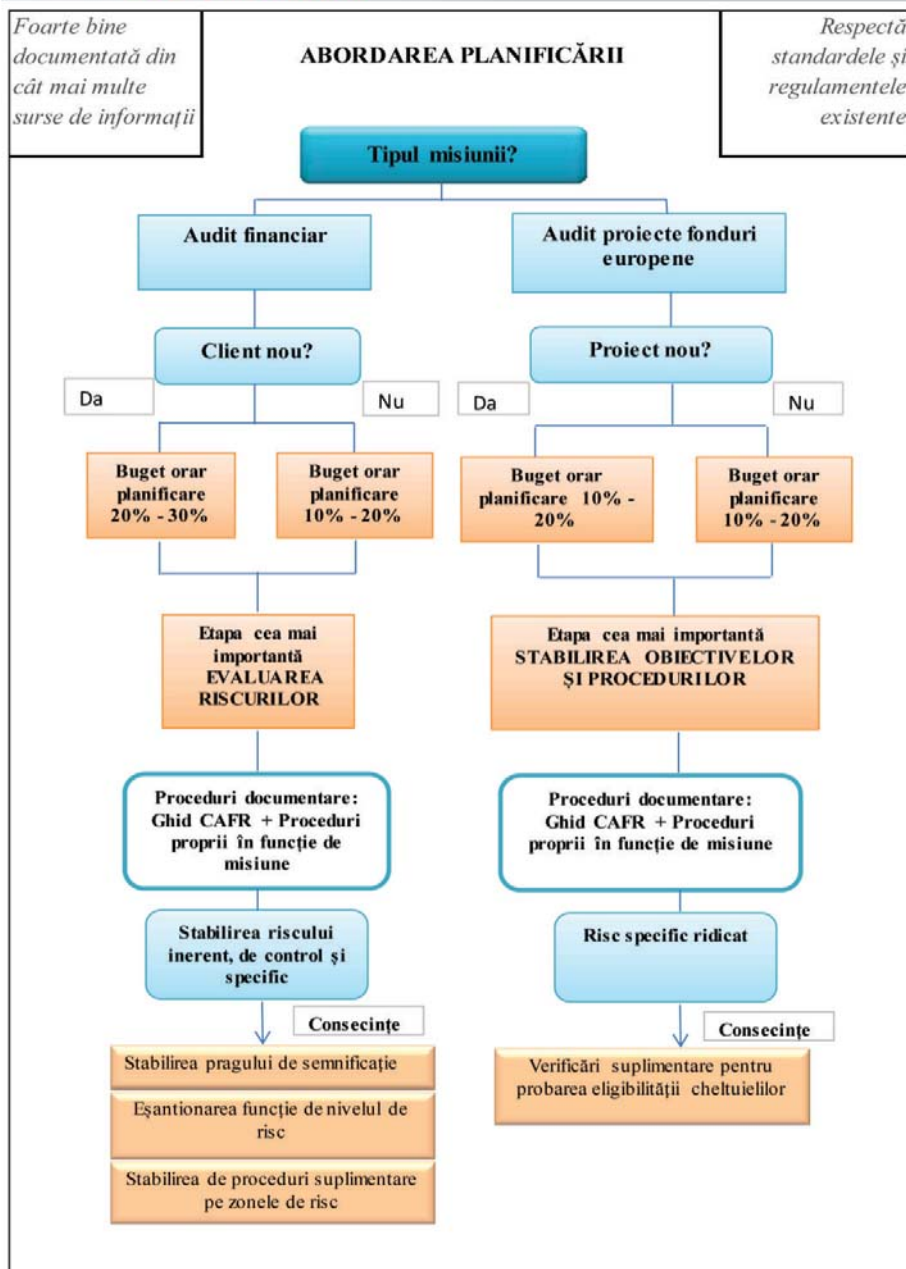
Sursa: Proiecție proprie

Tabelul 2. **Paralelă – Planificarea misiunilor de audit al proiectelor cu fonduri europene**

ANALIZĂ CABINET		ANALIZĂ CHESTIONARE	
Riscuri specifice proiecte	Riscul suspendării fondurilor Riscul nedepunerii la timp a cererilor	Riscuri specifice proiecte	Riscul suspendării fondurilor Interesele financiare ale managementului
Riscuri specifice în auditul proiectelor	Modificări frecvente de legislație și norme Cheltuieli neeligibile ascuse	Riscuri specifice în auditul proiectelor	Modificări frecvente de legislație și norme Fabricarea de documente justificative

Sursa: Proiecție proprie

Figura 8. Abordarea planificării

Sursa: Proiecție proprie

Concluzii

Pentru a oferi servicii de calitate clienților săi, în plan intern, cabinetele de audit trebuie să lucreze permanent la îmbunătățirea propriilor proceduri, să adapteze modul de abordare al misiunilor de audit la nevoile și așteptările actuale.

Obiectivul principal al lucrării a fost obținerea unei imagini de ansamblu a modului de percepție al auditorilor asupra importanței planificării în misiunile de asigurare și a sub-etapelor acesteia.

Ținând cont de efectele recesiunii, a fost necesar de observat dacă atenția auditorilor se îndreaptă spre zonele de

risc și dacă nivelul riscului influențează desfășurarea misiunilor per ansamblu.

Rezultatele analizelor realizate în partea aplicativă a lucrării au permis formularea de concluzii pertinente.

Un aspect pozitiv reieșit din analiză este faptul că, în toate cazurile, cea mai mare parte din timpul alocat planificării revine etapei de evaluare a riscurilor, ceea ce indică preocuparea cabinetului față de provocările cu care societățile auditate se confruntă și înțelegerea impactului riscurilor asupra misiunii de audit.

În ceea ce privește influența nivelului de risc, se poate concluziona că în majoritatea cazurilor acesta se exercită asupra calculului pragului de semnificație, dimensiunii eșantioanelor și realizării de proceduri suplimentare pe zonele de risc, însă nu în toate misiunile se procedează la fel.

Aceasta este o zonă în care trebuie aduse schimbări modului de abordare pentru a fi unul uniform în misiunile de audit financiar.

Zonele de risc cel mai des identificate în cazul clienților de audit demonstrează că societățile românești și nu numai, obligate să facă față în continuare efectelor recesiunii, trebuie să găsească surse de finanțare pentru a investi și a se dezvolta și să găsească soluții de optimizare a proceselor și de reducere a costurilor.

Riscurile specifice de audit cel mai des identificate în cadrul misiunilor au fost sistemele de control slabe sau inexistente și dificultățile în obținerea probelor de audit. Pentru proiectele cu fonduri europene, riscurile specifice de proiect reieșite din analiză demonstrează încă odată că acest domeniu este puternic reglementat de stat, de aici rezultând și riscurile specifice în auditul acestor proiecte.

Principalele limite ale cercetării au fost eșantionul redus de societăți din porto-

foliul cabinetului ales pentru studiu și numărul de respondenți din studiul empiric.

O altă limitare constă în faptul că în cadrul chestionarului nu am inclus întrebări cu răspuns deschis, care ar fi permis probabil auditorilor respondenți să identifice mai multe categorii de riscuri, atât în cazul misiunilor de audit financiar, cât și în cazul auditului pro-

iectelor cu fonduri europene. Cercetările viitoare în domeniu ar putea viza și restul etapelor misiunii de audit și documentarea acestora.

O temă de cercetare interesantă ar fi determinarea îmbunătățirilor ce pot fi aduse procedurilor de audit și construirea de proceduri noi care să răspundă cât mai bine la zonele de risc identificate în etapa de planificare. ●

Bibliografie

- Arens A., & Loebbecke J.K. (2003), *Audit. O abordare integrată*, Ediția a-8-a, Chișinău, Editura ARC.
- Botez, D., *Intervenția auditorului privind fondurile structurale nerambursabile*, <http://oeconomica.upm.ro/OVI/24-38DanielBotez.pdf>, Studia Universitatis Petru Maior, Series Oeconomica, Târgu Mureș, 2010.
- Bunget, O.C., (2010), *Audit financiar-contabil*, Timișoara, Editura Mirton.
- Bunget O.C., Dumitrescu A.C., and Dreve R. M., (2010), *Risk Management's importance and role in audit*, Oradea, Analele Universității de Științe Economice din Oradea.
- Dobre, E., (2009), *Auditul proiectelor în contextul economiei bazate pe cunoaștere*, Revista „Audit Financiar”, Anul VII, nr. 8, 28-33.
- Dobre, E., (2009), *Proceduri convenite – efectuate într-un angajament de audit de proiect*, Revista „Audit Financiar”, Anul VII, nr. 9, 28-33.
- ACCA, (2008), *Paper F8 Audit and Assurance*, Londra, BPP Learning Media
- Ernst&Young. (2012), *Global Report Turn risks and opportunities into results*, Preluat de pe [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/The_top_10_risks_and_opportunities_for_global_organizations/\\$FILE/Business%20Challenge%20main%20report-%20SCORED.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/The_top_10_risks_and_opportunities_for_global_organizations/$FILE/Business%20Challenge%20main%20report-%20SCORED.pdf)
- Camera Auditorilor Financiari din România (2012), *Ghid pentru un audit de calitate*, București
- International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB]. (2012), *International Standard on Auditing 300 Planning an Audit of Financial Statements*, Preluat de pe www.ifac.org.
- International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB]. (2008), *International Standard on Auditing 315 Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment*, Preluat de pe www.ifac.org.
- International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB]. (2008), *International Standard on Auditing ISA 320, Materiality in Planning and Performing an Audit*, Preluat de pe www.ifac.org.
- International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB]. (2008), *International Standard on Auditing ISA 330, The Auditor's Responses to Assessed Risks*, Preluat de pe www.ifac.org.
- International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB]. (2008), *International Standard on Related Services (ISRS) 4400, Engagements to Perform Agreed-Upon Procedures Regarding Financial Information*, Preluat de pe www.ifac.org.

Cercetare privind **percepția profesioniștilor din România din domeniul financiar-contabil referitoare la unele aspecte specifice prețurilor de transfer**

Alexandra CORLACIU* & Adriana TIRON TUDOR**

Abstract

Research on the Perception of Professionals in Romania in the Field of Finance and Accounting Related to Specific Aspects of Transfer Pricing

The objective of this research is to capture the perception of Romanian professionals on certain issues relating to transfer pricing. To achieve this objective, the main investigative tool used was a questionnaire through which the authors obtained information that have been grouped into four main categories: general information on the respondents, information on the transfer pricing knowledge, information on certain technical aspects of transfer pricing and information on Romanian legislation in the field.

Key words: transfer pricing, related parties, corporate governance, business strategy

JEL Classification: M40

Cuvinte cheie: prețuri de transfer, părți afiliate, guvernanta corporativă, strategie de afaceri

Introducere

Prețurile de transfer sunt prețurile la care se transferă bunuri sau servicii între părți afiliate. În general, două entități sunt afiliate dacă una dintre acestea participă, direct sau indirect, în conducerea, controlul sau capitalul celeilalte, ori dacă ambele sunt conduse, controlate sau deținute, direct sau indirect, de o altă entitate (se află sub control comun). Prețurile de transfer prezintă importanță atât pentru companii, cât și pentru administrațiile fiscale deoarece

* Drd., Universitatea Babeș-Bolyai, Școala Doctorală Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, e-mail: alexandracorlaciu@yahoo.com

** Prof. univ. dr., Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, e-mail: adriana.tiron.tudor@gmail.com

de ele depind, în mare parte, veniturile și cheltuielile și, mai departe, profiturile impozabile ale unor entități afiliate. Legislația fiscală românească referitoare la prețuri de transfer a fost dezvoltată relativ recent, cu precădere după anul 2000, fiind bazată pe principiile fundamentale în acest domeniu dezvoltate de către Organizația pentru Dezvoltare și Cooperare Economică (OECD).

Având în vedere cele de mai sus, obiectivul cercetării de față constă în surprinderea percepției specialiștilor din România cu privire la anumite aspecte referitoare la prețurile de transfer fiscale.

Cunoașterea în domeniu

Conform cercetătorilor Ho & Bossa (2008, p.43), *prețurile de transfer* internaționale reprezintă o *arie de cercetare multidisciplinară, care implică aspecte ce țin de: contabilitate, marketing, științe comportamentale, politica afacerilor, afaceri internaționale, economie, finanțe, științe juridice, fiscalitate*. În viziunea lui Sikka & Willmott (2010, p. 352), prețurile de transfer se află la intersecția dezbaterilor privind *contabilitatea* multinaționalelor (MNE), *responsabilitatea socială și legitimitatea statelor*.

Pak & Zdanowicz (1994) citați de Olibe & Rezaee (2008, p.86) sunt de părere că *prețurile de transfer* reprezintă, în prezent, *cea mai importantă problemă din perimetrul fiscalității internaționale* cu care se confruntă guvernele statelor și companiile multinaționale implicate în comerțul internațional. În studiile realizate de Gresik & Osmundsen (2008, p.233) și de Matsui (2011, p.4) este ilustrată ideea că, în *literatura de specialitate din aria fiscalității internaționale, printre primele cercetări care abordează tema prețurilor de transfer* se numără lucrările lui Cophitorne (1971) și Horst (1971).

Ho & Bossa (2008, p.43) *clasifică cercetările anterioare* din domeniul prețurilor de

transfer în *trei mari categorii*, predominante fiind prima și ultima categorie:

- ➔ *cercetări prescriptive* (Hirschelifer, 1956, 1957; Dopuch & Drache, 1964; Onsi, 1970; Abdel-Khalik & Lusk, 1974; Benke & Eduards, 1980);
- ➔ *cercetări comportamentale* (Watson & Baumler, 1975; Lambert, 1979);
- ➔ *cercetări aplicative* (Business International Corporation, 1965; Green & Duerr, 1970; Arpan, 1972; Tang, 1979, 1981, 1982, 1993, 2003; Borkowski, 1992, 1996, 1997, Wu & Sharp, 1979; Al-Eryani Alam & Akhter, 1990; Chan & Chow, 1997, 1998).

Totodată, aceiași autori – Ho & Bossa (2008, p.43) – remarcă faptul că *majoritatea studiilor anterioare* au un *caracter calitativ*, nefiind susținute de date statistice și, de asemenea, foarte multe cercetări sunt axate pe multinaționale încorporate în SUA și pe explicarea sistemului american de prețuri de transfer. Ho & Bossa relevă faptul că *studiul lui Arpan (1972) este printre primele cercetări care abor-*

dează prețurile de transfer într-un context internațional (i.e. în afara SUA).

În ceea ce privește *cercetările empirice* care analizează tematica managementului prețurilor de transfer, Al-Eryani *et al.* (1990), citați de Sousa & Bradley (2009, p.440), concluzionează că acestea sunt axate în principal spre subiecte precum: modalitatea de stabilire a prețurilor de transfer; regimul prețurilor de transfer al multinaționalelor în diverse țări; analiza influenței unor factori diverși atât în țara sursă, cât și în țara gazdă, asupra stabilirii strategiei prețurilor de transfer.

Referitor la legislația românească în materie de prețuri de transfer, aceasta urmează liniile directoare ale OECD și impune ca tranzacțiile între părți afiliate să fie derulate cu respectarea prețului pieței. În cazul în care prețurile de transfer nu respectă acest principiu, autoritățile din România au dreptul să ajusteze veniturile și cheltuielile unui contribuabil pentru a reflecta valoarea pieței (articolul 11 Cod Fiscal). Astfel de ajustări pot să fie efectuate pe o perioadă de până la cinci ani (perioadă care se calculează începând cu anul

următor celui în care tranzacția a avut loc). Conform Codului de Procedură Fiscală, un contribuabil care derulează tranzacții cu părți afiliate are obligația de a întocmi un dosar al prețurilor de transfer pe care va trebui să îl prezinte la solicitarea autorităților fiscale în timpul unei inspecții fiscale. În februarie 2008 a fost publicat Ordinul ANAF nr. 222, în care există norme detaliate cu privire la conținutul unui dosar local de prețuri de transfer. Conținutul acestui dosar corespunde prevederilor Codului de Conduită al Uniunii Europene cu privire la Documentarea Prețurilor de Transfer în cazul Entităților Asociate. Dosarul prețurilor de transfer trebuie să cuprindă informații despre companie, grupul din care face parte, tranzacțiile intra-grup, precum și metodele utilizate la stabilirea prețurilor.

Metodologia de cercetare

Chestionarul utilizat în această cercetare este alcătuit din 20 de întrebări, dintre

care primele 19 întrebări sunt închise (cu variante singulare sau multiple de răspunsuri predefinite), iar ultima, intitulată „sugestii”, permite respondenților formularea unor opinii și păreri proprii cu privire la problematica prețurilor de transfer în general. În construcția chestionarului s-a folosit *tehnica pâlniei* (Chelcea, 2007, p.259) care presupune trecerea de la general la particular. Astfel, cele 19 întrebări închise au fost grupate în patru categorii de informații distincte, după cum urmează:

Categoria 1: Informații generale (întrebările 1-2);

Categoria 2: Informații referitoare la cunoștințele din domeniul prețurilor de transfer (întrebările 3-7);

Categoria 3: Informații referitoare la aspecte de ordin tehnic specifice prețurilor de transfer (întrebările 8-16);

Categoria 4: Informații referitoare la legislația fiscală românească din aria prețurilor de transfer (întrebările 17-19).

Grupurile țintă de specialiști din domeniul financiar – contabil care activează

pe teritoriul României și cărora le-a fost aplicat acest chestionar sunt reprezentate de: membrii Camerei Consultanților Fiscali (CCF), membrii Camerei Auditorilor Financiari din România (CAFR), o parte din membrii Corpului Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România (CECCAR). Adresele de e-mail ale membrilor CCF și CAFR au fost preluate de pe paginile web ale camerelor respective¹ și reprezintă totalitatea persoanelor membre active care dețin o adresă de e-mail (s-a încercat realizarea unei cercetări exhaustive). În ceea ce privește adresele de e-mail ale membrilor CECCAR, preluarea acestora de pe pagina web a Corpului nu este posibilă, drept pentru care s-a utilizat lista de adrese folosite în cercetările anterioare din cadrul Departamentului de Contabilitate și Audit, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Universitatea Babeș-Bolyai.² Această listă nu este exhaustivă, reprezentând doar membrii CECCAR existenți în anul 2010 în filialele: Alba, Bihor, Bistrița, Cluj, Covasna, Harghita, Iași, Maramureș, Mureș, Satu Mare, Sălaj. În situațiile în care o persoană era membră a două sau chiar a tuturor celor trei organisme, chestionarul a fost trimis doar o dată, iar apartenența persoanei s-a stabilit respectând următoarea ierarhie: CCF, CAFR, CECCAR.

În vederea realizării efective a acestei cercetări au fost utilizate două platforme online: GoogleDocs și MailChimp. Platforma GoogleDocs a fost folosită pentru crearea chestionarului online și pentru stocarea răspunsurilor primite, iar platforma MailChimp³ a fost utiliza-

1 www.ccf.ro, www.cafr.ro.

2 Concret, este vorba de lista de adrese de e-mail utilizată de dr. Cardos Ildiko Reka în studiile efectuate în vederea elaborării tezei de doctorat.

3 Platforma Mailchimp a permis trimiterea în mod gratuit a chestionarului unui număr de 2000 de adrese de e-mail diferate, iar pentru restul de 6.001 adrese a fost achiziționat drept de transmitere.

tă pentru transmiterea chestionarului către adresele de e-mail ale membrilor celor trei organisme profesionale din sectorul financiar – contabil menționate mai sus (în total 8.001 destinatari).

Perioada în care au fost colectate răspunsurile a fost cuprinsă între 25 iulie 2013 și 31 august 2013.

Interpretarea rezultatelor

În Tabelul 1 sunt ilustrate informații referitoare la numărul de persoane implicate în cercetare precum și la ratele de răspuns.

Informațiile din tabelul 1 au fost furnizate de platformele Mailchimp (elementele 1-5) și GoogleDocs (elementul 6). Valorile procentuale ale elementelor prezentate au fost calculate după cum urmează:

E-mailuri efectiv transmise: raport între elementele E-mailuri efectiv transmise și Total adrese disponibile (rândul 2 / rândul 1);

E-mailuri eroare transmitere: raport între elementele E-mailuri eroare transmitere și Total adrese disponibile (rândul 3 / rândul 1);

E-mailuri care au fost deschise: raport între elementele E-mailuri care au fost deschise și E-mailuri efectiv transmise (rândul 4 / rândul 2);

Accesare link chestionar: raport între elementele Accesare link chestionar și E-mailuri care au fost deschise (rândul 5 / rândul 4);

Răspunsuri efective: raport între elementele Răspunsuri efective și Accesare link chestionar (rândul 6 / rândul 5);

Pe baza informațiilor de mai sus, se poate observa faptul că au fost trimise, în total, 8.001 e-mailuri, dintre care 2.221 (28%) au întâmpinat erori de transmitere, iar restul de 5.780 (72%) au fost trimise cu succes. Dintre acestea, doar 2.088 de e-mailuri au fost deschise (36%), iar link-ul care făcea trimitere la chestionar a fost accesat de 515 persoane (25% din totalul celor care au deschis e-mailul). În final, din totalul destinatarilor care au deschis e-mailul au răspuns un număr de 367 persoane, adică 71%. Dacă analizăm rata de răspuns în funcție de organismul profesional căruia îi aparțin respondenții, rezultă că membrii CCF au acordat cele mai multe răspunsuri, în proporție de 78%, urmați de membrii CAFR, cu o rată de răspuns de 76%, și apoi de membrii CECCAR, cu 49%. Dacă raportăm numărul total de răspunsuri primite (367) la numărul de e-mailuri care au fost trimise cu succes (5.780) rezultă o rată de răspuns de 6,3%.

În cele ce urmează va fi prezentată interpretarea rezultatelor obținute ca urmare a completării chestionarului de către cele 367 de persoane respondente.

a. Informații generale (întrebările 1-2):

Conform răspunsurilor primite, în cazul tuturor celor trei organisme profesionale, cea mai mare parte a respondenților activează în domeniul serviciilor de consultanță financiară / fiscală / contabilitate (40% în cazul CCF și CAFR, 31% în cazul CECCAR).

Considerăm că acesta este un aspect pozitiv, care ne asigură de calitatea răspunsurilor, deoarece, în general, cei mai buni specialiști din domeniul prețurilor de transfer sunt cei care lucrează în cadrul unor firme de consultanță financiar - fiscală. Ierarhia respondenților este completată de persoane care activează în domeniul serviciilor, altele decât cele de consultanță, apoi de profesioniștii independenți, urmați de persoane care lucrează în industrie și, pe ultimul loc, în comerț.

Tabelul 1. Informații rate de răspuns

Nr. Crt.	Element	CCF		CAFR		CECCAR		TOTAL	
		nr	%	nr	%	nr	%	nr	%
1.	Total adrese disponibile	3.962	100%	2.043	100%	1.996	100%	8.001	100%
2.	E-mailuri efectiv transmise	2.541	64%	1.519	74%	1.720	86%	5.780	72%
3.	E-mailuri eroare transmitere	1.421	36%	524	26%	276	14%	2.221	28%
4.	E-mailuri care au fost deschise	1.007	40%	645	42%	436	25%	2.088	36%
5.	Accesare link chestionar	250	25%	153	24%	112	26%	515	25%
6.	Răspunsuri efective	195	78%	117	76%	55	49%	367	71%

Sursa: Proiecția autorului (prelucrare informații furnizate de platformele Mailchimp și GoogleDocs)

Prețurile de transfer prezintă importanță atât pentru companii, cât și pentru administrațiile fiscale deoarece de ele depind, în mare parte, veniturile și cheltuielile și, mai departe, profiturile impozabile ale unor entități afiliate

Totodată, în cazul tuturor celor trei organisme profesionale, cea mai mare parte a respondenților au peste 15 ani vechime în activitate (63% CCF, 84% CAFR, 72% CECCAR). Și acest aspect este unul pozitiv, deoarece experiența în muncă a respondenților ne asigură de faptul că răspunsurile la chestionar au un nivel calitativ înalt. Ierarhia este completată de persoanele cu vechime în activitatea profesională cuprinsă între 7 și 15 ani, iar la final de cei cu o experiență mai mică de 7 ani.

b. Informații referitoare la cunoștințele din domeniul prețurilor de transfer (întrebările 3-7):

În ceea ce privește autoaprecierea nivelului de cunoștințe personale în domeniul prețurilor de transfer în cazul tuturor celor trei organisme profesionale, majoritatea persoanelor respondente (aproximativ 40% din fiecare grup țintă) consideră că au un nivel mediu de cunoștințe (autoevaluare prin alegerea cifrei 3 de pe o scală de la 1 la 5). Urmează persoanele care consideră că au cunoștințe bune în domeniu (32% CCF și CAFR, 13% CECCAR) și cele care consideră că au cunoștințe slabe (20% CCF, 19% CAFR, 17% CECCAR). Ierarhia este completată de persoanele care consideră că au cunoștințe foarte slabe în aria prețurilor de transfer (3% CCF, 9% CAFR și CECCAR) și de

cele care consideră ca au cunoștințe foarte bune (5% CCF, 4% CAFR și CECCAR).

În ceea ce privește aprecierea nivelului de cunoștințe în context național în domeniul prețurilor de transfer, majoritatea respondenților (36% CCF, 37% CAFR și CECCAR) consideră că acesta este unul slab (alegerea cifrei 2 de pe o scală de la 1 la 5). În continuare, ierarhia este completată de persoanele care consideră că nivelul de cunoștințe este mediu (26% CCF, 34% CAFR, 39% CECCAR), de cele care consideră nivelul de cunoștințe ca fiind foarte slab (21% CCF, 16% CAFR, 11% CECCAR), de respondenții care consideră nivelul de cunoștințe ca fiind bun (23% CCF și CECCAR, 12% CAFR) și de cei care apreciază că nivelul de cunoștințe este foarte bun (4% CCF, 1% CAFR).

În legătură cu urmarea unor stagii de pregătire (cursuri / workshopuri / seminarii) în domeniul prețurilor de transfer, dacă la primele patru întrebări raporturile răspunsurilor și ierarhia acestora nu diferea în rândul celor trei organisme profesionale, la întrebarea privind stagiile de formare urmate în domeniul prețurilor de transfer proporția răspunsurilor diferă în funcție de organizația profesională din care respondenții fac parte. Astfel, în cazul CCF, majoritatea membrilor au urmat stagii de formare organizate de: orga-

nismul profesional (40%), din proprie inițiativă (26%) sau la inițiativa angajatorului (14%). Doar 21% dintre membrii CCF nu au urmat stagii de pregătire în aria prețurilor de transfer. În ceea ce privește membrii CAFR și CECCAR, majoritatea lor (56% CAFR, 59% CECCAR) nu au urmat cursuri de formare în acest domeniu, iar restul au urmat cursuri din proprie inițiativă (32% CAFR, 20% CECCAR), la inițiativa angajatorului (17% CAFR, 5% CECCAR) sau la cea a organizației profesionale (12% CAFR, 16% CECCAR). În consecință, membrii CCF au urmat cele mai multe stagii de pregătire privind prețurile de transfer, lucru absolut firesc, având în vedere că acest domeniu are importante implicații fiscale.

În ceea ce privește dorința de a participa la (mai multe) stagii de formare în domeniul prețurilor de transfer, majoritatea respondenților (peste 80% pentru fiecare organizație profesională în parte) consideră utilă participarea la astfel de stagii atât pentru dezvoltarea profesională, cât și pentru eficientizarea muncii desfășurate.

Referitor la implicarea organizațiilor profesionale în formarea profesioniștilor în domeniul prețurilor de transfer, majoritatea respondenților (aproximativ 90% din cadrul fiecărei camere) consideră că organizațiile profesionale ar trebui să joace un rol activ în această arie.

c. Informații referitoare la aspecte de ordin tehnic specifice prețurilor de transfer (întrebările 8-16):

Majoritatea specialiștilor care au completat chestionarul (53% CCF, 49% CAFR, 63% CECCAR) consideră că prețurile de transfer sunt importante în cadrul strategiei globale de afaceri, iar o parte însemnată dintre respondenți (43% CCF, 48% CAFR, 35% CECCAR) consideră că aceste prețuri reprezintă un aspect foarte important al strategiei globale. Doar un număr foarte mic dintre cei chestionați (4% CCF, 3% CAFR, 2% CECCAR) au opinat că prețurile de transfer nu sunt deloc importante pentru strategia globală de afaceri.

Pe de altă parte, cea mai mare parte dintre respondenți (71% CCF, 84% CAFR, 65% CECCAR) sunt de părere că prețurile de transfer reprezintă un instrument propice manipulării rezultatului fiscal. În acest sens, respondenții consideră că factorul cel mai important care descurajează utilizarea prețurilor de transfer drept un mecanism de manipulare fiscală este legislația, după care urmează transparența practicilor contabile și fiscale și un sistem bun de guvernare corporativă.

Printre cei mai importanți factori externi care cauzează dificultatea procesului de determinare a prețurilor de transfer se numără, în opinia celor chestionați, lipsa unui ghid detaliat și lipsa cunoștințelor tehnice necesare, iar cei mai importanți factori interni care cauzează dificultatea procesului de determinare a unor prețuri de transfer care respectă valoarea de piață sunt inexistența tranzacțiilor comparabile și caracteristicile mediului de afaceri.

În ceea ce privește calitatea persoanelor implicate în procesul de pregătire a documentației (dosarului) de prețuri de transfer, în vederea realizării unei documentații complete, în procesul de pregătire al acesteia ar trebui să fie impli-

cați atât specialiști din departamentul financiar – contabil, cât și specialiști din departamentele operaționale (pentru că numai astfel se obține o privire de ansamblu asupra operațiunilor derulate de compania / grupul pentru care se realizează respectiva documentație).

În legătură cu atenția pe care societățile din România o acordă aspectelor referitoare la prețuri de transfer, aproape toți specialiștii care au completat chestionarul (90% CCF, CAFR și 100% CECCAR) consideră că acestea nu le tratează cu suficientă atenție.

Referitor la capacitatea companiilor românești de a furniza informații clare și complete în ceea ce privește prețurile de transfer pe care le practică, majoritatea specialiștilor consideră că acestea nu sunt în măsură să furnizeze asemenea informații.

Pe de altă parte, specialiștii chestionați consideră că factorul cel mai important care determină companiile din România să acorde totuși importanță aspectelor referitoare la prețuri de transfer este reprezentat de reglementările legislative (scor majoritar 5), urmat de politicile de grup (scor majoritar 4).

d. Informații referitoare la legislația fiscală românească din aria prețurilor de transfer (întrebările 17-19):

În ceea ce privește caracterizarea formei actuale a legislației românești din domeniul prețurilor de transfer, conform specialiștilor chestionați, aceasta este percepută drept ambiguă și mult prea sumară.

Pe de altă parte, specialiștii care au completat chestionarul consideră că, în ceea ce privește aspectele specifice prețurilor de transfer, autoritățile din România nu au suficiente cunoștințe tehnice, au o atitudine abuzivă și aplică forma legii, nu substanța sa.

În ceea ce privește modificarea legislației românești în materie prin introducerea obligației de pregătire a unor rapor-

tări fiscale anuale referitoare la prețurile de transfer practicate (care să fie transmise autorităților, eventual odată cu depunerea declarației 101 privind impozitul pe profit), părerea specialiștilor sunt împărțite. Astfel, majoritatea membrilor CCF și CECCAR nu consideră benefică introducerea unei astfel de obligații, însă cea mai mare parte a membrilor CAFR o consideră utilă. Pe de altă parte, referitor la stabilirea unui prag minim privind valoarea tranzacțiilor derulate cu părți afiliate sub care pregătirea documentației (dosarului) de prețuri de transfer să nu fie necesară, specialiștii chestionați sunt (aproape unanim) de acord că o astfel de reglementare ar fi benefică.

e. Sugestii primite (întrebarea 20):

Așa cum a fost deja specificat mai sus, întrebarea cu numărul 20 a fost de fapt o rubrică în care respondenții au avut posibilitatea să ofere anumite sugestii / comentarii referitoare la tematica prețurilor de transfer. Prin urmare, au fost primite comentarii care fac referire la aspecte precum: costurile mari pe care le implică pregătirea unui dosar de prețuri de transfer; carența legislației; insuficiența cunoștințelor inspectorilor fiscali în acest domeniu; imprudența cu care societățile abordează aspectele referitoare la prețuri de transfer (prețuri impuse de grup, insuficient fundamentate și imposibil de susținut în cazul inspecțiilor fiscale); dificultatea găsirii unor tranzacții comparabile; utilitatea implicării mediului academic și a organizațiilor profesionale în procesul de pregătire a unor specialiști în acest domeniu etc.

Concluzii

În cadrul acestui studiu a fost realizată o cercetare empirică (prin aplicarea unui chestionar) asupra specialiștilor din România din domeniul financiar - contabil (membrii CCF, CAFR, CECCAR),

cu scopul de a evalua percepția acestora privind aria prețurilor de transfer. Chestionarul a fost construit folosind tehnica pâlniei (care presupune trecerea de la general la particular), iar cele 19 întrebări au fost grupate în patru categorii de informații distincte (informații generale despre respondenți, informații privind cunoștințele în domeniu, informații referitoare la aspecte tehnice ale prețurilor de transfer, informații privind legislația românească în domeniu).

În urma interpretării răspunsurilor obținute, a reieșit faptul că majoritatea respondenților activează în aria serviciilor de consultanță financiară / fiscală / contabilitate și au o experiență în muncă de peste 15 ani, aspecte care ne asigură de calitatea răspunsurilor acordate.

În ceea ce privește nivelul personal de cunoștințe referitoare la prețuri de transfer, majoritatea respondenților se autoevaluează ca având cunoștințe medii în acest domeniu, în timp ce cunoștințele în context național sunt considerate ca fiind de un nivel slab. Totodată, conform răspunsurilor primite, urmarea unor cursuri / seminarii pe tematica prețurilor de transfer depinde de organizația profesională din care respondenții fac parte (majoritatea membrilor CCF au urmat stagii de pregătire la inițiativa camerei respective, în timp ce majoritatea membrilor CAFR și CECCAR nu au urmat cursuri în domeniu, iar cei care au urmat au făcut-o din inițiativă proprie). În același timp, respondenții sunt de părere că, în vederea dezvoltării lor profesionale, este util să participe la stagii de pregătire și că organizațiile profesionale ar trebui să se implice în formarea specialiștilor în aria prețurilor de transfer.

Totodată, persoanele chestionate consideră că prețurile de transfer sunt importante în cadrul strategiei globale de afaceri, dar că, în același timp, aceste prețuri pot fi utilizate drept instrumente de manipulare a rezultatului fiscal. În opinia lor, cei mai importanți factori care au capacitatea de a contracara utili-

zarea prețurilor de transfer pentru scopuri de manipulare fiscală sunt reglementările legislative și transparența practicilor financiar - contabile. Cei mai importanți factori extrinseci care cauzează dificultatea procesului de stabilire a prețurilor de transfer sunt lipsa unui ghid detaliat și a cunoștințelor tehnice necesare, iar printre factorii intrinseci se numără inexistența tranzacțiilor comparabile și caracteristicile mediului de afaceri. Respondenții consideră că, în vederea realizării unei documentații de prețuri de transfer complete, în procesul de pregătire al acesteia ar trebui să fie implicați atât specialiști din departamentul financiar, cât și specialiști din departamentele operaționale. În ceea ce privește societățile din România, profesioniștii chestionați consideră că acestea nu tratează cu suficientă atenție aspectele referitoare la prețuri de transfer și că, totodată, nu sunt în măsură să furnizeze informații clare și suficiente privind prețurile pe care le practică în relațiile cu afiliații. Pe de altă parte, cei mai importanți factori care determină com-

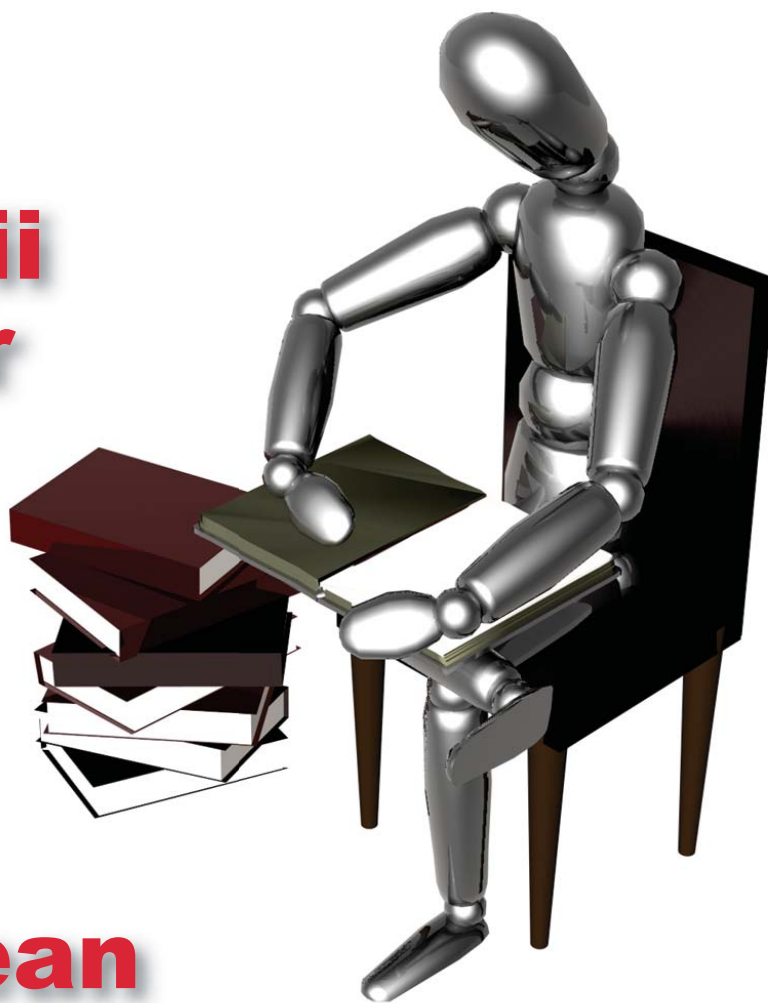
paniile din România să acorde o oarecare importanță aspectelor referitoare la prețurile de transfer sunt reglementările legislative urmate de politicile de grup.

În ceea ce privește legislația românească din domeniu, majoritatea respondenților consideră că, în forma actuală, aceasta este ambiguă și mult prea sumară. Totodată, persoanele chestionate sunt de părere că autoritățile din România nu au suficiente cunoștințe tehnice în aria prețurilor de transfer, au o atitudine abuzivă și aplică forma legii, nu substanța sa. Majoritatea respondenților care fac parte din CCF și CECCAR sunt de părere că introducerea obligației de a pregăti raportări fiscale anuale referitoare la prețurile de transfer nu ar fi benefică, în timp ce majoritatea respondenților CAFR consideră benefică o astfel de măsură. Pe de altă parte, aproape toți respondenții sunt de părere că stabilirea unui prag minim privind valoarea tranzacțiilor sub care existența dosarului de prețuri de transfer să nu fie necesară ar fi o măsură legislativă eficientă. ●

Referințe bibliografice

- Gresik A. Thomas, Osmundsen Petter (2008), Transfer pricing in vertically integrated industries, *International Tax Management*, Vol. 15: 231–255;
- Ho Daniel, Wong Brossa (2008), Issues on compliance and ethics in taxation: what do we know, *Journal of Financial Crime*, Vol. 15, no. 4: 369 – 382;
- Matsui Kenji (2011), Auditing internal transfer prices in multinationals under monopolistic competition, *International Tax and Public Finance*;
- Olibe O. Kingsley, Rezaee Zabihollah (2008), Income shifting and corporate taxation: the role of cross-border intrafirm transfers, *Review of Accounting and Finance*, Vol. 7, no. 1: 83 – 101;
- Sikka Prem, Willmott Hugh (2010), The dark side of transfer pricing: Its role in tax avoidance and wealth retentiveness, *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 21 : 342 – 356;
- Sousa M.P. Carlos, Bradley Frank (2009), Price adaptation in export markets, *European Journal of Marketing*, Vol. 43, no. 3: 438 – 458;
- *** OECD, (2010), Model Tax Convention on Income and on Capital;
- *** OECD, (2010), Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations;
- *** Legea 571/2003 privind Codul Fiscal (M.Of.: 927 din 23.12.2003);
- *** Hotărârea Guvernului 44/2004 (M.Of.: 112 din 06.02.2004) pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal;
- *** Ordinul ANAF 222 / 2008 (M.Of.: 129 din 19.02.2008) privind conținutul dosarului prețurilor de transfer;
- *** Ordonanța 92 / 2003 (M.Of.: 863 din 26.09.2005) privind Codul de Procedură Fiscală;
- www.ccf.ro;
- www.caf.ro.

Analiza **conformității informațiilor prezentate de către instituțiile supreme de audit la nivel european**

Dumitru MATIȘ*, Dana Simona GHERAI** & Alina Beatrice VLADU***

Abstract

A European Analysis Concerning the Compliance of Information Disclosed by Supreme Audit Institutions

The main objective of this study consisted in the assessment of compliance magnitude of information disclosed in English language, regarding the transparency and accountability of the work conducted by the Supreme Audit Institutions from the European Union, as stated in the requirements of International Standards of Supreme Audit Institutions (hereunder ISSAI 20). Using as a measurement tool the Disclosure Index, the authors found that the level of compliance was high. The highest level of compliance with the requirements of ISSAI 20 was obtained in the United

Kingdom and Denmark while France comprised the lowest rates. The countries' level of development did not had an impact on the level of compliance of disclosure according to the requirements of ISSAI 20, while the status of the governing body of Supreme Audit Institutions impacted positively.

Key words: public external audit, Supreme Audit Institutions, International Standards of Supreme Audit Institutions, transparency, accountability

JEL Classification: M 42, M 14

Cuvinte cheie: audit public extern, Instituții Supreme de Audit, Standardele Internaționale ale Instituțiilor Supreme de Audit, transparență, responsabilitate

* Prof.univ.dr., cercetător, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: dumitru.matis@econ.ubbcluj.ro

** Cadru didactic asociat, Universitatea din Oradea, Oradea; doctorand Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: dana.gherai@yahoo.com

*** Asist. univ. dr., cercetător, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: beatrice.vladu@econ.ubbcluj.ro

Introducere

Auditul public extern exercitat de către Instituțiile Supreme de Audit (ISA) reprezintă un demers important și de impact asupra încrederii societății în sectorul public, dat fiind faptul că utilizarea resurselor publice *face o diferență în viața cetățenilor* (ISSAI X: Preamble). Maniera în care acesta se desfășoară poate avea un impact pozitiv sau negativ (Dees, 2011). În favoarea argumentului ce sprijină impactul pozitiv putem aduce în atenție interesul vizavi de modul în care sunt utilizate resursele publice. Un alt argument se sprijină pe recursul la mecanismele de responsabilizare care stau la baza utilizării de resurse publice.

Analizând misiunea ISA, putem deduce facil faptul că acest organism promovează trei piloni importanți precum: eficiența, responsabilitatea și transparența administrației publice. Nu întâmplător am ales în cadrul studiului de față să analizăm doi dintre cei trei piloni ai misiunii ISA. Transparența și responsabilitatea reprezintă două instrumente fundamentale ale unei bune guvernări, iar ISA este una dintre acele instituții cheie ce le poate asigura. Mai mult, recursul la standardul ISSAI 20 este și el argumentat astfel: din ansamblul standardelor internaționale ce reglementează activitatea de audit public extern, standardul ISSAI 20 este unanim acceptat pe plan internațional. În lumina marilor scandaluri financiare nu demult apuse, considerăm acest studiu atât oportun, cât și relevant, triada propusă (ISSAI 20, transparență, responsabilitate) fiind una ce cade sub

interesul unei largi categorii de utilizatori.

Potrivit lui Akyel (2011:1), transparența și responsabilitatea reprezintă două instrumente fundamentale ale unui guvern modern și ale unei bune guvernări. Drept urmare, transparența și responsabilitatea, în contextul auditului extern exercitat de ISA, nu trebuie privite separat, ambele cuprinzând multe din aceleași acțiuni, cum ar fi raportarea publică (ISSAI 20). Transparența, atunci când este aplicată în mod consecvent, poate ajuta la combaterea corupției, îmbunătățirea guvernării și la promovarea responsabilității (Leeuw, 2011). Conceptul de responsabilitate se referă la cadrul legal și de raportare, structura organizatorică, strategia, procedurile și diferitele acțiuni ale ISA și este indubitabil legat de buna funcționare a unui mediu economic.

INTOSAI tratează acest două concepte făcând uz de unul dintre standardele sale, aprobat la sfârșitul anului 2009 - ISSAI 20, care analizează nouă principii ce privesc transparența și responsabilitatea. Potrivit acestuia, ISA face parte dintr-un sistem legal și constituțional fiind responsabilă în fața diferitelor părți, organelor legislative sau chiar a publicului. În același timp aceasta trebuie să-și planifice și să-și conducă activitatea utilizând metodologii și standarde adecvate prin care să promoveze responsabilitatea și transparența asupra activităților publice într-o manieră completă și obiectivă (ISSAI 20).

Așa cum am afirmat anterior, principiile standardului ISSAI 20 sunt unanim acceptate pe plan internațional, având menirea de a trasa obiective comune pentru toate instituțiile ce le aplică, chiar în condițiile în care ISA își conduce activitatea sub mandate și modele eterogene. În acest sens, prin studiul nostru cantitativ urmărim ca în cadrul statelor membre ale Uniunii Europene, mai precis pe site-urile ISA, să identificăm în ce măsură acestea își prezintă

informațiile cu privire la principiile de transparență și responsabilitate în limba engleză (limbă de circulație internațională), ținând cont de faptul că țările din cadrul Uniunii Europene au aderat în perioade diferite de timp și activitatea ISA la nivel național este diferită și diversificată (Stuiveling, 2010).

Data fiind disponibilitatea ridicată de a transmite un cumul mai larg de informații atunci când nivelul de dezvoltare a unei țări este ridicat (Dees, 2011), am ales să testăm empiric în ce măsură nivelul de dezvoltare a unei țări este asociat cu disponibilitatea de a transmite informații ce țin de cerințele ISSAI 20. O ultimă asociere testată a evaluat statutul managementului ISA și conformitatea cu cerințele ISSAI 20.

În cele ce urmează vom prezenta metodologia de cercetare, rezultatele studiului întreprins, finalizând cu segmentul destinat concluziilor, limitelor și premiselor pentru viitoare cercetări.

Metodologia de cercetare

Acest studiu este unul cantitativ. Prin urmare a presupus folosirea de metode specifice acestui tip de cercetare, printre care amintim: culegerea de date, analiză și evaluare, limitare a incidenței erorilor asupra datelor culese, verificare a calității datelor. Întrucât sub incidența analizei au fost luate în considerare toate țările Uniunii Europene, eșantionul nostru nefiind unul probabilistic nu avem asociate erori atașate acestui tip de eșantionare. Datele cuprinse în eșantion au fost colectate manual de pe site-urile web ale ISA din țări ce aparțin Uniunii Europene, până la data de 01.07.2013. Țările analizate sunt prezentate în cadrul tabelului cu numărul 2. Croația a fost exclusă din cadrul analizei dat fiind faptul că prezintă pe site-ul web al ISA informații ce cad sub

incidența interesului acestui studiu doar în limba națională. În ceea ce privește managementul datelor, acestea au fost centralizate electronic, iar verificarea lor a fost realizată de către toți autorii implicați în acest demers științific atât în momentul culegerii, cât și în momentul analizării lor. SPSS 11.0 a fost uzitat în analiza datelor, intervalul de încredere cu care am lucrat fiind de 95%.

Având în vedere obiectivul urmărit, *analiza nivelului de transparență și responsabilitate în prezentarea informațiilor în limba engleză de către Instituțiile Supreme de Audit din țările membre UE*, ipotezele de cercetare au fost formulate în acord cu direcția de cercetare. Pentru o facilă prezentare, cele trei ipoteze de cercetare elaborate se regăsesc în Tabelul 1. De asemenea, am comprimat în acest segment și metoda de testare de care am făcut uz pentru fiecare ipoteză de cercetare elaborată.

Așa cum am afirmat anterior, pentru măsurarea nivelului de conformitate al informațiilor cu cerințele ISSAI 20 am folosit indicele prezentărilor de informații (engl. *Disclosure Index*). Acest indice are rolul de a măsura și compara informațiile efectiv divulgate cu prezentările posibile totale. În cazul nostru numărul prezentărilor posibile totale a fost calculat în baza recomandărilor ISSAI 20. Conform standardului ISSAI 20, recomandările privind principiile de transparență și responsabilitate sunt

dezvoltate în baza respectării următorilor itemi: îndeplinirea sarcinilor în temeiul unui cadru juridic; publicarea mandatului, responsabilităților, misiunii și strategiei ISA; adoptarea de standarde de audit, procese și metode; aplicarea standardelor ridicate de integritate și etică; asigurarea necompromiterii principiilor; gestionarea de către ISA a operațiunilor sale în mod economic, eficient și efectiv; publicarea de către ISA a rezultatelor controalelor de audit și a concluziilor acestora cu privire la activitățile guvernamentale; comunicarea în timp util a informațiilor cu privire la activitățile și rezultatele auditului.

Pentru construcția indicelui și pentru validarea ipotezelor sub aspect empiric, am comparat în cadrul țărilor din Uniunea Europeană principiile din standardul ISSAI 20 cu **informațiile prezentate de Instituțiile Supreme de Audit în limba engleză** (prima variabilă luată în considerare alături de celelalte principii din cadrul standardului). În urma analizei standardului ISSAI 20 am căutat 9 variabile în toate Instituțiile Supreme de Audit din statele membre ale UE. În acest sens au fost analizate 243 de elemente. În urma analizei siteurilor web ale Instituțiilor Supreme de Audit, pentru fiecare informație regăsită în limba engleză, relevantă pentru variabilele noastre, am acordat valoarea 1. Pentru a putea construi indicele de divulgare, am realizat suma acestora,

sumă care a fost raportată la numărul maxim de informații posibil de prezentat.

Din punct de vedere matematic, indicele de divulgare se calculează astfel:

$$DI = \frac{\sum_{i=1}^m di}{\sum_{i=1}^n di} \quad (1)$$

unde: DI = indicele prezentărilor de informații;

$di = 1$, dacă informația există și 0, în caz contrar;

m = numărul de elemente prezentate efectiv;

n = numărul maxim de elemente posibil de prezentat.

Indicele de divulgare poate lua valori între 0 și 1, iar cu cât rezultatul este mai apropiat de 1 cu atât mai multe informații au fost prezentate de către ISA în limba engleză, interpretând nivelul de conformitate ca fiind unul din ce în ce mai satisfăcător. Conformitatea totală este atinsă doar atunci când DI are valoarea 1.

Atunci când am testat ipotezele *H2* și *H3*, adică influența factorilor: *nivelul de dezvoltare al țărilor și statutul organului de conducere* în gradul de prezentare al informațiilor, am folosit coeficientul de corelație al lui Pearson. Nivelul de dezvoltare al țărilor, ca factor de influență, a fost măsurat prin valoarea PIB-ului estimat pentru anul 2012, prezentat de Fondul Monetar Internațional prin *World Economic Outlook Database*. În acest sens am dorit să vedem dacă țările mai dezvoltate prezintă mai multe informații decât țările mai puțin dezvoltate din cadrul Uniunii Europene.

În ceea ce privește cel de-al doilea factor de influență testat, este cunoscut faptul că deciziile luate la nivelul Instituțiilor Supreme de Audit se împart în două categorii (National Audit Office, 2005):

- ❖ Decizii luate de un auditor general sau de un președinte: Letonia,

Tabel 1. **Ipotezele de cercetare și metoda de testare**

Nr. ipotezei	Ipoteza de cercetare	Metoda de testare a ipotezei
H1	Nivelul de conformitate al prezentării informațiilor cu cerințele ISSAI 20, în țările din UE este ridicat.	Disclosure Index
H2	Nivelul de dezvoltare al țărilor este pozitiv asociat cu nivelul de conformitate al prezentării informațiilor cu cerințele ISSAI 20, în țările din UE.	Coeficientul de corelație al lui Pearson
H3	Statutul organului de conducere al ISA este pozitiv asociat cu nivelul de conformitate al prezentării informațiilor cu cerințele ISSAI 20, în țările din UE.	Coeficientul de corelație al lui Pearson

Sursa: Proiecția autorilor

Cipru, Irlanda, Suedia, Finlanda, Marea Britanie, Austria, Danemarca, Lituania, Estonia, Ungaria, Malta, Bulgaria, Slovacia, Slovenia;

- ❖ Decizii luate în mod colectiv: Republica Cehă, Franța, Belgia, Spania, Portugalia, Germania, Grecia, Luxemburg, Olanda, Italia, Polonia, România.

Ultima ipoteză de cercetare testată a urmărit să identifice care statut al organului de conducere oferă un nivel de prezentare al informațiilor mai mare. Pentru țările în care deciziile sunt luate de auditorul general am acordat valoarea 1, iar pentru cele în care deciziile sunt luate în mod colectiv am acordat valoarea 0.

Rezultatele studiului, discuții și interpretare

Așa cum am afirmat anterior, trei ipoteze de cercetare au fost testate în cadrul acestui studiu empiric. Focalizându-ne asupra primei ipoteze de cercetare testate și anume evaluarea nivelului de conformitate al prezentării de informații privind transparența și conformitatea cu cerințele ISSAI 20, am inclus în **Tabelul 2** valorile indicelui de divulgare obținute în urma analizei.

În urma rezultatelor obținute se poate observa că există discrepanțe între Instituțiile Supreme de Audit din țările membre ale Uniunii Europene în ceea ce privește nivelul de divulgare a informațiilor privitoare la transparență și responsabilitate în conformitate cu cerințele ISSAI 20. Franța, cu a sa *Cour de Comptes*, este singura țară care nu are prezentate informații în limba engleză, doar în limba franceză; drept urmare nu am putut calcula nivelul de conformitate al acesteia în raport cu cerințele ISSAI 20, ținând cont de prima noastră variabilă luată în considerare.

Tabel 2. **Indicele divulgării informațiilor - Disclosure Index**

Țara de apartenență a ISA	Disclosure Index (DI)
Austria	0,8889
Belgia	0,6667
Bulgaria	0,6667
Cipru	0,4444
Cehia	0,5556
Danemarca	1,0000
Estonia	0,8889
Finlanda	0,5556
Franța	0,0000
Germania	0,6667
Grecia	0,3333
Irlanda	0,6667
Italia	0,4444
Letonia	0,8889
Lituania	0,8889
Luxemburg	0,3333
Malta	0,6667
Marea Britanie	1,0000
Olanda	0,7778
Polonia	0,6667
Portugalia	0,4444
România	0,8889
Slovacia	0,6667
Slovenia	0,8889
Spania	0,1111
Suedia	0,5556
Ungaria	0,8889
MEDIA	0,6461

Sursa: Proiecția autorilor

Pentru celelalte ISA valoarea indicelui variază între 0,1111 (Spania) și 1,0000 (Danemarca și Marea Britanie). Instituțiile de audit care înregistrează cel mai mare nivel al conformității prezentării informațiilor în limba engleză privind transparența și responsabilitatea cu cerințele standardului ISSAI 20 sunt Danemarca și Marea Britanie. Acestea prezintă toate informațiile posibile și urmărite de noi în limba engleză și în detaliu. Am putea considera *National Audit Office* al Marii Britanii ca nefiind relevant din punct de vedere al prezentării informațiilor, deoarece limba oficială a țării este engleza, însă același lucru se poate regăsi și în Irlanda, iar, din punct de vedere al conformității,

aceasta atinge pragul de 0,6667 - drept urmare, considerăm nivelul de conformitate al *National Audit Office* relevant pentru studiul nostru.

La nivel de eșantion se poate observa că majoritatea Instituțiilor Supreme de Audit prezintă datele referitoare la îndeplinirea sarcinilor în temeiul unui cadru juridic care prevede responsabilitatea și transparența (24 de instituții) și își fac publice mandatul, responsabilitățile, misiunea și strategia (25 de instituții). De asemenea, 20 de instituții raportează în mod public rezultatele controalelor de audit și concluziile acestora cu privire la activitățile guvernamentale. La polul opus interesul este foarte slab

pentru prezentarea în limba engleză a standardelor de audit adoptate, procesele și metodele care sunt obiective și transparente, precum și pentru standardele de integritate și etică privind personalul (8 instituții). În acest caz informațiile sunt prezentate parțial în limba engleză, parțial în limba națională.

La nivelul întregului eșantion valoarea medie a gradului de conformitate este 0,6461 – ceea ce sugerează faptul că nivelul de conformitate al prezentării informațiilor privind transparența și responsabilitatea în limba engleză cu cerințele ISSAI 20, în ISA din țările membre ale Uniunii Europene este ridicat. Drept urmare, **ipoteza H1 se validează.**

Interesant de observat sunt rezultatele obținute în urma grupării instituțiilor (prezentate în Tabelul nr. 3) în funcție de momentul aderării țărilor la Uniunea Europeană, înainte de anul 2004 și după acest an. Mai jos sunt centralizate valorile indicelui de divulgare atașat țărilor care au aderat în primul val respectiv în cel de-al doilea val, astfel:

În urma grupării rezultatelor se poate observa că nivelul de conformitate al instituțiilor ce fac parte din primul val de aderare (U-15) este de 0,5630, iar cel pentru instituțiile din al doilea val de aderare (U-12) este de 0,7500. Drept urmare, se poate afirma faptul că țările din ultimul val de aderare au fost mult mai interesate de prezentarea informațiilor pe site-urile web ale ISA comparativ cu cele care au aderat în primul val și, de asemenea, au acordat mai multă atenție cerințelor privind transparența și responsabilitatea din cadrul standardului ISSAI 20. O posibilă explicație ar putea fi condițiile de aderare la Uniunea Europeană, aflate în permanentă schimbare. Este cunoscut faptul că pe măsură ce procesul de aderare la Uniunea Europeană s-a extins și condițiile de aderare s-au înăspriț. Din acest trend nu a fost exclus nici capitolul care face referire la domeniul auditului public

Tabel 3. **Indicele prezentării informațiilor în funcție de momentul aderării la Uniunea Europeană**

Țări ce au aderat înainte de 2004. U-15	Disclosure Index	Țări ce au aderat după 2004. U-12	Disclosure Index
Austria	0,8889	Bulgaria	0,6667
Belgia	0,6667	Cipru	0,4444
Danemarca	1,0000	Cehia	0,5556
Finlanda	0,5556	Estonia	0,8889
Franța	0,0000	Letonia	0,8889
Germania	0,6667	Lituania	0,8889
Grecia	0,3333	Malta	0,6667
Irlanda	0,6667	Polonia	0,6667
Italia	0,4444	România	0,8889
Luxemburg	0,3333	Slovacia	0,6667
Marea Britanie	1,0000	Slovenia	0,8889
Olanda	0,7778	Ungaria	0,8889
Portugalia	0,4444		
Spania	0,1111		
Suedia	0,5556		
TOTAL	8,4444	TOTAL	9,0000
MEDIA	0,5630	MEDIA	0,7500

Sursa: Proiecția autorilor

Tabel 4. **Corelația variabilelor analizate pentru ipoteza de cercetare H2**

VARIABLELE		Nivel de dezvoltare	Disclosure index
Nivel de dezvoltare	Corelația Pearson	1	,155
	Sig. (2-tailed)	,000	,441
	N	27	27
Disclosure index	Corelația Pearson	,155	1
	Sig. (2-tailed)	,441	,000
	N	27	27

Sursa: Proiecția autorilor

Tabel 5. **Corelația variabilelor analizate pentru ipoteza de cercetare H3**

VARIABLELE		Disclosure index	Statutul organului de conducere
Disclosure index	Corelația Pearson	1	,540**
	Sig. (2-tailed)	,000	,004
	N	27	27
Statutul organului de conducere	Corelația Pearson	,540**	1
	Sig. (2-tailed)	,004	,000
	N	27	27

Sursa: Proiecția autorilor

extern, astfel că țările care au aderat ulterior au fost nevoite conform *Acquis-ului comunitar* să prezinte mai multe informații cu privire la activitatea ISA.

În ceea ce privește ipoteza de cercetare secundă, *Nivelul de dezvoltare al țărilor este pozitiv asociat cu nivelul de conformitate al prezentării informațiilor cu cerințele ISSAI 20*, în urma aplicării coeficientului de corelație al lui Pearson s-au obținut rezultatele prezentate în Tabelul 4.

Așa cum se poate observa din Tabelul nr. 4, valoarea coeficientului de corelație este de 0.155. Corelația este una pozitivă însă destul de slabă, astfel că, din punct de vedere statistic, acest coeficient nu diferă semnificativ de 0, fapt garantat cu probabilitatea de 95%, motiv pentru care **ipoteza H2 nu se validează**. Drept urmare, conform rezultatelor obținute putem documenta empiric faptul că nivelul de dezvoltare nu influențează semnificativ modul de prezentare al informațiilor.

În cazul ultimei ipoteze de cercetare, *Statutul organului de conducere al ISA este pozitiv asociat cu nivelul de conformitate al prezentării informațiilor cu cerințele ISSAI 20, în țările din Uniunea Europeană*, s-a aplicat același coeficient de corelație a lui Pearson, iar rezultatele sunt compri-mate în Tabelul 5.

Rezultatele obținute documentează valoarea pozitivă de 0.540 a coeficientului de corelație, ceea ce semnifică o corelație directă destul de puternică la nivelul datelor analizate. Drept urmare, **ipoteza H3 se validează**. Practic, rezultatul obținut documentează empiric faptul că Instituțiile Supreme de Audit ale căror decizii sunt luate de către auditorul general sau de președinte, prezintă informații mai ample în limba engleză cu privire la transparența și responsabilitatea activității desfășurate, comparativ cu cele ce iau deciziile în mod colectiv.

Concluzii, limite și premise pentru viitoare cercetări

Auditul extern în sectorul public joacă un rol important în promovarea responsabilității, eficienței și transparenței administrației publice, iar Instituțiile Supreme de Audit sunt sau ar trebui să fie mandatate să acționeze în interesul public și „să se asigure că entitățile guvernamentale și publice sunt trase la răspundere pentru modul de administrare și utilizare a resurselor publice” (ISSAI X: 2). Pentru atingerea acestui obiectiv, ISA trebuie să ofere informații complete, să desfășoare activități responsabile și cât mai transparente. Un pilon ce poate evalua concret cele de mai sus este cel testat în studiul empiric prezent.

În urma calculării indicelui de prezentare a informațiilor pentru fiecare ISA din cadrul Uniunii Europene, concluzia este una pozitivă. Astfel, se poate documenta empiric faptul că, la nivelul Uniunii Europene, ISA prezintă infor-

mațiile în limba engleză cerute de standardul ISSAI 20, privind transparența și responsabilitatea. Rezultatele obținute sunt în concordanță cu așteptările noastre, situație deloc surprinzătoare ținând cont de faptul că INTOSAI depune eforturi permanente și solicită ISA să-și sporească eficiența și să-și dezvolte activitatea. Cu toate acestea, surprinzător a fost rezultatul obținut în urma grupării instituțiilor în funcție de momentul aderării la Uniunea Europeană a țării de apartenență. În urma acestui rezultat se poate observa faptul că țările care au aderat odată cu ultimul val U-15 manifestă un interes mult mai mare vizavi de prezentarea informațiilor în limba engleză, comparativ cu cele care au aderat în primul val U-12.

În ceea ce privește factorii de influență, se pare că *nivelul de dezvoltare al țărilor* nu are un impact semnificativ asupra prezentării informațiilor de către ISA, rezultat aflat în opoziție cu așteptările noastre. Din punct de vedere al celui de al doilea factor, *statutul organului de conducere*, rezultatele obținute documentează că acesta are o influență directă și puternică asupra nivelului de prezentare al

informațiilor. Practic ISA ale căror decizii sunt luate de către o singură persoană (ex. auditorul general) prezintă mult mai multe informații în limba engleză comparativ cu instituțiile unde deciziile se iau în mod colectiv. O limită impor-

tantă care trebuie amintită vizează modul de colectare a datelor. Dat fiind faptul că datele analizate au fost colectate manual, potențiale limite pot fi regăsite sub forma erorilor de colectare și centralizare. Pe de altă parte, verificările rea-

lizate atât în perioada de culegere a datelor, cât și în cea de analiză nu au relevat diferențe. Având în vedere numărul redus de studii privind evaluarea performanței auditului public extern, viitoare cercetări pot aborda acest segment. ●

Bibliografie

- Akyel, R., *Strengthening Communication Capacity of SAIs for Ensuring Good Governance in Public Financial Management*, ASOSAI-EUOSAI Joint Conference, Istanbul, 2011, disponibil la <http://jointconference.sayistay.gov.tr/6/Turkey-cp.pdf>, accesat la 2/5/2013
- Barrett, P., *Expectation and Perception of Better Practice: Corporate Governance in the Public Sector from an Audit Perspective*, Australian National Audit Office: CPA Australia's Government Business Symposium, Melbourne, 2002b
- Dees, M., *The Public Sector Auditor – Linking Pin in Public Administration*. Inaugural lecture. Breukelen: Nyenrode Business University, 2011
- Leeuw, F.L., *On the Effects, Lack of Effects and Perverse Effects of Performance Audit*. J. Lonsdale, P. Wilkins, T. Ling. *Performance Auditing: contributing to Accountability in Democratic Government*, pp. 231-247. Cheltenham: Edward Elgar, 2011
- Stuiveling, S.J., *New Trends in Auditing: Innovation in the Work of Supreme Audit Institutions*. EUOSAI Magazin, 2010, No. 16, pp. 132-139
- National Audit Office, *State Audit in the European Union*, United Kingdom: Heronsgate, 2005
- OECD, *Good Practices in Supporting Supreme Audit Institutions*, OECD Capacity Building, 2012
- ISSAI 20, *Principles of transparency and accountability*, INTOSAI Professional Standards Committee
- ISSAI X, *ISSAI X: The Value and Benefits of Supreme Audit Institutions – making a difference to the lives of citizens*, INTOSAI Professional Standards Committee
- International Monetary Fund, *World Economic and Financial Surveys*, World Economic Outlook Database, online: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/02/weo-data/index.aspx>
www.data.worldbank.org
- <http://www.rechnungshof.gv.at> - Austrian Court of Audit, accesat la data 02/03/2013;
- <http://www.courdescomptes.be> - Belgian Court of Audit, accesat la data 03/03/2013;
- <http://www.bulnao.government.bg/> - Bulgarian National Audit Office, accesat la data 05/03/2013;
- http://www.audit.gov.cy/audit/audit.nsf/index_en/index_en - Audit Office of Republic of Cyprus, accesat la data 02/03/2013;
- <http://www.nku.cz/> - The Czech Republic Supreme Audit Office, accesat la data 07/03/2013;
- <http://www.rigsrevisionen.dk/> - Danish National Audit Office, accesat la data 09/03/2013;
- <http://www.riigikontroll.ee/> - National Audit Office of Estonia, accesat la data 10/03/2013;
- <http://www.vtv.fi/> - National Audit Office of Finland, accesat la data 10/03/2013;
- <http://www.ccomptes.fr/> - Cour of Audit of France, accesat la data 20/03/2013;
- <http://www.bundesrechnungshof.de/> - German Cour of Audit, accesat la data 20/03/2013;
- <http://www.elsyn.gr/> - The Hellenic Court of Audit, accesat la data 05/03/2013;
- <http://www.asz.hu/en/home> - State Audit Office of Hungary, accesat la data 12/03/2013;
- <http://www.gov.ie/audgen> - Comptroller and Auditor General of Ireland, accesat la data 12/03/2013;
- <http://www.corteconti.it/> - Italian Corte dei Conti, accesat la data 20/03/2013;
- <http://www.lrvk.gov.lv/> - State Audit Office of Latvia, accesat la data 09/03/2013;
- <http://www.vkontrolė.lt/> - National Audit Office of Lithuania, accesat la data 20/03/2013;
- <http://www.cour-des-comptes.lu/> - Court of Auditors of the Grand Duchy of Luxembourg, accesat la data 11/03/2013;
- <http://nao.gov.mt/> - National Audit Office of Malta, accesat la data 11/03/2013;
- <http://www.nik.gov.pl/> - Supreme Audit Office of Poland, accesat la data 12/03/2013;
- <http://www.tcontas.pt/> - Court of Auditors of Portugal, accesat la data 12/03/2013;
- <http://www.curteadeconturi.ro> - Curtea de Conturi a României, accesat la data 15/03/2013;
- <http://www.sao.gov.sk/> - Supreme Audit Office of the Slovak Republic, accesat la data 15/03/2013;
- <http://www.rs-rs.si/rsrcs/rsrseng.nsf> - Court of Audit of the Republic of Slovenia, accesat la data 12/03/2013;
- <http://www.tcu.es/> - The Spanish Court of Audit, accesat la data 17/03/2013;
- <http://www.riksrevisionen.se/> - Swedish National Audit Office, accesat la data 12/03/2013;
- <http://www.nao.org.uk/> - National Audit Office, accesat la data 17/03/2013;
- <http://www.courtsofaudit.nl/> - Netherlands Court of Audit, accesat la data 16/03/2013.

Provocări la adresa profesiei auditorilor: interes, impact și posibile soluții

Alexandra ARDELEAN*

Abstract

Challenges to be Faced by the Audit Profession: Interest, Impact and some Solutions

During the audit process performed by financial auditors, these have to face a series of challenges determined by internal or external factors which affect negatively the users' perception over the manner this was carried out. Setting as starting point the literature in the field, the intention of the study was to identify the threats that may intervene during an audit, as well as the solutions to be adopted in order to counteract their undesirable effects. At the same time, the goal of the present paper was to determine the concern for this matter, through the means of conducting an empirical analysis. Following the results interpretation, the conclusion reached was that indeed the challenges the auditors are con-

fronted with show a maintained interest among the practitioners and academic milieu in Romania in the period 2009-2012, as the number of studies which address the pressures in audit is almost constant within the evaluated period, a consequence of the effects of the financial crisis in this country. This fact indicates the existence of a direct link between the interest for threats in audit and the period of post financial crisis, as an outcome of it.

Key words: independence, audit quality, reputation, public interest, audit threats, trust, Code of Ethics

JEL Classification: M 42, M49, M59, G01

Cuvinte cheie: independență, calitatea auditului, reputație, interes public, amenințări în audit, încredere, Cod Etic

* Drd., Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor Cluj-Napoca, email: ardeleanalexandra10@yahoo.com

1. Introducere

Nevoia de a furniza informații relevante și de încredere tuturor părților interesate de situațiile financiare publicate de către o companie sau instituție legitimează existența auditorului financiar. Pentru a evita o diseminare oportunista a informațiilor financiare, auditorul intervine pentru a credibiliza aceste informații, prin capacitatea cu care este investit - de atestare a acestora.

Auditorul are o responsabilitate de acțiune în interes public, ceea ce presupune că, pe lângă profesionalismul și confidențialitatea pe care le pune în slujba clientului, auditorul va căuta să respecte și să-și însușească valorile morale descrise de către normele de etică¹. Mai mult, onestitatea și integritatea auditorului sunt transpuse în percepția publicului prin nivelul de încredere al acestuia. În acest sens, Codul Etic emis de către IFAC descrie cele cinci principii de etică și anume integritatea, obiectivitatea, competența profesională și atenția cuvenită, confidențialitatea și comportamentul profesional. Aceste principii fundamentale sunt în mod optim aplicate de către auditori pentru identificarea acelor amenințări susceptibile să compromită conformitatea unui proces de audit în scopul evitării lor. De asemenea, Codul Etic al IFAC descrie câteva situații specifice care ilustrează cadrul susceptibil să genereze amenințări la adresa auditorilor.

Importanța independenței auditorului a fost încercată și în contextul recente crize financiare, existând voci care au pus sub semnul întrebării integritatea auditorilor externi și posibila lor complicitate în a emite rapoarte susceptibile să inducă în eroare (în cazul băncii Lehman Brothers avem în vedere

raportarea unor tranzacții legate de credite, cunoscută ca Repo 105²). Înainte de acest moment, o serie de scandaluri contabile de la începutul anilor 2000 au determinat adoptarea de măsuri pentru a păstra independența auditorilor și facem referire la legea Sarbanes-Oxley din Statele Unite, adoptată în 2002, reprezentativă pentru reglementările adoptate ulterior în diferite țări. De asemenea, Directiva 2006/43/EC întărește cerințele de independență a auditorilor și specifică nevoia unei bune reputații privind competența profesională, precum și necesitatea ca auditorul să nu fie implicat în activități incompatibile cu misiunea de audit.

În mod evident, scandaluri financiare care au implicat și auditorii au drept consecință deteriorarea reputației profesiei. Mai mult, calitatea auditului este pusă în discuție de fiecare dată când o companie mare intră în procedură de faliment, iar independența auditorilor este percepută ca fiind compromisă într-un fel sau altul. Așa cum am enunțat mai sus, percepția publicului asupra independenței auditorului se traduce prin nivelul de încredere pe care comunitatea îl atribuie unui raport de audit. În vederea păstrării unui nivel ridicat de încredere, auditorii trebuie să fie independenți atât în fapt, cât și în aparență. Deși există o serie de factori care vin să perturbe independența și obiectivitatea acestora în cadrul misiunii de audit, prin măsurile adoptate în mod concertat la nivel internațional se dorește neutralizarea și chiar eliminarea acestor factori de risc sau provocări. De cele mai multe ori, menținerea independenței auditorului trebuie să treacă testul relației pe care auditorul o întreține cu managementul clientului, în contextul în care acesta numește auditorul și îi plătește onorariile.

Apare evident faptul că o compromitere a independenței poate avea urmări grave pentru profesie și se dorește o bună identificare de către auditori a posibilelor amenințări care ar putea interfera cu desfășurarea corectă a unui audit. De aceea, s-au luat și continuă să fie luate măsuri la nivel internațional care să protejeze buna reputație și credibilitate a auditorilor, barometru al încrederii manifestate de public.

1.1. OBIECTIVELE ȘI METODOLOGIA CERCETĂRII

Dacă în ultima vreme am asistat la diferite scandaluri în care au fost implicați și auditorii, criza financiară a favorizat conjunctura pentru dezbaterile unor aspecte privind potențiale riscuri la adresa activității auditorilor. Discuții

1 Cheffers M., Pakaluk M. (2007), *Understanding Accounting Ethics*, Sutton: Allen David Press

2 Hines C., Kreuze J., Langsam S. (2011), *An analysis of Lehman Brothers bankruptcy and Repo 105 transactions*, American Journal of Business, Vol. 26 Iss: 1, pp.40 - 49

mai mult sau mai puțin aprofundate în cadrul literaturii de specialitate ne-au determinat să procedăm la a aborda dintr-o altă perspectivă presiunile și provocările care îi vizează pe auditori. În acest context, *obiectivul* propus a fost acela de a determina posibila *legătură dintre interesul pentru amenințările asupra profesiei de auditor și influența perioadei de post criză financiară* în mediul academic și profesional din țara noastră, examinând

abordările și ideile exprimate pe marginea acestui subiect. În acest scop, am urmărit confirmarea ipotezei nule sau a celei alternative. Mai mult, am dorit și determinarea impactului pe care provocările la adresa auditorilor sunt susceptibile să îl aibă asupra calității auditului efectuat, unele consecințe fiind evidente.

Metodologia de cercetare din cadrul prezentului studiu este atât *calitativă* – întrucât lucrarea explorează problematica provocărilor care vin să perturbe

într-o anumită măsură obiectivitatea și independența auditorilor – cât și *cantitativă* întrucât, în sprijinul argumentației noastre privind interesul academic și profesional relativ la presiuni asupra auditorilor, am efectuat o analiză statistică.

Totodată, demersul este de natură *analitică* întrucât pentru fiecare categorie de provocări identificate am prezentat aspecte descriptive privind amenințările la adresa auditorilor, precum și măsurile de siguranță care pot fi adoptate pentru a le contracara. De asemenea, pe parcursul lucrării am adoptat o structură *argumentativă*, împletind concepte precum ‘independență’ și ‘interes personal’ cu noțiunea de ‘interes public’ și ‘încredere’ într-un tot unitar, în final argumentând că prezervarea normelor etice este necesară rolului auditorilor de a servi interesele tuturor beneficiarilor unui raport de audit.

Mai departe, în vederea determinării interesului pentru amenințările cu care auditorii financiari se confruntă am efectuat un studiu empiric, mai precis am procedat la analiza cantitativă a datelor selectate utilizând funcția regresională. În mod concret, folosind programul statistic SPSS v.19, am analizat recurența cu care apar articole științifice în cea mai reprezentativă publicație de audit din țara noastră, și anume „Audit Financiar”, revistă editată de Camera Auditorilor Financiari din România. Perioada pentru care am efectuat analiza este ianuarie 2009 - decembrie 2012, așadar intervalul de timp luat în considerare este de 4 ani. Astfel, am căutat determinarea corelației dintre variabilele independente și variabila dependentă cu ajutorul *coeficientului lui Pearson*.

Scopul acestei analize a fost de a stabili intensitatea interesului printre practicieni și în mediul academic în perioada ulterioară manifestării crizei financiare privitor la amenințările cu care auditorii se confruntă în cadrul procesului de audit.

Structura lucrării de față se compune din patru părți. În prima secțiune am arătat importanța menținerii independenței și obiectivității de către auditor, în ciuda unor factori care creează amenințări asupra modului în care auditorul este perceput și chiar asupra desfășurării misiunii de audit, amintind totodată unele dezbateri din cadrul literaturii de specialitate relativ la acest subiect. Partea a doua prezintă o clasificare a acestor presiuni, iar în cadrul acestei secțiuni am detaliat riscul potențial cu care auditorul se poate confrunta pe parcursul unui audit, propunând de asemenea câteva măsuri care anulează efectul amenințător al factorilor de risc amintiți. În cea de-a treia parte am realizat o analiză regresională pentru a determina interesul pe care îl suscită provocările la adresa auditorilor, analiză urmată de concluziile proprii care derivă din aceasta, pentru a continua în secțiunea a patra cu ilustrarea impactului pe care aceste provocări îl au asupra calității auditului și încheind cu secțiunea de concluzii.

1.2. UNELE DEZBATERI ÎN LITERATURĂ

Discuțiile relativ la independența auditorilor se învârt în jurul a două forme: independența *în fapt* – ca fiind exprimarea obiectivă a opiniei de audit (Arens et al., 2002) și independența *în aparență*, înțelesă ca evitarea situațiilor care par a compromite raționamentul de audit (Porter et al., 2003).

Auditorii trebuie să fie percepuți ca acționând independent în raport cu clienții lor (DeAngelo, 1981; Umar and Anandarajan, 2004), însă se vehiculează că interesele auditorilor sunt divizate (Öhman et al., 2006). Cei care se ocupă cu reglementarea, precum și academicienii susțin că, pentru ca încrederea publicului să fie restaurată, este nevoie de consolidarea independenței auditorilor (Dopuch et al. 2003; Mayhew and Pike 2004).

2. O clasificare a amenințărilor la adresa auditorilor financiari

În cadrul misiunilor de audit, auditorii financiari se confruntă cu o serie de potențiale amenințări care afectează calitatea auditului în curs sau care pot duce la denaturarea raportului de audit. Aceste presiuni care afectează munca auditorilor au făcut obiectul mai multor studii în cadrul literaturii de specialitate atât din România, cât și la nivel internațional.

Auditorii, în funcție de conjunctura specifică, sunt susceptibili să se confrunte cu diferiți factori de risc care conduc la o divagare de la principiile fundamentale ale profesiei. Pe parcursul desfășurării unui audit, acești factori de risc sunt relativ greu de definit și de identificat cu privire la amploarea consecințelor, iar măsurile care pot fi adoptate în vederea diminuării efectelor negative generate este necesar să fie atent selectate și cumpănite în prealabil.

Codul Etic emis de IFAC, organism profesional care are drept scop protejarea interesului public, prezintă cadrul

pentru amenințărilor care vin să perturbe buna desfășurare a activității profesioniștilor contabili și a auditorilor.

În Tabelul 1 am realizat o grupare a riscurilor în cinci categorii de presiuni care sunt susceptibile să marcheze negativ activitatea auditorilor. Astfel, circumstanțele care pot genera situații amenințătoare la adresa auditorilor au la bază factori interni și factori externi care impactează negativ cu precădere independența și obiectivitatea acestora. Dacă provocările sunt de natură internă atunci sunt influențate de percepția auditorilor asupra propriei munci, iar dacă sunt de natură externă, atunci este implicat managementul clientului auditat, care are interesul de a prezenta situațiile financiare în lumina cea mai favorabilă.

Codul Etic al IFAC face referire la cele mai frecvente provocări care vizează auditorii, prezentând o clasificare a amenințărilor. Astfel, *amenințărilor determinate de interesul personal* sunt declanșate atunci când auditorul are un interes financiar sau material direct față de compania pe care o auditează, pe când *amenințărilor legate de evaluarea propriei munci* intervin atunci când auditorul este de

asemenea implicat în pregătirea situațiilor contabile și financiare ale clientului auditat, fiind susceptibil să evalueze munca pe care el a efectuat-o. Mai departe, *amenințărilor legate de asistența acordată clientului* intervin atunci când auditorului i se cere să promoveze sau să reprezinte clientul. În cazul *amenințărilor determinate de familiaritate* este vorba despre situația în care firma de audit păstrează o legătură de colaborare îndelungată cu clientul auditat, de natură să influențeze raționamentul profesional al auditorului cu privire la misiunea de audit. Familiaritatea față de client se manifestă prin faptul că auditorul încearcă simpatie sau încredere excesivă care diminuează scepticismul profesional și luarea în considerare cu promptitudine a semnalelor de alarmă³.

Evident că unele amenințări pot fi socotite a fi de fapt avantaje, în acest sens familiaritatea poate fi apreciată ca element contributiv la realizarea unui audit calitativ datorită unei foarte bune cunoașteri a clientului⁴. Pe aceeași linie de idei, *amenințărilor determinate de intimidare* apar în situația în care clientul face presiuni asupra auditorului pentru a-i acorda o opinie de audit fără rezerve, punându-i în vedere că, în caz contrar, nu va reînnoi colaborarea cu acesta.

Tabelul 1. Amenințări la adresa conformității principiilor de audit și contabile, conform IFAC

TIP DE AMENINȚARE	AMENINȚARE: ASPECTE DESCRIPTIVE
1. Amenințări de <i>interes propriu</i>	Astfel de amenințări pot avea loc dacă auditorul sau un membru apropiat al familiei acestuia deține un interes financiar sau de altă natură vizavi de compania client.
2. Amenințări de <i>autodepășire</i>	Acestea au loc atunci când auditorul trebuie să revizuiască propria opinie emisă în prealabil.
3. Amenințări de <i>reprezentare</i>	Aceste amenințări pot avea loc atunci când auditorul promovează o poziție sau opinie a clientului de audit în așa fel încât nu mai rămâne loc pentru obiectivitate.
4. Amenințări de <i>familiaritate</i>	Amenințări legate de familiaritate pot interveni atunci când un auditor devine prea înțelegător cu privire la interesele clientului său.
5. Amenințări de <i>intimidare</i>	Acestea pot avea loc atunci când auditorul poate fi împiedicat să acționeze obiectiv prin amenințări reale sau percepute ca atare.

Sursa: Proiecția autorului, pe baza Codului Etic emis de IFAC

3 Dopuch, N., King, R. and Schwartz, R. (2001), *An experimental investigation of retention and rotation requirements*, Journal of Accounting Research, Vol. 39 No. 1, pp. 93-117.

4 Myers, James N., Linda A. Myers, and Thomas C. Omer. (2003), *Exploring the term of the auditor-client relationship and the quality of earnings: A case for mandatory auditor rotation?*, Accounting Review 78:3: 779-800.

Așadar, auditorul nu trebuie să-și compromită integritatea și obiectivitatea căci ar antrena o deteriorare a imaginii și reputației profesiei în ansamblu. De aceea, auditorul va evita să se apropie de „linia roșie” prin prezervarea independenței în orice circumstanțe. Conform Codului Etic al IFAC, *integritatea* presupune onestitate din partea auditorului în cadrul misiunii sale, în timp ce *obiectivitatea* se referă la imparțialitate și la înlăturarea oricăror conflicte de interese care ar putea să-i afecteze activitatea. Atât integritatea, cât și obiectivitatea auditorului sunt doi piloni esențiali pentru atestarea profesionalismului acestuia și sporirea credibilității raportului de audit. Mai mult, dată fiind importanța integrității și onestității auditorului în percepția publicului, auditorul va depune diligențele necesare pentru ca prestigiul și imparțialitatea sa să rămână intacte, iar în caz de identificare a unor amenințări perturbatoare va aplica măsurile de protecție aflate la dispoziția sa.

2.1. AMENINȚĂRI ASUPRA INDEPENDENȚEI AUDITORILOR

Independența auditorului financiar este unul dintre pilonii pe care se legitimează însăși existența sa pe piață. Moore et al. au afirmat că *Independența este singura justificare pentru existența firmelor de audit care efectuează audituri externe; fără pretenția de independență existența auditorilor externi nu se justifică*⁵. În audit, independența semnifică adoptarea unui punct de vedere nepărtinitor pe tot parcursul desfășurării misiunii de audit⁶.

Definirea conceptului fundamental de independență a auditorului, văzută ca un summum al principiilor fundamentale etice, a făcut obiectul mai multor stu-

Tabel 2. **Diferența între independența în fapt și independența în aparență, definită de IFAC**

Independența în fapt	Independența în aparență
Starea de spirit care permite exprimarea unei opinii fără a fi afectată de influențe care să compromită raționamentul profesional, deci permițând unui individ să acționeze cu integritate și să exercite obiectivitate și scepticism profesional.	Evitarea faptelor și circumstanțelor care sunt atât de însemnate încât o terță parte rezonabilă și informată ar ajunge la concluzia, cântărind toate faptele și circumstanțele specifice, că integritatea, obiectivitatea sau scepticismul profesional al unei firme de audit sau al unui membru al unei echipe de audit a fost compromis.

Sursa: Proiecția autorului, pe baza Codului elaborat de IFAC

dii. Printre acestea, Carey and Doherty⁷ au stabilit că independența auditorului implică trei semnificații. Prima accepție, care comportă non-subordonarea auditorului, se referă la onestitate, integritate, obiectivitate și responsabilitate. A doua accepție, în sensul strict al desfășurării unui audit și al exprimării unei opinii asupra unor situații financiare, face referire la evitarea oricăror relații susceptibile, chiar și în mod subconștient, să altereze obiectivitatea auditorului. A treia accepție a conceptului are în vedere evitarea relațiilor care ar putea indica un conflict de interese unui observator rezonabil.

De asemenea, pentru protejarea interesului public, întrucât auditorul financiar exprimă o opinie avizată privind starea de sănătate financiară a companiei client, este fundamental ca acesta să fie independent în fapt și în aparență față de clientul de audit. Ne-am oprit asupra diferenței între cele două tipuri de independență, conform Codului de IFAC (Tabelul 2).

Conform Tabelului 2, auditorul trebuie să fie și să apară a fi independent în fața unui observator rezonabil și informat, ceea ce implică evitarea situațiilor care

ar altera obiectivitatea, integritatea și scepticismul profesional al acestuia. Pentru menținerea independenței, auditorul nu permite ca raționamentul său profesional să fie influențat de presiuni venite din exterior și evită relațiile care ar apărea terților că ar putea crea un conflict de interese. Atât studiile privind independența auditorului, cât și practica în domeniu relevă importanța acestui principiu, văzut ca fundament pe care se bazează activitatea de audit.

Dat fiind că un auditor conferă asigurări terților în privința fiabilității raportării financiare, acesta trebuie să fie și să apară a fi independent. Acest lucru este subliniat atât în cadrul SAS nr. 1:

*Auditorii independenți trebuie să fie independenți nu doar în fapt: aceștia trebuie să evite situațiile care ar putea determina un observator să se îndoiască de independența lor*⁸, cât și în SAS Nr. 26, unde se semnalează că, atunci când un auditor nu este independent, procedurile efectuate de acesta nu sunt în acord cu standardele de audit general acceptate și va fi împiedicat să exprime o opinie asupra acestor situații.

Mai mult, independența implică abilitatea și dorința auditorului de a identifica o serie de deficiențe în cadrul procesu-

5 Moore, D.A., Tetlock, P.E., Tanlu, L. and Barzerman, M.H. (2006), *Conflicts of interest and the case of auditor independence: moral seduction and strategic issue cycling*, Academy of Management Review, Vol. 31 No. 1, pp. 10-29.

6 Arens, A.A., Loebbecke, J.K., Lemon, W.M. and Spletstoesser, I.B. (2002), *Auditing and Other Assurance Services*, 9th ed., Prentice-Hall, Toronto.

7 Carey, J.L. and Doherty, W.O. (1996), *Ethical Standards of the Accounting Profession*, AICPA, New York, NY.

8 AICPA (1993), *Codification of Auditing Standards*, AICPA, New York, NY

lui de audit și de a confrunța compania auditată relativ la acelea care pot fi legate de controlul intern, de politicile contabile adoptate sau de o raportare defectuoasă. Acest principiu al independenței auditorului îl regăsim în codurile de etică și conduită, atât în cel emis de IFAC, cât și în Codul de Conduită Profesională emis de ACCA sau în cel emis de AICPA. Importanța acestui principiu fundamental constă în aceea că auditorul poate argumenta respectarea reglementărilor conform normelor etice, inclusiv a obiectivității și a integrității care sunt mai dificil de evaluat.

În **Figura 1** am identificat câteva domenii de risc care favorizează amenințările la adresa independenței auditorilor, determinate de: interese financiare, legături familiale, legături strânse de colaborare cu clientul, împrumuturi, onorarii, furnizarea și a altor servicii clientului de audit, cadouri și alte beneficii.

În continuare vom detalia aceste riscuri care planează asupra profesiei auditorilor, efectuând o descriere a acestora, precum și eventuale măsuri de protecție, după cum urmează:

❖ *Amenințări legate de dependența financiară față de client:* Dependența de ordin financiar a unui auditor față de client este susceptibilă să antreneze după sine diminuarea independenței și a obiectivității acestuia.

Astfel, de teamă ca acel client care aduce un venit semnificativ să nu plece, există riscul ca auditorul să nu noteze obiectiv un raport de audit pentru a evita să-și contrarieze clientul. De altfel, legea Sarbanes-Oxley adoptată în 2002 a stabilit ca un client cotate să nu depășească 10%, iar un client care nu este cotate să nu depășească 15% din veniturile pe care le generează unei firme de audit.

➔ **Măsuri de protecție:** Auditorul poate să nu accepte anumite angajamente sau să demisioneze pe parcursul misiunii de audit, iar onorariile plătite de către o companie sau de grupul din care face parte să nu depășească pragul de 10% dacă este vorba despre o companie cotate sau de 15% pentru un client care nu este cotate.

❖ *Amenințări legate de relații familiale:* Dacă între auditor și client există o relație de familie, atunci vorbim despre un conflict de interese în a respecta, pe de o parte, standardele profesionale și, pe de altă parte, în a menține relațiile familiale, ceea ce favorizează riscul ca independența și obiectivitatea auditorului să fie diminuate.

➔ **Măsuri de protecție:** Se poate decide retragerea sau rotația audito-

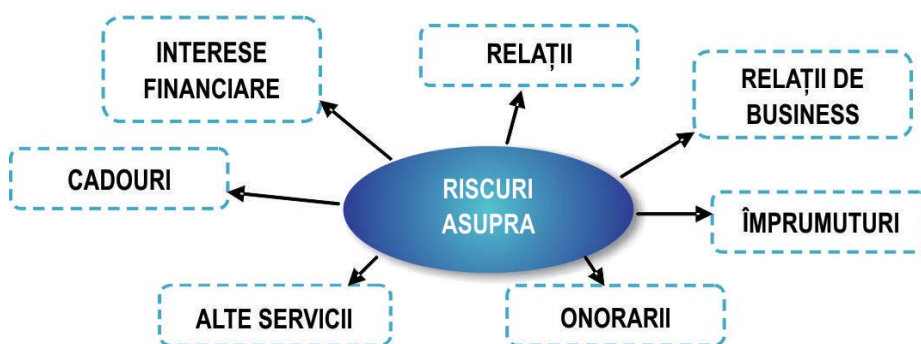
rului din cadrul misiunii de audit, precum și instaurarea unor proceduri care să încurajeze auditorul să dezvăluie orice controverse susceptibile să îi afecteze independența. De asemenea, se poate proceda la revizuirea întregii munci efectuate de către auditor.

❖ *Amenințări legate de relații de afaceri:* Deținerea de către un auditor de interese în compania auditată, spre exemplu acțiuni sau alte titluri, îl poate influența pe acesta să-și protejeze interesul propriu, obiectivitatea cerută de normele de audit ajungând să fie trunchiată. De asemenea, dacă un auditor este angajat să facă parte din managementul clientului, atunci foștii săi colegi pot fi refractari în a-i critica munca. O altă îngrijorare este că acesta cunoaște deja dedesubturile unui proces de audit și poate să folosească aceste cunoștințe specializate în avantajul său.

➔ **Măsuri de protecție:** În primul caz, se poate proceda la înlăturarea sau rotația auditorului în vederea evitării ca acesta să-și urmărească interesul personal. În a doua situație, este necesar ca o perioadă de cel puțin doi ani să treacă între numirea auditorului și contractarea firmei de audit în cadrul căreia s-a aflat acesta anterior numirii sale.

❖ *Amenințări legate de împrumuturi:* Acordarea de către auditor de împrumuturi sau garanții clientului pe care urmează să-l auditeze creează un risc de protejare a propriului interes; amenințarea este ca opinia de audit să nu fie acordată conform situației reale pentru că ar afecta continuitatea companiei și implicit vorbim despre un risc de interes propriu al auditorului. Astfel, independența în aparență este afectată în mod negativ.

Figura 1. Elemente de risc asupra independenței auditorilor financiari

Sursa: Proiecția autorilor

- ➔ **Măsuri de protecție:** Pentru ca orice risc să fie îndepărtat, auditorul nu va acorda sau nu va accepta garanții sau împrumuturi către sau de la client.
- ❖ *Amenințări legate de cadouri și de activitatea de socializare:* Auditorul financiar nu trebuie sub nici o formă să accepte bunuri sau servicii de protocol decât dacă valorile acestora sunt foarte modeste, întrucât acest lucru duce la diminuarea obiectivității. De asemenea, activitățile de socializare sau protocol pentru care clientul alocă sume importante sunt susceptibile să influențeze negativ reputația auditorului.
- ➔ **Măsuri de protecție:** În acest caz auditorul nu va accepta cadouri decât dacă sunt ne semnificative și nu sunt menite să influențeze auditorul, nici o ospitalitate excesivă.
- ❖ *Amenințări legate de onorariile practicate:* Dacă avem în vedere onorariile presatate, dar încă neachitate integral, se generează o amenințare de interes personal. Pe de altă parte, acest tip de amenințare provine și din competiția de pe piața auditului care în fapt este acerbă la toate nivelele, atât printre marile firme de audit din vârful piramidei (firmele parte a Big 4), cât și printre firmele de audit care fac parte din segmentul de *mid tire*. În consecință, și onorariile practicate sunt de multe ori de natură să atragă clientul, însă acest fapt poate presupune un volum de muncă mai scăzut, cu repercusiuni asupra raportului de audit.
- ➔ **Măsuri de protecție:** Înainte de acceptarea oricărei misiuni de audit, onorariile restante vor fi achitate. Totodată, se va considera alinierea onorariilor practicate cu volumul de muncă necesar efectuării unui audit eficient.
- ❖ *Amenințări legate de practicarea de servicii conexe:* Preocupări legate de practicarea serviciilor conexe au la bază

faptul că astfel de servicii constituie o sursă de venit extrem de lucrativă care poate determina compromiterea activității de audit. Aceste servicii includ diverse activități de consultanță (de management, de investiții etc.), riscul fiind ca veniturile generate de aceste servicii să fie mai mari decât cele generate de audit. Într-adevăr, în urma scandalului Enron, practicarea serviciilor conexe a fost reglementată, cumulația celor două fiind interzisă. De asemenea, auditorul nu trebuie să se implice în managementul clientului pentru că se creează o situație de evaluare a propriei munci.

- ➔ **Măsuri de protecție:** Se poate opta pentru limitarea furnizării serviciilor conexe dacă acestea interferează cu obiectivitatea și independența auditorului, respectiv pentru segregarea sarcinilor între diferitele departamente ale unei firme de audit.

În vederea promovării unei conduite etice în cadrul profesiei, se vor adopta măsurile de protecție cele mai adecvate pentru înlăturarea riscurilor de conflict de interese care ar dăuna onorabilității asociate cu această categorie profesională. Prin urmare, orice amenințare care ar discredita în orice fel profesia se cere a fi neutralizată.

3. Analiza regresională

Dezbateri ample pe teme legate de etică din literatura de specialitate de pe plan internațional s-au reflectat și în problematicile tratate în țara noastră, printre care cele care fac referire la presiunile existente asupra auditorilor își au segmentul lor de reprezentativitate. Astfel, s-a putut remarca un interes vădit vizavi de aria de tratare a acestui subiect.

Mai departe vom proceda la un studiu empiric, care are drept scop determina-

rea intensității atenției pe care mediul academic și profesional o acordă presiunilor direcționate înspre auditori, intensitate pe care am ales să o evaluăm prin analiza frecvenței articolelor de profil din revista „Audit Financiar”. Intervalul de timp considerat se situează între ianuarie 2009 și decembrie 2012, suficient de exponențial pentru obiectivul evaluării. Justificarea acestui orizont de timp își are motivația în faptul că acesta corespunde efectiv perioadei ulterioare desfășurării crizei financiare care a avut loc între 2007 și 2009, așadar anul 2009 reprezintă momentul în care se resimte din plin criza financiară, iar cu începere din 2010 și până în 2012 putem evalua consecințele acesteia, inclusiv asupra interesului generat de amenințările care vizează auditorii. Mai mult, aceste amenințări le regăsim descrise în Codul Etic emis de Federația Internațională a Contabililor (IFAC), revizuit în 2009 și care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2011, ceea ce permite și o analiză legată de discuțiile generate de presiunile prezentate în noul Cod Etic în articolele revistei.

Presiunile sau amenințările care îi vizează pe auditori au vizat în cadrul literaturii de specialitate aspecte diverse precum: independența sau obiectivitate, reputație, presiuni, calitate în audit, percepții asupra auditului etc. Aceste aspecte au fost reportate în selecția articolelor apărute în perioada indicată în corpul revistei.

Așa cum am afirmat deja, obiectivul prezentului studiu empiric îl reprezintă determinarea intensității interesului pentru problematicile legate de presiunile și amenințările care planează asupra auditorilor financiari, în perioada de post criză financiară. Prin urmare, am formulat următoarele ipoteze de cercetare:

H₀: Interesul în mediul academic și în cel profesional din România privind provocările cărora auditorii trebuie să le facă față este mai mare în perioada de post criză financiară.

H₁: Interesul în mediul academic și în cel profesional din România privind provocările cărora auditorii trebuie să le facă față este mai mic în perioada de post criză financiară.

În vederea realizării scopului propus, mai precis validarea uneia din cele două ipoteze emise, am urmărit recurența problematicii sub observație în orizontul de timp menționat în revista „Audit Financiar”. Concret, în studiu am inclus toate numerele revistei din intervalul de timp 2009-2012, respectiv 48 de ediții și am identificat 42 articole care corespund din punct de vedere al tematicii abordate cu subiectul aflat sub analiză, respectiv amenințările în audit.

În continuare, am stabilit variabila dependentă, astfel:

- P_post_criză = perioada corespunzătoare intervalului de timp ulterior crizei financiare, care ia valori de 1 pentru anul 2009 – când se resimte puternic criza financiară, de 2 pentru anul 2010 – întrucât corespunde anului imediat următor crizei și consecințele acesteia sunt foarte prezente, de 3 pentru anul 2011 și de 4 pentru anul 2012, considerat de noi ca reprezentând finalul perioadei de post criză financiară, deși practic s-a suprapus cu criza datoriiilor suverane. Am alocat valori crescătoare din 2009 până în anul 2012, corespunzător finalului crizei, întrucât presupunem că există o intensă luare la cunoștință a presiunilor asupra auditorilor, pre-

zentată și ca o necesitate de a evoca o cale de acțiune pentru găsirea de soluții viabile.

Variabilele independente selecționate în cadrul studiului sunt definite după cum urmează:

- Presiuni = număr de articole cu privire la presiuni asupra auditorilor;
- Indep = număr de articole cu privire la independența auditorilor;
- Cod_IFAC = număr de articole cu privire la Codul Etic elaborat de IFAC;
- Reput = număr de articole cu privire la reputația auditorilor;
- Calit = număr de articole cu privire la calitate în audit;
- Percep_audit = număr de articole cu privire la percepții asupra auditului;
- Amenin = număr total de articole cu privire la amenințări asupra auditorilor;

Astfel, am determinat corelația dintre variabila dependentă și variabilele independente, după cum apare în Tabelul 3.

Analiza corelației bivariante dintre variabile, pe baza coeficientului lui Pearson care se situează ca valori între -1 și 1, indică faptul că între acestea există o corelație directă, însă de intensitate relativ scăzută, cu excepția variabilelor 'Indep' și 'Amenin' care înregistrează o corelație de intensitate mai mare.

Variabilele fiind cantitative, valorile pozitive ne indică totuși existența unei legături între variabila dependentă P_post_criză financiară și variabilele independente, precum 'Presiuni', 'Indep', 'Cod_IFAC', 'Calit', 'Percep_audit', 'Amenin', însă valoarea acestora aproape de zero ne semnaleză o asociere neglijabilă între acestea.

Pe de altă parte, analiza efectuată indică pentru variabila independentă 'Amenin' o valoare care reflectă probabilitatea unei existențe de 99%, Sig < 0.01, a unei legături foarte puternice între cele două variabile. Pe baza acesteia, acceptăm ipoteza nulă (H₀), respectiv că *interesul în mediul academic și în cel profesional din România privind provocările cărora auditorii trebuie să le facă față este mai mare în perioada de post criză financiară.*

Procedând la o interpretare a graficului reprezentat în Figura 2, conchidem că în perioada de vârf a crizei financiare (anul 2009), precum și în perioada următoare acesteia, s-a înregistrat un interes vizibil pentru tematici legate de presiuni, independență și reputația auditorului, trendul fiind ușor descendent. Aceasta coincide cu faptul că în perioadă de criză, dar și ulterior acesteia, se încearcă găsirea de soluții și sunt aduse în discuție limitele unui audit prin prisma presiunilor și a provocărilor care așteaptă răspuns.

Totodată, prin valorificarea principiilor prezentate în Codul Etic, care au vocația de a ghida în sensul conformității

Tabelul 3. Corelația dintre variabile pe baza eșantionului selectat din revista „Audit Financiar”

CORELAȚII ÎNTRE VARIABILA DEPENDENTĂ ȘI VARIABILELE INDEPENDENTE

	P_post_criză	Presiuni	Indep	Cod_IFAC	Reput	Calit	Percep_audit	Amenin
P_post_criză	Pearson Correlation	1	,012	,517**	,140	,099	,122	,085
	Sig. (bilateral)		,939	,000	,377	,533	,441	,591
	N	42	42	42	42	42	42	42

** Corelația este semnificativă pentru un nivel de 0.01 (bilateral).

Sursa: Analiză efectuată de autor în SPSS v.19

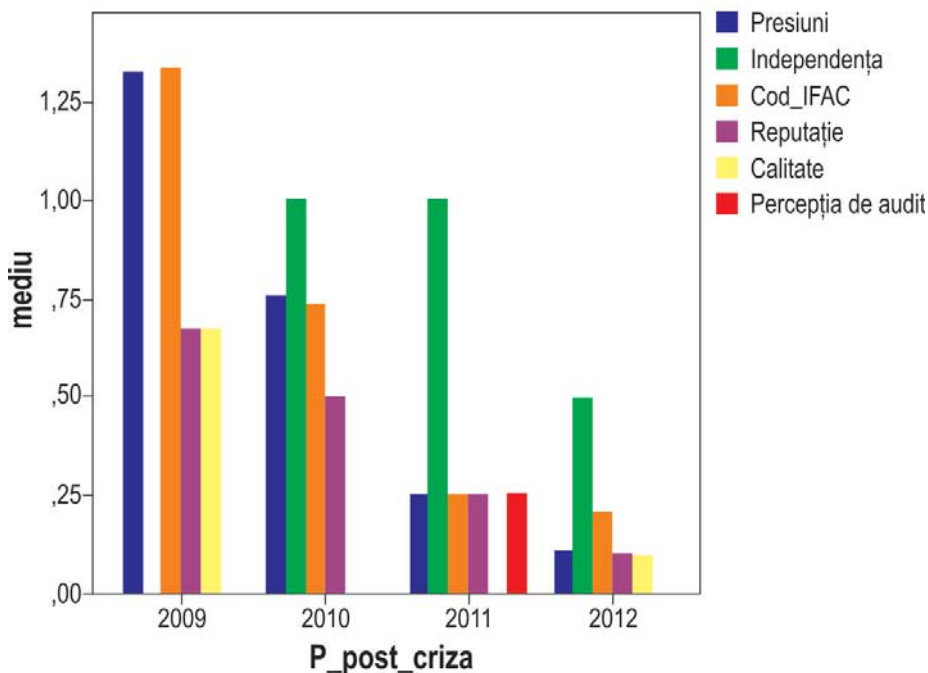
3.1. CÂTEVA CONCLUZII PE BAZA ANALIZEI REGRESIONALE

Unele aspecte se cer a fi punctate privind criza financiară și rezonanța acesteia asupra profesiei auditorilor. Astfel, scandalurile financiare considerate cu începere de la Enron și Worldcom, urmate de recenta criză financiară generată de boom-ul imobiliar și extinsă în sectorul bancar din 2007-2009, au generat cerințe de transparență în privința auditorilor. Perioada de post criză financiară, respectiv intervalul de timp supus observației în cadrul analizei efectuate mai sus (2009-2012) a reprezentat, din optica mediului academic și profesional din România, cadrul de manifestare a unui interes crescând relativ la provocările pe care auditorii trebuie să le înfrunte și să le depășească într-o manieră optimă.

În mod agreat, auditorii au un rol de a crea încredere relativ la acuratețea situațiilor financiare prezentate. Pentru că auditorii protejează interesul public, aceștia trebuie să evite sub orice formă urmărirea interesului propriu, precum și lezarea independenței. Independența reprezintă o calitate esențială atât pentru clientul direct al raportului de audit, cât și pentru ansamblul beneficiarilor, în vederea menținerii credibilității de care auditorii se bucură în rândul publicului larg.

Astfel, interesul privind provocările care se ivesc în cadrul unui proces de audit se poate interpreta și ca o nevoie de menținere și îmbunătățire a reputației auditorilor. Compromiterea reputației nu este o opțiune întrucât aceasta ar clătina din temelii eșafodul autorității lor și chiar al rațiunii de a exista ca și profesie. Putem conchide că în spatele interesului susținut pentru provocările care generează conflicte de interes pentru auditori se află o preocupare reală de a șlefui ținuta morală a profe-

Figura 2. **Reprezentare grafică a eșantionului considerat repartizat pe ani, pe baza mediei statistice**

Sursa: Proiecția autorului, grafic generat în SPSS v.19

Tabel 4. **Distribuirea eșantionului pentru perioada 2009-2012, în procentaj**

ANALIZA EȘANTION				
	Total	Procentaj	Procentaj valid	Procentaj cumulat
Valid	2009	12	28,6	28,6
	2010	12	28,6	57,2
	2011	8	19,0	76,2
	2012	10	23,8	100,0
	Total	42	100,0	100,0

Sursa: Analiză efectuată de autor în SPSS v.19

misiunea de audit, amenințările care pot fi imputate auditorilor apar ca fiind neutralizate în mod eficient, de unde și interesul pentru promovarea respectării principiilor fundamentale.

De asemenea, reputația auditorului reprezintă o preocupare notabilă printre practicieni și în mediul academic, poate și datorită percepțiilor de audit care se vor a fi consolidate. În Tabelul 4 am efectuat repartizarea pe ani a eșantionu-

lui de articole supus evaluării, pentru a determina sensul intensității interesului legat de amenințări, pe măsură ce criza își face simțite consecințele.

Astfel, în cei 4 ani analizați, constanța numărului de articole scrise relativ la acest subiect a fost aproape egală, cu valori mai mari în primii ani de evaluare. Acest fapt relevă că profesia are privirile îndreptate înspre propriile performanțe în scopul îmbunătățirii lor.

9 AICPA (2006), *Independence and Related Topics: Conflict of Interest, Related Parties, Inurement, and Other Issues*, AICPA, New York, NY.

Codul Etic emis de către IFAC descrie cele cinci principii de etică și anume integritatea, obiectivitatea, competența profesională și atenția cuvenită, confidențialitatea și comportamentul profesional

siei în vederea oferirii unui gaj publicului beneficiar al opiniei de audit privind adoptarea unei culturi etice în mod globalizat. În acest sens, AICPA (2006) leagă independența de etică și de competențe profesionale⁹, susținând că independența este esențială pentru a promova un comportament etic și o raportare financiară fiabilă.

În mod coerent, studiul empiric de mai sus demonstrează că în perioada imediat următoare crizei, în cadrul literaturii de specialitate în domeniu se manifestă un interes susținut față de presiunile cărora auditorii trebuie să le facă față. Astfel, analiza corelației dintre variabile efectuată pe baza recenziei asupra celor 42 articole selectate în eșantion, reflectă faptul că există o legătură puternică între interesul privind amenințările care planează asupra auditorilor și perioada de post criză financiară. Impactul crizei se concretizează

în dorința de a căuta răspunsuri privind elucidarea, dar și soluționarea presiunilor din cadrul profesiei, parte a procesului de reflecție a profesiei asupra ei înseși.

Această schimbare de percepție a profesiei este de dată relativ recentă¹⁰ și promite o evoluție a modului de abordare a acestor provocări în favoarea beneficiarilor raportului de audit, ținând consolidarea credibilității acestuia.

4. Impactul amenințărilor la adresa auditorilor financiari

Auditorii, prin prisma angajamentului asumat, sunt purtători ai garanției privind fiabilitatea și conformitatea situațiilor financiare auditate. Calitatea de atestare a informațiilor financiare este

stabilită prin relația de agenție care legitimează de altfel statutul auditorilor. Așadar, dedicarea față de interesul public trebuie să-i anime în cadrul procedurilor desfășurate, iar nu propriile interese. A acționa în mod obiectiv și imparțial imprimă credibilitatea pe care auditorii sunt chemați să o confere în rândul beneficiarilor raportului de audit.

Orice abatere și neconformitate își lasă amprenta în mod negativ asupra reputației auditorilor. Cu condiția ca amenințările enunțate mai sus la adresa auditorilor să fie evidente și percepute ca atare de către părțile interesate de raportul de audit, impactul este unul negativ și etalat pe mai multe planuri. Astfel, vorbim despre o calitate a auditului redusă care se poate proba prin performanță scăzută, o percepție negativă a auditului realizat din prisma stakeholderilor și a publicului larg, o repu-

Figura 3. Etapele impactului negativ al amenințărilor asupra auditorilor

Sursa: Proiecția autorului

10 McPhail, K.; Walters, D. (2009), *Accounting & Business Ethics: An introduction*, Routledge Taylor & Francis Group, New York

tație compromisă a auditorilor, despre scăderea încrederii în performanțele auditului și astfel despre o decredibilizare a raportului de audit.

În mod evident, amenințările care pot compromite desfășurarea unui audit au un impact negativ, iar efectele pe care le generează pot fi considerate în lanț, culminând cu decredibilizarea raportului de audit în raport cu beneficiarii acestuia.

Pierderea credibilității și prestigiului auditorilor are consecințe negative asupra acestora, așa cum am reflectat efectele în **Figura 3**.

Orice deviere de la normele etice și de calitate, prin permiterea unor amenințări de orice natură să obstrucționeze conformitatea și transparența misiunii de audit, ducе nu doar la decredibilizarea opiniei de audit, cu consecințele care pot fi intuite, ci chiar la compromiterea utilității sociale a auditului.

Calitatea în audit se măsoară în ultimă instanță prin încredere. Un audit eficient reflectă o creștere a încrederii beneficiarilor unui raport de audit în privința calității informațiilor financiare și a celor non-financiare de a reflecta performanța reală a unei companii.

Astfel, credibilitatea raportului de audit este determinată de percepția publicului privind acuratețea și buna desfășurare în conformitate cu standardele a unei misiuni de audit și evident, de nivelul de încredere acordată acesteia. Încrederea publicului odată deteriorată este dificil de restaurat, de aceea o reputație ireproșabilă este de o importanță capitală pentru profesie.

Implementarea diverselor măsuri de protecție contribuie la neutralizarea acestor provocări, iar amenințările reale sau percepute de către beneficiarii unui raport de audit sunt mult diminuate prin aplicarea și adoptarea acestora, auditul regăsindu-și calitatea de atestare obiectivă a situațiilor financiare prezentate de către managementul companiei.

Prin urmare, dacă zona conflictuală în care auditorul își desfășoară activitatea își are rezonanța în existența presiunilor de ordin intern sau extern, totuși prin identificarea acestora și neutralizarea lor, acțiuni coroborate cu respectarea ad litteram a principiilor de etică, se poate asigura reușita auditorului în a contribui la binele întregii societăți.

5. Concluzii

Incontestabil, protejarea interesului public este obiectivul inerent fiecărui audit, motiv pentru care orice presiune sau amenințare care împiedică auditorul să-și îndeplinească această primă obligație trebuie eliminată. Orice conflict de interese trebuie îndepărtat, fiind asociat cu un risc de discreditare a profesiei, lucru care se dorește a fi evitat. În mod evident, reglementările în domeniu joacă un rol esențial, însă și componenta umană care respectă principiile de etică, cântărește la fel de greu în balanță când este vorba de a asigura calitatea raționamentului de audit și a elimina sau a reduce la un nivel acceptabil orice factor care constituie o amenințare pentru buna desfășurare a acestuia.

Codul Etic emis de IFAC, precum și standardele profesionale cer respectarea principiilor de etică și de independență a auditorilor, ca o premisă fundamentală de profesionalism în îndeplinirea misiunilor de audit, iar orice disfuncționalitate generată de amenințări se impune a fi înlăturată. Interesul la nivel mondial legat de amenințări care pot să perturbe un audit eficient și conform este ilustrat prin descrierea acestora precum și a măsurilor de protecție de adoptat în cuprinsul Codului Etic.

Preocuparea pentru amenințările cu care profesia este susceptibilă să se confrunte și încadrarea acestora în mod reglementat la nivel internațional atestă faptul că există interes pentru restaurarea și consolidarea încrederii publicului mai ales din partea profesiei.

Mai mult, corelarea între reglementare și etică este în opinia noastră modalitatea de a contracara amenințările care pot surveni la adresa conformității cu principiile fundamentale.

Concluziile analizei efectuate în cadrul prezentului studiu arată clar că amenințările asupra profesiei auditorilor prezintă interes în rândul universitarilor și

practicienilor din România atât în perioada de apogeu a crizei financiare, cât și în perioada ulterioară.

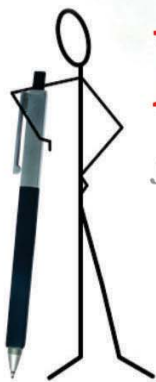
Rezultatele obținute sunt concludente pentru validarea ipotezei emise, însă ar fi fost interesant de verificat dacă aceste rezultate pot fi extinse și asupra mediului academic și a celui profesional la nivel internațional în vederea stabilirii

unui trend confirmat relativ la subiectul care a făcut obiectul cercetării noastre.

Prin urmare, efectuarea unei analize la nivel internațional pentru validarea interesului pentru presiuni în audit ca o consecință a efectelor crizei financiare, poate constitui tema unei cercetări viitoare.

Bibliografie

- Arens, A.A., Loebbecke, J.K., Lemon, W.M. and Spletstoesser, I.B. (2002), *Auditing and Other Assurance Services*, 9th ed., Prentice-Hall, Toronto.
- Carey, J.L. and Doherty, W.O. (1996), *Ethical Standards of the Accounting Profession*, AICPA, New York, NY.
- Cheffers M., Pakaluk M. (2007), *Understanding Accounting Ethics*, Sutton: Allen David Press
- Daugherty, B.E. and Tervo, W.A. (2008), *Auditor changes and audit satisfaction: client perceptions in the Sarbanes-Oxley era of legislative restrictions and involuntary auditor change*, *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 19 No. 7, pp. 931-51.
- DeAngelo, L. (1981), *Auditor size and audit quality*, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 3 No. 3, pp. 183-99.
- Dobroțeanu, Laurențiu; Manea, Diana; Dobroțeanu, C. Liliana (2011), *Dinamica percepțiilor privind auditul extern sub impactul crizei financiare*, *Revista „Audit Financiar”* 9.2 (2011): 18-27.
- Dopuch, N., King, R. and Schwartz, R. (2001), *An experimental investigation of retention and rotation requirements*, *Journal of Accounting Research*, Vol. 39 No. 1, pp. 93-117.
- Dopuch, N., King, R. R., & Schwartz, R. (2003), *Independence in appearance and in fact: An experimental investigation*, *Contemporary Accounting Research*, 20 (Spring), 79-119.
- European Parliament (2006), *European Parliament Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council of 17 May 2006*, *Official Journal of the European Union*, 9 June, L. 157/87.
- Gary Pflugrath, Nonna M.-Bennie, Liang Chen, (2007), *The impact of codes of ethics and experience on auditor judgments*, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 22 Iss: 6 pp. 566 - 589
- Gates, Sandra K.; Lowe D. Jordan; Reckers Philip M.J. (2006), *Restoring public confidence in capital markets through auditor rotation*, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 22 Iss: 1 pp. 5 - 17
- Hines C., Kreuze J., Langsam S., (2011), *An analysis of Lehman Brothers bankruptcy and Repo 105 transactions*, *American Journal of Business*, Vol. 26 Iss: 1, pp.40 - 49
- IFAC International Federation of Accountants (2009), *International Ethics Standard Board for Accountants Code of Ethics for Professional Accountants*, (revizuit July 2009), disponibil la: <http://web.ifac.org/publications/international-ethics-standards-board-for-accountants/code-of-ethics>
- Mayhew, B. W., & Pike, J. E. (2004), *Does investor selection of auditors enhance auditor independence?*, *The Accounting Review*, 79, 797-822.
- McPhail, K.; Walters, D. (2009), *Accounting & Business Ethics: An introduction*, Routledge Taylor & Francis Group, New York
- Moore, D.A., Tetlock, P.E., Tanlu, L. and Barzerman, M.H. (2006), *Conflicts of interest and the case of auditor independence: moral seduction and strategic issue cycling*, *Academy of Management Review*, Vol. 31 No. 1, pp. 10-29.
- Myers, James N., Linda A. Myers, and Thomas C. Omer. (2003), *Exploring the term of the auditor-client relationship and the quality of earnings: A case for mandatory auditor rotation?*, *Accounting Review* 78:3: 779-800.
- hman, P., H ckner, E., Jansson, A.-M. and Tschudi, F. (2006), *Swedish auditors' view of auditing: doing things right versus doing the right thing*, *European Accounting Review*, Vol. 15 No. 1, pp. 89-114.
- Porter, B., Simon, J. and Hatherly, D. (2003), *Principles of External Auditing*, John Wiley & Sons, New York, NY.
- Ruddock, Caitlin, Sarah J. Taylor, and Stephen L. Taylor. (2006), *Non-audit services and earnings conservatism: Is auditor independence impaired?*, *Contemporary Accounting Research* 23:3 (Fall 2006): 701-746.
- Țurlea, Eugeniu; Mocanu, Mihaela (2011), *Studiu privind nivelul onorariilor și riscurile asupra independenței auditorului financiar. Soluții și perspective*, *Revista „Audit Financiar”* 9.12: 17-22.
- Țurlea, Eugeniu; Mocanu, Mihaela (2012), *Model privind discrepanțele de percepție asupra independenței în auditul financiar*, *Revista „Audit Financiar”* 10.10: 22-29.
- Umar, A. and Anandarajan, A. (2004), *Dimensions of pressures faced by auditors and its impact on auditors' independence: a comparative study of the USA and Australia*, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 19 No. 1, pp. 99-116.
- AICPA (1993), *Codification of Auditing Standards*, AICPA, New York, NY
- AICPA (2006), *Independence and Related Topics: Conflict of Interest, Related Parties, Inurement, and Other Issues*, AICPA, New York, NY.

Raportul anual de activitate

se completează și se transmite până la data de 31 martie a.c.

*COMPLETAȚI AZI pe site-ul Camerei: www.cafr.ro,
în spațiul privat dedicat membrilor CAFR, raportul anual de activitate!
Folosiți username-ul și parola personală!*

**Pentru detalii contactați Departamentul de servicii pentru membri,
la telefon 021 410 74 43 int. 107/108, 0749 011 145
sau e-mail: servicii.membri@cafr.ro**

Considerații referitoare la capitalul intangibil al companiilor românești

Cristina-Ionela PRECOB*

Introducere

În contabilitate, termenul de *capital intangibil* este confundat adesea cu activele necorporale, chiar dacă acestea reprezintă doar o parte din capitalul intangibil (Brannstrom și Giuliani, 2009). Într-adevăr, activele necorporale sunt elemente ale capitalului intangibil susceptibile să fie recunoscute ca active dacă sunt îndeplinite criteriile de recunoaștere impuse de Standardele Internaționale de Raportare Financiară. OMFP 3055/2009 precizează că activele necorporale sunt active identificabile nemonetare, fără suport material și deținute pentru a fi utilizate în procesul de producție, în furnizarea de bunuri sau servicii, pentru a fi închiriate terților sau pentru scopuri administrative.

Criteriile de recunoaștere (control, beneficii economice viitoare, măsurarea credibilă a costului și separarea de fondul comercial) trebuie să fie satisfăcute înainte ca o imobilizare necorporală să poată fi recunoscută. Din acest motiv, activele necorporale pot fi considerate ca elemente ale capitalului intangibil, dar normele contabile nu permit recunoașterea și măsurarea globală a acestuia.

Conform prevederilor OMFP 3055/2009 privind aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, modificat și actualizat, activele necorporale se clasifică în: cheltuieli de constituire, cheltuieli de dezvoltare, concesiuni, brevete, licențe, mărci comerciale, drepturi

Abstract

Considerations Regarding the Intangible Capital of Romanian Companies

The objective of this paper was to test 3 research hypotheses concerning the factors that influence the volume of information published by the Romanian companies quoted in the Bucharest Stock Exchange, concerning intangible capital.

The intangible capital is a complex concept, which includes both the intangible assets acknowledged in the balance sheet and other elements, which, although they do not meet the accounting criteria in order to be acknowledged in financial statements, bring plus-value to the company, and they are presented in social responsibility reports or in other annual reports.

The study revealed direct connections, of low intensity, between the average dissemination ratio of the information on intangible capital and the dividend per share, respectively the price earning ratio. Contrary to the expectations, there was no connection between intangible capital and earning per share.

Key words: intangible capital, dividend per share, earning per share, price earning ratio, intangible assets

JEL Classification: M10, M40, C12

Cuvinte cheie: capital intangibil, dividend pe acțiune, rezultatul net pe acțiune, coeficientul de capitalizare bursieră, active necorporale

* Dr., Universitatea "Al. I. Cuza" Iași, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, e-mail: cristina.fadur@yahoo.com

și active similare, dacă acestea au fost achiziționate cu titlu oneros, fond comercial, în măsura în care acesta a fost achiziționat cu titlu oneros, și avansuri și imobilizări necorporale în curs de execuție.

În categoria imobilizărilor necorporale apare și o structură ceva mai greu de explicat și a cărei prezență în bilanț este rezultatul unei reguli contabile dificile - conectarea veniturilor cu cheltuielile: cheltuielile de dezvoltare. Atunci când întreprinderea derulează proiecte de dezvoltare a unor produse, procedee etc. înregistrează cheltuieli, dar va obține venituri abia după exploatarea comercială a rezultatelor dezvoltării. Imobilizarea cheltuielilor respective este un procedeu de a amâna efectul lor asupra rezultatului contabil până la apariția veniturilor corespunzătoare. Totuși, contabilizarea acestor cheltuieli de dezvoltare ca imobilizări necorporale este condiționată de existența unor șanse de reușită comercială a proiectului (Istrate, 2009, p.62).

Cheltuielile de dezvoltare, concesiunile, brevetele, licențele, drepturile de autor și mărcile comerciale sunt active necorporale identificabile, beneficiind de o anumită recunoaștere sau protecție juridică.

Nu mai puțin importante sunt activele necorporale neidentificabile, care

rămân ascunse cel puțin în sens contabil, până când o anumită tranzacție conduce la identificarea lor. Fondul comercial are o semnificație contabilă specifică, ce nu reflectă doar o acumulare de fidelitate sau de satisfacție a clienților, afaceri repetate sau relații bune. Acesta este rezultatul altor active, corporale și necorporale. De exemplu, un etaj foarte bine organizat al unei fabrici ar putea aduce o economisire de 6 procente din costurile de producție ale unei firme, comparativ cu o firmă similară. Dacă planul organizațional ar putea fi brevetat, atunci am avea un activ necorporal identificabil, însă o analiză cost-beneficiu ar demonstra probabil că este mai indicat ca acesta să rămână un secret comercial (Cohen, 2005, pp.27-46).

Capitalul intangibil este definit, în general, prin prisma componentelor sale: capital uman, capital relațional și capital structural (Wexler, 2002; Hunter, Webster și Wyatt, 2005; Choong, 2008). *Capitalul structural* include tehnologiile informaționale și de comunicare, procesele de lucru, patentele și sistemele de gestiune (ERP, baze de date, instrumente de gestiune economică). Prin capital structural se înțelege cumulumul de cunoștințe pe care

organizația reușește să le explicitizeze, sistematizeze și internalizeze și care, în principiu, pot fi latente în angajați sau echipamente. *Capitalul relațional* vizează calitatea și sustenabilitatea bazei de clienți, potențialul unei firme de a atrage clienți noi, cota de piață, relațiile stabilite cu furnizorii, tipologia acestora, posibilitatea de substituere a creditorilor comerciali, tipologia concurenților, contractele de cooperare. *Capitalul uman* este reprezentat de cunoștințele explicite și tacite ale angajaților. Elementele care formează capitalul uman sunt: politica de resurse umane, formarea angajaților, comunicarea internă care favorizează schimbul de idei, comportamentul și aptitudinile personalului etc. (Sveiby, 1996; CEIN, 2004).

Literatura de specialitate cuprinde numeroase studii cu privire la factorii care influențează capitalul intangibil. De exemplu, într-un studiu efectuat între 2006 și 2007 de *Instituto de Capital Intelectual in Mexico* asupra a 12.000 de companii din 140 de țări și 16 ramuri de activitate se arată că printre factorii

contextuali care influențează capitalul intangibil, se numără regiunea geografică, ramura de activitate, tipul de tranzacții efectuate (naționale sau internaționale) și mărimea întreprinderii (Axtle Ortiz, 2009), Lin *et al.* (2012) au demonstrat că există o legătură semnificativă între volumul de informații publicate cu privire la capitalul uman și performanța firmei, măsurată prin rentabilitatea activelor (ROA), iar Bozzolan *et al.* (2003), în urma analizării rapoartelor anuale ale companiilor italiene listate, au

concluzionat că domeniul de activitate și mărimea firmei nu influențează în mod semnificativ conținutul informațiilor publicate cu privire la capitalul intangibil, dar reprezintă factori relevanți în explicarea volumului de informații diseminate. O sinteză a studiilor care au avut în centru relația dintre capitalul intangibil și performanță este prezentată în **Tabelul 1**.

În opinia noastră, capitalul intangibil este un concept complex, care cuprinde

atât activele necorporale recunoscute în bilanțul contabil, cât și alte elemente care, chiar dacă nu îndeplinesc criteriile contabile de recunoaștere în situațiile financiare, aduc plusvaloare companiei, fiind prezentate în rapoarte de responsabilitate socială sau în alte rapoarte anuale.

Într-un studiu anterior am demonstrat că volumul de informații publicate de firmele românești cu privire la capitalul intangibil este corelat direct cu cifra de

Tabelul 1. Sinteza a studiilor de asociere între capitalul intangibil și performanță

Studiu	Eșantion	Corelații semnificative	Concluzii
Bontis et al. (2000)	Firme din Malaysia, 107 studenți din Kuala Lumpur și Seremban	Relație pozitivă între performanță și capitalul structural; Relație pozitivă între capitalul structural și capitalul relațional; Relație pozitivă între capitalul relațional și capitalul uman, dar numai în firmele care nu prestează servicii;	Investițiile în capitalul intangibil, în special în capitalul structural, pot determina un avantaj competitiv. Investițiile în capitalul uman sau în cel relațional pot influența performanța firmei prin intermediul capitalului structural.
Bollen et al. (2005)	41 de firme germane din domeniul farmaceutic	Relație pozitivă între toate cele trei componente ale capitalului intangibil și proprietatea intelectuală; Relație pozitivă între performanță și proprietate intelectuală.	Capitalul intangibil și fiecare din componentele sale (capital structural, uman și relațional) au cel puțin un impact indirect asupra performanței întreprinderii prin intermediul proprietății intelectuale.
Tovstiga și Tulugurova (2007)	20 de firme rusești, cu mai puțin de 180 de angajați	Capitalul uman este cea mai importantă componentă a capitalului intangibil în crearea avantajului competitiv.	Capitalul intangibil este cel mai important factor determinant al avantajului competitiv la nivelul firmelor rusești care au mai puțin de 180 de angajați.
Cohen și Kaimenakis (2007)	52 de microîntreprinderi grecești din domeniul publicității, tehnologiilor informaționale și consultanței.	Relație pozitivă între profit și capital intangibil, partea <i>hard</i> , adică pentru care se poate atribui o valoare, de exemplu patentele; Relație pozitivă între capitalul intangibil funcțional (care include procesele) și volumul vânzărilor per salariat; Nici o relație între capitalul intangibil, partea <i>soft</i> (pentru care nu se poate aloca o anumită valoare) și performanță.	Capitalul intangibil funcțional și cel referitor la echipamente sunt corelate cu nivelul de performanță al firmelor analizate.
Mavridis (2004)	141 de bănci japoneze	Băncile cu performanță ridicată au un capital uman ridicat	Capitalul uman joacă un rol important în determinarea performanței bancare.
Al-Twaijry (2009)	384 de firme japoneze listate, din industria manufacturieră.	Investițiile în activele intangibile nu duc în mod necesar la creșteri economice viitoare; Investițiile în activele intangibile sunt influențate de o serie de factori: mărimea firmei, dividend, fluxuri viitoare de trezorerie; Investițiile în activele intangibile nu sunt influențate de vârsta companiei.	Investițiile în activele intangibile nu influențează în mod direct creșterile economice viitoare.

Sursa: Clarke, M., Seng, D., Whiting, R.H. (2011), "Intellectual capital and firm performance in Australia", Journal of Intellectual Capital, Vol. 12 Iss: 4 pp. 505 – 530.

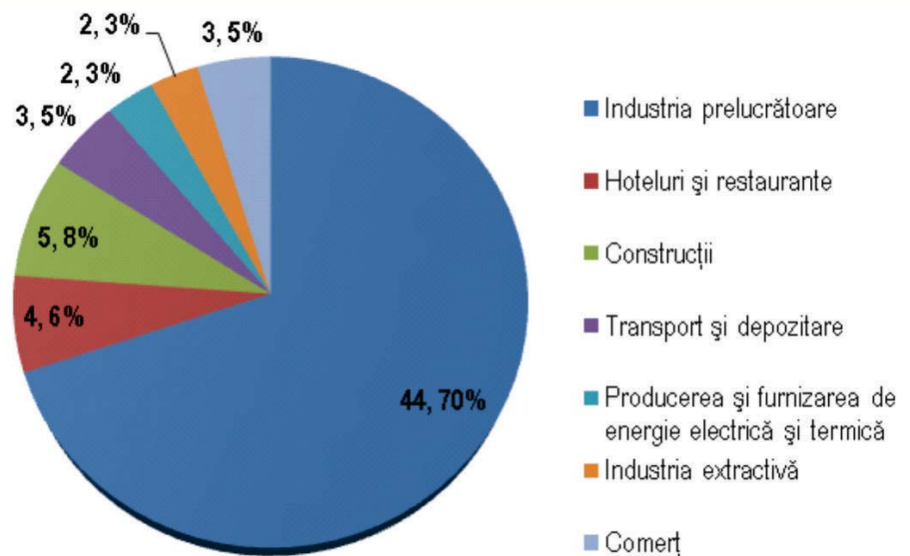
afaceri, rentabilitatea activelor și rentabilitatea capitalurilor proprii ale acestora (Fădur, 2013b). În această lucrare, am studiat informațiile non-financiare pe care companiile românești le publică cu privire la capitalul intangibil și am testat legăturile dintre comportamentul adoptat de firme cu privire la diseminarea informațiilor non-financiare și dividendul pe acțiune, rezultatul net pe acțiune și coeficientul de capitalizare bursieră.

Metodologia cercetării

Studiul nostru este o cercetare deductivă. Deducția permite obținerea de propoziții adevărate din alte enunțuri adevărate, pe baze logice, fiind un sistem metodologic cu ajutorul căruia sunt obținute ipoteze verosimile. Ipoteza este un enunț nu numai teoretic, dar având inițial un sens relativ și anticipativ, cu caracter provizoriu, o supoziție consistentă, rezultată din raționamente logice sau pe baza unei intuiții specifice cercetătorului, o soluție posibilă, susținută prin elemente legate ale unei teorii sau sugerată de anumite fapte sau comportamente observate, constatate și considerate relevante și semnificative (Zaiț și Spalanzani, 2006).

Populația țintă este formată din firmele listate la Bursa de Valori București, secțiunea BVB. La data de 15.11.2012, la secțiunea BVB figurau 106 firme, din care 25 erau nelistate, iar 13 companii erau bănci și societăți de investiții financiare. De asemenea, nu am găsit date disponibile pentru 5 companii (Comcm SA Constanța, Petrolelexportimport S.A, Rompetrol Well Services S.A, Siretul Pașcani S.A și Zimtub¹), astfel că eșanionul final este format din 63 de firme românești, care își desfășoară activitatea în 7 ramuri de activitate: 44 de compa-

Figura 1. Structura eșanionului după ramura de activitate a firmei

Sursa: Proiecția autorului

nii fac parte din industria prelucrătoare, 5 sunt firme de construcții, 3 sunt firme de transport și depozitare, 2 firme au ca obiect de activitate producerea și furnizarea de energie electrică și termică, 3 operează în comerț, 2 în industria extractivă și 4 în ramura de activitate „hoteluri și restaurante” (Figura 1).

În faza de culegere a datelor, am apelat la *tehnici de culegere mediată a datelor* din situațiile financiare anuale și diverse alte rapoarte publicate de companii, iar în faza de prelucrare și analiză a datelor, am utilizat: *analiza conținutului comunicării*, care constă în descrierea obiectivă, sistematică, calitativă și cantitativă a conținutului unei comunicări (Zaiț și Spalanzani, 2006, p.179), *studiul documentelor și analiza cantitativă*. Concret, metoda analizei de conținut se bazează pe detectarea prezenței sau absenței unor informații care acoperă diferite arii tematice. Pentru prelucrarea și interpretarea datelor am utilizat programul SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*), versiunea 15.0.

Analiza descriptivă a variabilei dependente

Gradul mediu de diseminare a informațiilor privind capitalul intangibil (GmCi) reprezintă, în fapt, media aritmetică a valorilor obținute pentru capitalul uman, relațional și cel structural. Algoritmii de determinare a unei valori estimate a capitalului uman, capitalului relațional și respectiv a celui structural este următorul: dacă firma prezintă informații complete cu privire la un criteriu este notată cu 1, dacă nu prezintă informații primește 0 puncte, iar dacă prezintă doar parțial anumite informații este notată corespunzător: 0,25; 0,5 sau 0,75. În final, fiecare componentă a capitalului intangibil va fi egală cu media aritmetică a punctajelor obținute pentru fiecare criteriu de exprimare considerat (Fădur, 2013a; Fădur, 2013b; Fădur, Ciotină, Mironiuc, 2013). Criteriile analizate pentru calcularea valorilor componentelor capitalului intangibil sunt prezentate în Tabelul 2.

¹ Conform hotărârii AGEA din 19.10.2011, acționarii SC ZIMTUB SA au aprobat retragerea de la tranzacționare de pe piața reglementată, a valorilor mobiliare emise de SC ZIMTUB SA Zimnicea și radierea acestora din evidențele CNVM.

Tabel 2. **Criterii de exprimare a capitalului intangibil**

Criterii de exprimare a capitalului uman	Criterii de exprimare a capitalului relațional	Criterii de exprimare a capitalului structural
Numărul și vârsta angajaților	Certificări naționale și internaționale obținute în domeniul calității produselor	Inovație, activități de cercetare-dezvoltare
Motivații/beneficii acordate salariaților	Preocupare față de mediul înconjurător	Sisteme (informaționale, de gestiune, contabile etc.)
Timp alocat pregătirii angajaților	Indicele de satisfacție a clienților Programe sociale, donații	Număr de brevete

Sursa: Proiecția autorului

La nivelul companiilor studiate, variabila analizată – gradul mediu de diseminare a informațiilor privind capitalul intangibil – ia valori cuprinse între 0.08 și 0.73. O primă analiză scoate în evidență faptul că 87.3% dintre firmele incluse în eșantion se caracterizează

printr-un grad de diseminare a informațiilor privind capitalul intangibil inferior valorii de 0.5. Doar 6 companii dintre cele 63 analizate se caracterizează printr-un grad mediu de diseminare a informațiilor privind capitalul intangibil mai mare sau egal cu 0.6. Valoarea

maximă obținută la nivelul eșantionului este de 0.73, fiind înregistrată la nivelul unei singure firme. Corelând aceste date, putem concluziona că firmele românești nu prezintă, în rapoartele anuale sau pe *site*-ul propriu, informații detaliate cu privire la capitalul intangibil (Tabelul 3).

Se observă mari diferențe în ceea ce privește volumul de informații publicate de firme cu privire la capitalul intangibil la nivelul următoarelor ramuri de activitate: industria prelucrătoare, producerea și furnizarea energiei electrice și termice și transport și depozitare. La nivelul firmelor din comerț, hoteluri și restaurante, construcții și industria extractivă comportamentul de raportare al firmelor nu înregistrează fluctuații semnificative.

Tabelul 3. **Gradul mediu de diseminare a informațiilor privind capitalul intangibil, pe ramuri de activitate**

GmCi	Număr firme pe ramuri de activitate							Total firme
	Industria prelucrătoare	Comerț	Prod. și furn. de energie	Hoteluri/ restaurante	Construcții	Industria extractivă	Transport/ depozitare	
0,08	2	0	0	1	0	0	0	3
0,10	2	0	0	0	0	0	0	2
0,13	0	0	0	1	0	0	1	2
0,15	3	0	0	0	0	0	0	3
0,18	1	0	0	0	1	0	0	2
0,20	4	0	1	0	1	0	0	6
0,23	4	0	0	2	0	0	0	6
0,25	2	0	0	0	0	0	0	2
0,28	4	0	0	0	0	0	0	4
0,30	2	1	0	0	2	0	1	6
0,33	2	2	0	0	0	0	0	4
0,35	2	0	0	0	0	0	0	2
0,38	1	0	0	0	0	1	0	2
0,40	0	0	0	0	1	0	0	1
0,43	6	0	0	0	0	0	0	6
0,45	3	0	0	0	0	0	0	3
0,48	1	0	0	0	0	0	0	1
0,50	0	0	0	0	0	1	0	1
0,53	1	0	0	0	0	0	0	1
0,60	2	0	0	0	0	0	0	2
0,63	0	0	0	0	0	0	1	1
0,65	1	0	0	0	0	0	0	1
0,68	1	0	0	0	0	0	0	1
0,73	0	0	1	0	0	0	0	1
Total	44	3	2	4	5	2	3	63

Sursa: Proiecția autorului

Ipotezele de cercetare

Ratele de rentabilitate financiară, calculate pe baza valorilor contabile, pot fi sensibil diferite de ratele rentabilității financiare care rezultă în urma cotei la bursă a acțiunilor întreprinderii.

Acționarii majoritari fac, de regulă, plasmamente pe termen lung și nu așteaptă o rentabilitate imediată sub formă de dividende, fiind preocupați, în principal, de un rezultat satisfăcător care, chiar dacă este conservat în firmă, este susceptibil să genereze o creștere a valorii acțiunilor. Pentru această categorie de acționari prezintă importanță rentabilitatea netă pe acțiune sau a rezultatului (profitului) pe acțiune (*Earning per Share*). Acționarii minoritari care, de regulă, doresc să „joace un rol” direct proporțional cu numărul acțiunilor deținute în managementul firmei, sunt preocupați de obținerea unei rentabilități pe termen scurt, respectiv de un dividend imediat (dividendul pe acțiune) (Mironiuc, 2006, pp.386-389).

Conform teoriei *dezvăluirii inevitabile* publicarea unor informații mai ample duce la creșterea încrederii investitorilor (Cohen, 2005, p.105). Pentru a aprecia reacția investitorilor la modificările ratei rentabilității financiare a întreprinderii cotate, analiștii bursieri monitorizează coeficientul de capitalizare bursieră (*Price Earning Ratio* – PER) (Mironiuc, 2006, p.387).

Plecând de la aceste considerente, ne-am propus să testăm dacă există corelații, legături între volumul de informații diseminate cu privire la capitalul intangibil și rezultatul net pe acțiune, coeficientul de capitalizare bursieră și dividendul pe acțiune.

Am avut în vedere următoarele ipoteze de cercetare:

H1: Există o legătură directă între gradul mediu de diseminare a informațiilor pri-

vind capitalul intangibil (GmCi) și dividendul pe acțiune (div/acț).

H2: Există o legătură directă între gradul mediu de diseminare a informațiilor privind capitalul intangibil (GmCi) și rezultatul net pe acțiune (EPS);

H3: Există o legătură directă între gradul mediu de diseminare a informațiilor privind capitalul intangibil (GmCi) și coeficientul de capitalizare bursieră (PER);

Rezultatele cercetării

Conform testului de normalitate Kolmogorov-Smirnov, variabila „dividendul pe acțiune” și variabilele care reflectă indicii bursieri nu au o distribuție normală. În lipsa îndeplinirii condiției de normalitate a distribuției de către variabilele analizate (exceptând GmCi), am aplicat testul neparametric Kruskal Wallis, operând, în prealabil, discretizarea lor.

Pentru a testa prima ipoteză, am grupat firmele din eșantion în trei clase, în funcție de valorile calculate pentru indicatorul dividend/acțiune, astfel:

- ➔ firme care au un dividend pe acțiune nesemnificativ - pentru valorile variabilei „div” cuprinse între 0 și 0.10;
- ➔ companii care se caracterizează printr-un dividend pe acțiune redus, în cazul în care variabila analizată ia valori mai mari sau egale cu 0.10, dar subunitare;
- ➔ firme care se caracterizează printr-un dividend pe acțiune semnificativ - pentru valori ale variabilei „div” mai mari sau egale cu 1.

De asemenea, pentru validarea/invalidarea celei de-a doua ipoteze, în funcție de valorile calculate pentru indicele bursier EPS, am grupat companiile analizate în următoarele trei clase:

- ➔ firme care se caracterizează printr-o valoare mică a rezultatului net pe acțiune, când EPS ia valori mai mici de 1;
- ➔ firme care se caracterizează printr-o valoare medie a rezultatului net pe acțiune, când EPS ia valori mai mari sau egale cu 1, dar mai mici decât 10;

➔ firme cu un EPS ridicat, când indicatorul bursier este mai mare sau egal cu 10.

Având în vedere valorile indicatorului PER, am structurat firmele analizate care au înregistrat profit, în trei grupe:

➔ firme care se caracterizează printr-o valoare mică a coeficientului de capitalizare bursieră, când PER ia valori mai mici de 5;

➔ firme care se caracterizează printr-o valoare medie a coeficientului de capitalizare bursieră, când PER ia valori mai mari sau egale cu 5, dar mai mici decât 10;

➔ firme cu un PER ridicat, când indicatorul bursier este mai mare sau egal cu 10.

Rezultatele testului neparametric Kruskal Wallis (Tabelul 4) evidențiază că există diferențe între cele trei grupe de firme, configurate după valorile înregistrate de dividendul pe acțiune și, respectiv, valorile indicelui bursier PER, în ceea ce privește gradul mediu de diseminare a informațiilor referitoare la capitalul intangibil. De asemenea, nu există diferențe cu privire la gradul mediu de diseminare a informațiilor referitoare la capitalul intangibil între cele 3 clase de firme obținute după criteriul rezultatului net pe acțiune (*asymp.sig.>0.05*).

Coefficientul *chi-square* poate atesta prezența asocierii, dar nu și intensitatea sau sensul acesteia, ceea ce impune calcularea și a altor coeficienți. Testul Kruskal Wallis a arătat că există o asociere între indicele bursier PER și volumul de

informații publicate cu privire la capitalul intangibil, iar conform testului de corelație această asociere este de intensitate redusă (Tabelul 5).

Cu o încredere de 95% putem afirma că între gradul mediu de diseminare a informațiilor privind capitalul intangibil și dividendul pe acțiune există o legătură directă, de intensitate redusă. Între volumul de informații publicate cu privire la capitalul intangibil și coeficientul de capitalizare bursieră există, de asemenea, o asociere directă, de intensitate redusă. Testele statistice nu au evidențiat existența unor legături între rezultatul net pe acțiune și gradul mediu de diseminare a informațiilor privind capitalul intangibil.

În concluzie, testele statistice confirmă ipotezele H1 și H3. Ipoteza H2 nu a fost validată la nivelul eșantionului analizat. Putem afirma însă că investitorii și-ar putea fundamenta deciziile și pe baza comportamentului adoptat de firme în legătură cu publicarea informațiilor privind capitalul intangibil.

Concluzii

Problematica raportării financiare și non-financiare a capitalului intangibil a suscitat interesul a numeroși cercetători, însă în literatura de specialitate există foarte puține preocupări cu privire la raportarea financiară și non-financiară a capitalului imaterial de către firmele românești. În acest studiu, ne-am propus să testăm trei ipoteze de cercetare referitoare la corelațiile dintre volumul de informații publicate cu privire la capitalul intangibil de către firmele românești cotate la Bursa de Valori București și unii indicatori economico-financiar. Astfel, folosind analiza de conținut, am determinat variabila dependentă „gradul mediu de diseminare a informațiilor privind capitalul intangibil”, calculată ca media aritmetică a 10 criteriilor.

Tabel 4. Rezultatele testului Kruskal Wallis

	GmCi_cat
Chi-Square	7,621
Df	2
Asymp. Sig. Categorii de div/act	0,022
Chi-Square	9,134
Df	2
Asymp. Sig. Cat_PER	0,010
Chi-Square	3,483
Df	2
Asymp. Sig.Cat_EPS	0,175

a Kruskal Wallis Test

b Grouping Variable: Categorii dividend pe acțiune, Cat_PER, Cat_EPS

Tabel 5. Corelația între categoriile indicilor bursieri și div/acțiune și volumul de informații publicate cu privire la capitalul intangibil

		GmCi_cat	
Kendall's tau_b	Cat_EPS	Correlation Coefficient	0,071
		Sig. (2-tailed)	0,625
	Cat_PER	Correlation Coefficient	0,326(*)
		Sig. (2-tailed)	0,020
	Cat_div/acțiune	Correlation Coefficient	0,287(*)
		Sig. (2-tailed)	0,019

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Având în vedere că 87.3% din firmele incluse în eșantion se caracterizează printr-un grad de diseminare a informațiilor privind capitalul intangibil inferior valorii de 0.5, testele statistice sunt influențate în sens negativ de lipsa informațiilor privind latura imaterială a afacerilor. Prezentul studiu reprezintă totuși unul din eforturile dedicate identificării asocierilor dintre capitalul intangibil și indicatorii economico-financiar. Inevitabil, există elemente care constitu-

ie limite ale cercetării noastre: dimensiunea eșantionului este redusă, iar informațiile colectate (punctajele oferite celor 10 criterii de exprimare) pot fi influențate de subiectivism. În mod evident, acest aspect poate denatura, în mică măsură, rezultatele cercetării. Conform testelor statistice între volumul de informații publicate de firmele românești cotate la Bursa de Valori București și dividendul pe acțiune, respectiv coeficientul de capitalizare bur-

sieră, există legături directe, de intensitate redusă.

Direcțiile viitoare de cercetare vor putea avea în vedere extinderea analizei la un eșantion de dimensiuni mai mari și identificarea altor factori care influențează volumul de informații publicate de firmele românești cu privire la capitalul intangibil: ramura de activitate a firmei, apartenența auditorului la categoria Big Four etc. ●

Bibliografie

Cărți:

Cohen, J. (2005), *Intangible Assets- Valuation and Economic Benefit*, trad. Prims Grup, București: Irecson, 2008.

Istrate, C. (2009), *Contabilitatea nu-i doar pentru contabili*, Editura Universul Juridic, București, 2009.

Jaba, E., Grama, A. (2004), *Analiza statistică cu SPSS sub Windows*, Editura Polirom, Iași, 2004.

Mironiuc, M. (2006), *Analiză economico-financiară: elemente teoretice – metodologice și aplicații*, Ed. Sedcom Libris, Iași, 2006.

Zaiț, D., Spalanzani A. (2006), *Cercetarea în economie și management: repere epistemologice și metodologice*, Ed. Economică, București, 2006.

Articole:

Axtle Ortiz, M.A., (2009), *Analysis and valuation of intellectual capital according to its context*, Journal of Intellectual Capital, Vol. 10 Iss: 3 pp. 451 – 482.

Brannstrom, D., Giuliani, M. (2009), *Accounting for intellectual capital: a comparative analysis*, VINE, Vol 39, Issue 1, pp. 68-79.

Bozzolan, S., Favotto, F., Ricceri, F. (2003), *Italian annual intellectual capital disclosure: an empirical analysis*, Journal of Intellectual Capital, Vol. 4 No. 4, pp. 543-58.

CEIN (2004), *Los intangibles en la empresa*, disponibil la <http://www.navactiva.com/es/descargas/cein/2004/intangibles.pdf>, accesat la data de 11.09.2013.

Choong, K.K., (2008), *Intellectual capital: definitions, categorization and reporting models*, Journal of Intellectual Capital, Vol. 9 Iss: 4, pp.609 – 638.

Clarke, M., Seng, D., Whiting, R.H., (2011), *Intellectual capital and firm performance in Australia*, Journal of Intellectual Capital, Vol. 12 Iss: 4 pp. 505 – 530.

Fădur, C. (2013a), *Considerations on the Financial Reporting of Intangible Capital in Romania, Spain and France*, International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, July 2013, vol.3, nr.7, ISSN: 2222-6990, pp. 119-128, disponibil la adresa http://hrmars.com/hrmars_papers/CONSIDERATIONS_ON_THE_FINANCIAL_REPORTING_OF_INTANGIBLE_CAPITAL_IN_ROMANIA,_SPAIN,_AND_FRANCE.pdf

Fădur, C. (2013b). *Intangible Capital: the Relationship Between Profitability and Disclosure. An Empirical Analysis On the Romanian Companies*, Anale. Seria Științe Economice. Timișoara, vol.XIX,

2013, pp.264-269, disponibil la adresa http://fse.tibiscus.ro/anale/Lucrari2013/Lucrari_vol_XIX_2013_044.pdf.

Fădur, C., Ciotină, D., Mironiuc, M. (2013), *Do the Romanian and Spanish Accounting Environments Meet the Challenges Concerning the Acknowledgement of Intangible Elements?*, Journal of Accounting and Auditing: Research & Practice, Volume 2013 (2013), DOI: 10.5171/2013.567342, ISSN 2165- 9532, disponibil la adresa: <http://www.ibimapublishing.com/journals/JAARP/2013/567342/567342.pdf>

Hunter, L., Webster, E., Wyatt, A. (2005), *Forum: Intellectual Capital. Measuring Intangible Capital: a review of current practices*, Australian Accounting Review; Jul 2005; 15, 2; ProQuest Central, pp. 4-12.

Long-Sheng Lin, Ing-Chung Huang, Pey-Lan Du, Tsai-Fei Lin, (2012), *Human capital disclosure and organizational performance: The moderating effects of knowledge intensity and organizational size*, Management Decision, Vol. 50, Iss: 10 pp. 1790 – 1799.

Sveiby, K. (1996), *Transfer of Knowledge and the Information Processing Professions*, European Management Journal, 14 (4), pp. 379-388.

Wexler, M. (2002), *Organizational memory and intellectual capital*, Journal of Intellectual Capital, Vol. 3 Iss 4, pp. 393-414.

Legislație:

*** OMFP nr. 3.055/29.10.2009 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 766 și 766 bis/10.11.2009, modificat și completat prin OMFP nr. 2869/23.12.2010 pentru modificarea și completarea unor reglementări contabile, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 882/29.12.2010, modificat și completat prin OMFP nr. 2239/30.06.2011, pentru aprobarea sistemului simplificat de contabilitate, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 522/25.07.2011, modificat și completat prin OMFP nr. 2382/03.08.2011 pentru completarea unor reglementări contabile.

***ORDINUL ministrului finanțelor publice nr. 881 din 25 iunie 2012 privind aplicarea de către societățile comerciale ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară, publicat în Monitorul Oficial nr. 424 din 26 iunie 2012.

Impactul adoptării pentru
prima dată a IFRS de către

societățile nefinanciare cotate la Bursa de Valori București

Marian SĂCĂRIN*

Abstract

Impact of First Time Adoption of IFRS by Non Financial Companies Listed on Bucharest Stock Exchange

Starting with the year 2012, non financial companies whose securities are listed on the Bucharest Stock Exchange have applied International Financial Reporting Standards (IFRS) for the preparation of individual financial statements. Taking into account the considerable challenges generated by such change, this study aims to highlight the quantitative consequences of the first-time adoption of IFRS on assets, equities, liabilities, net income, return on equity, solvency and indebtedness of these companies. On the macroeconomic level, the most affected structures of individual financial statements were equities and net income, with an

increase of the former and decrease of the latter. As regards financial indicators analyzed, the return on equity decrease was the most notable effect. With reference to activity sectors, construction companies were the most affected with the largest decrease in net income and return on equity.

Key words: International Financial Reporting Standards (IFRS), Bucharest Stock Exchange, individual financial statements, return on equity, solvability, indebtedness

JEL Classification: M41

Cuvinte cheie: Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), Bursa de Valori București (BVB), situații financiare individuale, rentabilitate financiară, solvabilitate, îndatorare

Introducere

Adoptarea IFRS pentru raportarea financiară atât de țările din Uniunea Europeană, cât și de către alte țări din afara Europei este considerată una din schimbările semnificative ce a intervenit pe parcursul istoriei contabilității (Daske *et al.*, 2008), dar și un mijloc de a se vorbi o singură limbă contabilă (Hoogendoorn, 2006). IFRS, alături de USGAAP, sunt considerate standarde internaționale de înaltă calitate (Daske, 2006). Aprioric, aplicarea acestora ar trebui să conducă la

creșterea transparenței și comparabilității raportării financiare (Jermakowicz&Gornik-Tomaszewski, 2006). Astfel, sunt facilitate accesul la capital (Jermakowicz& Gornik-Tomaszewski, 2006) și atragerea de investiții financiare din străinătate (Tyrrall *et al.*, 2007).

Pe baza acestor premise, începând cu anul 2006, în România asistăm la adoptarea succesivă a IFRS-urilor de mai multe categorii de entități atât pentru situațiile financiare consolidate, cât și pentru situațiile financiare individuale. Prin Ordinul

* Prof. univ. dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: sacarinm@gmail.com

ministrului finanțelor publice nr. 907/2005¹ s-au stabilit entitățile care, pentru exercițiul financiar al anului 2006, aveau obligativitatea (instituțiile de credit) sau opțiunea (entitățile de interes public, altele decât instituțiile de credit: societățile de asigurare, asigurare-reasigurare și de reasigurare, entitățile reglementate și supravegheate de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, societățile comerciale cu valori mobiliare admise la tranzacționare pe o piață reglementată, companiile și societățile naționale etc.) de a întocmi un set distinct de situații financiare conforme cu IFRS, pentru necesități proprii de informare ale utilizatorilor, alții decât instituțiile statului, fără ca acest ordin să menționeze dacă este vorba de situații financiare consolidate și/sau situații financiare individuale. Însă, începând cu anul 2007, aplicarea IFRS a fost restrânsă la întocmirea situațiilor consolidate de către bănci și societățile comerciale cu valori mobiliare tranzacționate la BVB². De asemenea, pentru exercițiile financiare ale anilor 2009, 2010, 2011 instituțiile de credit au fost obligate să întocmească, pentru nevoile proprii de informare, și situații financiare individuale conforme cu IFRS³, iar începând cu anul 2012, aceste entități aplică IFRS ca bază a contabilității pentru întocmirea situațiilor financiare individuale.

Societățile autorizate, reglementate și supravegheate de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare (C.N.V.M.) au fost obligate, începând cu anul 2011, să întocmească, în scop informativ, situații financiare pe baza IFRS⁴. De asemenea, Comisia de Supraveghere a Asigurărilor (C.S.A.) a decis ca începând cu anul 2012, 11 societăți de asigurări, simultan cu reglementările contabile specifice conforme cu Directivele Europene, să întocmească un al doilea set de situații financiare anuale, în conformitate cu IFRS. Aplicarea simultană este propusă pe o perioadă de 3 ani, cu posibilitatea reducerii acesteia la 2 ani, în funcție de rezultatele unei analize ce se va efectua la sfârșitul celor 2 ani de aplicare a IFRS. În plus, tot în anul 2012, societățile comerciale nefinanciare ale căror titluri sunt cotate la BVB au fost obligate să aplice IFRS și la întocmirea situațiilor financiare individuale⁵.

Prin cercetarea efectuată urmărim să evidențiem în ce măsură aplicarea pentru prima dată a IFRS a influențat anumite structuri din situațiile financiare individuale ale societăților nefinanciare ale căror titluri sunt cotate la BVB (total active, total capitaluri proprii, total datorii și rezultatul net), dar și anumiți indicatori determinați pe baza acestora: rentabilitatea financiară, solvabilitatea și îndatorarea.

1 Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 907/2005 privind aprobarea categoriilor de persoane juridice care aplică reglementări contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară, respectiv reglementări contabile conforme cu directivele europene, publicat în M.Of. din 11.07.20105

2 Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1121/2006 privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară, publicat în M.Of. nr. 602 din 12.07.2006

3 Ordinul BNR nr. 15/2009 privind întocmirea de către instituțiile de credit, în scop informativ, de situații financiare anuale individuale conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară, publicat în M.Of. nr. 913 din 24.12.2009;

4 Ordinul președintelui Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare nr. 116/2011 pentru aprobarea Instrucțiunii nr. 6/2011 privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară de către entitățile autorizate, reglementate și supravegheate de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, publicat în M.Of. nr. 82 din 01.02.2012;

5 Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 881/2012 privind aplicarea de către societățile comerciale ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară, publicat în M.Of. nr. 424 din 26/06/2012;

Acest studiu este asemănător cu studii efectuate în alte țări (Franța, Belgia, Turcia, Finlanda, Germania, Spania, Marea Britanie, Franța, Cehia, Portugalia, Noua Zeelandă etc.), însă, după cunoștințele noastre, este printre puținele de acest fel din țara noastră. Anterior, Pășcan și Țurcaș (2012) au efectuat un studiu asemănător, însă au analizat doar consecințele pe care le-a avut aplicarea IFRS asupra rezultatului net consolidat al unui număr restrâns de cinci grupuri de societăți: AlumilRom Industry, Azomureș, C.N.T.E.E. Transelectrica, Impact Developer&Contractor S.A. și Flamingo Internațional. KPMG România (2010, 2011) a efectuat unele studii în care au fost prezentate diferențele dintre reglementările contabile naționale și IFRS și impactul pe care l-a avut aplicarea IFRS asupra capitalului propriu și rezultatul net, însă acestea au vizat instituțiile financiare bancare și nebancale.

De asemenea, studiul de față se diferențiază de cele efectuate în țara noastră atât prin abordarea macroeconomică, cât și prin analiza pe sectoare de activitate (industrie, comerț, construcții, hoteluri și restaurante și transportul și depozitarea de bunuri).

Studierea consecințelor pe care le-a avut aplicarea IFRS asupra indicatorilor de rentabilitate financiară, solvabilitate și îndatorare este importantă deoarece acești indicatori sunt utilizați în luarea deciziilor atât de investitori (acționari), cât și de împrumutători (băncile), care sunt principalii utilizatori ai raportării financiare conform IFRS (Cadrul conceptual de raportare financiară IASB, 2010, OB 2). De asemenea, studiul este interesant în contextul internaționalizării investițiilor, ponderea investitorilor străini în capitalul societăților cotate la BVB fiind tot mai mare de la un an la altul.

Stadiul cunoașterii

Atât la nivel internațional, cât și în țara noastră există o multitudine de cercetări care au investigat diferitele consecințe ale adoptării IFRS, însă cele care analizează impactul cantitativ pe care l-a avut adoptarea pentru prima dată a IFRS asupra structurilor din situațiile financiare și indicatorii financiari sunt relativ puține.

Astfel, Jermakowicz (2004) a constatat că, în cazul companiilor belgiene Barco, Bekaert și Solvay, trecerea de la reglementările belgiene la aplicarea voluntară a IFRS a avut un impact semnificativ asupra capitalurilor proprii și rezultatului net.

În Turcia, trecerea la aplicarea pentru prima dată a IFRS, în cazul societăților cotate la Bursa de la Istanbul (Istanbul Stock Exchange), a avut o influență semnificativă asupra lichidității și vitezei de rotație a activelor (Ağca&Actaș, 2007). La rândul

lor, Hung și Subramanyam (2007) au observat că, în cazul societăților germane, adoptarea IFRS a condus la o creștere semnificativă a activelor totale și a capitalurilor proprii. O cercetare asemănătoare a fost efectuată de Lantto și Sahlström (2007) pentru companiile finlandeze. Ei au ajuns la concluzia că, odată cu trecerea la IFRS, datorită evaluării la valoarea justă, s-au modificat, în special, ratele de profitabilitate.

Studiul efectuat de Institutul Experților Contabili din Scoția (2008) relevă faptul că implementarea IFRS a generat o creștere semnificativă a rezultatului societăților din Irlanda, Italia și Marea Britanie, iar capitalurile proprii au crescut în cazul societăților britanice și irlandeze și au scăzut în cazul societăților italiene. Callao *et al.* (2010) au analizat efectele pe care le-a avut trecerea pentru prima dată la aplicarea IFRS asupra societăților cotate din Marea Britanie și Spania.

Astfel, pentru societățile din Spania s-a remarcat o creștere a activelor necurente și totale, a datoriilor pe termen lung și scurt și a îndatorării, în timp ce activele curente, lichiditatea și solvabilitatea au scăzut. În schimb, în cazul societăților din Marea Britanie, s-a observat o creștere a activelor necurente și totale, a datoriilor pe termen lung și scurt, a rezultatului net, a îndatorării și a rentabilității capitalurilor, iar activele curente, capitalurile și solvabilitatea au scăzut. Însă, pe ansamblu, autorii concluzionează că impactul relativ al aplicării IFRS asupra valorilor contabile și ratelor a fost mai ridicat în cazul societăților din UK. Pentru societățile portugheze cotate, Ferreira Silva *et al.* (2009) au constatat că aplicarea IFRS, în general, a condus la variații ale activelor, capitalului, datoriilor și rezultatului net de 1,5%, 3,2%, 3,4% și 14,7%. În cazul celor 56 de companii neozelandeze cotate pe care le-au studiat, Stent *et al.* (2010) au remarcat că elementele din situațiile financiare cele mai afectate de trecerea la IFRS au fost datoriile (creșteri pentru 75% dintre companii) și capitalurile (diminuări pentru 57% dintre companii). În plus, s-a observat o influență considerabilă asupra celor mai comune rate financiare: rentabilitatea financiară, rentabilitatea economică și îndatorarea au crescut, în timp ce viteza de rotație a activelor a scăzut.

Boukari și Richard (2007), în studiul efectuat cu privire la grupurile franceze nefinanciare cotate, au remarcat că trecerea la IFRS a avut un impact relativ moderat asupra capitalurilor proprii și îndatorării nete, dar o influență semnificativă asupra rezultatului net, datorată eliminării amortizării fondului comercial pozitiv. Tot în cazul societăților franceze, Schatt și Gross (2007) constată, pe ansamblu, o ameliorare a situației financiare, odată cu trecerea la aplicarea IFRS, în timp Cazavan-Jeny și Jeanjean (2009) precizează că, în cazul societăților ce intră în componența SBF 120⁶, trecerea la aplicarea

6 SBF 120 (Société des Bourses Françaises 120 Index) este un indice bursier determinat pe baza celor mai tranzacționate 120 acțiuni ale Burselor de la Paris

IFRS a avut o influență limitată asupra unora dintre agregatele financiare (totalul bilanțului s-a modificat puțin, iar structura acestuia a rămas aproape identică), în timp ce rezultatul a avut o creștere semnificativă datorită încetării amortizării fondului comercial pozitiv. Kubičkova și Jindrikovska (2012) au constatat că trecerea la aplicarea IFRS nu a condus la modificări semnificative ale indicatorilor financiari ai societăților cehe.

Așa cum se observă, la nivel internațional, impactul cantitativ pe care l-a avut aplicarea IFRS asupra structurilor din situațiile financiare (active, capitaluri proprii, datorii și rezultatului net) și indicatorilor determinați pe baza acestora (rentabilitate, solvabilitate, îndatorare, lichiditate etc.) a fost diferit de la o țară la alta. Această situație se poate explica prin caracterul diferit al aplicării IFRS, voluntar sau obligatoriu. În plus, nu trebuie să fie neglijate motivațiile adoptării IFRS și capacitatea de impunere și urmărire a aplicării acestora, care, de asemenea, diferă de la o țară la alta. Astfel, datorită diversității mediului economic, social și politic în care se aplică IFRS, este posibil ca, în cazul unor societăți, adoptarea IFRS să fie privită mai degrabă ca o „etichetă”, fără ca aceasta să fie urmată de schimbări semnificative în politicile de raportare financiară (Ball, 2006). În schimb, pentru cele mai multe dintre societăți, datorită transparenței și comparabilității pe care o aduce în raportarea financiară, aplicarea IFRS este privită ca o posibilitate de reducere a costului capitalului și de creștere a lichidității propriilor titluri.

În țara noastră, Pășcan și Turcaș (2012), în urma analizării a cinci societăți cotate la BVB, nu au identificat o tendință foarte clară cu privire la influența pe care a avut-o aplicarea pentru prima dată a IFRS asupra rezultatului net prezentat în situațiile financiare consolidate ale acestor societăți.

Metodologia de cercetare

În primul semestru al anului 2013, societățile nefinanciare cotate la BVB au comunicat primele raportări financiare întocmite pe baza IFRS pentru anul 2012. Aceste societăți, așa cum precizează IFRS 1 „Adoptarea pentru prima dată a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară”, pentru 1 ianuarie 2011 și 31.12.2011, au fost obligate să prezinte și informații comparative întocmite pe baza reglementărilor contabile conforme cu Directiva a IV-a C.E.E. Astfel, prezentarea informațiilor comparative ne-a oferit oportunitatea de a evalua care a fost impactul pe care l-a avut trecerea la aplicarea IFRS atât asupra unora dintre elementele din situațiile financiare (active, capitaluri proprii, datorii și rezultatul net), cât și asupra indicatorilor determinați pe baza acestora (rentabilitate financiară, solvabilitate și îndatorare).

În studiul nostru, din cele 67 de societăți nefinanciare care, în anul 2012, au fost obligate să treacă la aplicarea IFRS, au fost analizate 56 de societăți. Au fost excluse societățile aflate în insolvență, ale căror titluri sunt suspendate de la tranzacționare (patru societăți), dar și societățile pentru care nu am identificat, în urma documentării, situațiile poziției financiare de la 1 ianuarie 2011, întocmite pe baza IFRS. Datele pe care le-am analizat au fost preluate din situațiile financiare publicate pe adresele web ale societăților, dar și din raportările existente pe adresa web a BVB.

În primul rând, am determinat impactul relativ (1) pe care l-a avut aplicarea IFRS asupra activelor, capitalurilor proprii, datoriilor și rezultatului net.

$$(1) \text{ Impactul relativ} = \frac{\text{Valoarea IFRS} - \text{Valoarea RAS}}{|\text{Valoarea RAS}|} \times 100$$

Ulterior, a fost determinat impactul pe care l-a avut aplicarea IFRS asupra indicatorilor determinați pe baza acestor structuri din situațiile financiare: rentabilitate financiară (2), solvabilitate (3), îndatorare (4).

$$(2) \text{ Rentabilitatea financiară} = \frac{\text{Capitaluri proprii}}{\text{Rezultat net}} \times 100\%$$

$$(3) \text{ Solvabilitatea} = \frac{\text{Capitaluri proprii}}{\text{Capitaluri proprii} + \text{Datorii}} \times 100\%$$

$$(4) \text{ Îndatorarea} = \frac{\text{Datorii}}{\text{Capitaluri proprii} + \text{Datorii}} \times 100\%$$

Impactul trecerii la IFRS a fost analizat atât la nivel macroeconomic, pentru toate societățile, cât și pe fiecare societate în parte. În funcție de amploarea sa, pentru fiecare societate, impactul asupra structurilor din situațiile financiare și indicatorilor financiari a fost grupat în: nul, cuprins între 0 și +10%, mai mare de +10%, cuprins între 0 și -10% și sub -10%.

De asemenea, impactul a fost determinat și în funcție de sectoarele de activitate. Astfel, cele 56 de societăți au fost grupate în următoarele cinci sectoare de activitate: industrial, construcții, comerț, hoteluri și restaurante și transport și depozitarea de bunuri (Tabelul 1).

Rezultatele cercetării

Din punct de vedere macroeconomic, pe ansamblul celor 56 de societăți, așa cum rezultă din Tabelul 2, trecerea la aplicarea IFRS a avut un impact relativ moderat asupra principalelor structuri din situațiile financiare (active, capitaluri proprii, datorii și rezultat net). Cele mai afectate structuri din situațiile

Tabel 1. **Structura societăților pe sectoare de activitate**

Sector de activitate	Industrial	Construcții	Comerț	Hoteluri și restaurante	Transport și depozitare de bunuri	Total
Număr de societăți	32	4	3	4	3	56

Sursa: Proiecție proprie

financiare au fost capitalurile proprii și rezultatul net, în timp ce indicatorul cel mai afectat a fost cel al rentabilității financiare. Astfel, au crescut activele (cu 3,68% la 01.01.2011 și 3,75% la 31.12.2011) și capitalurile proprii (cu 6,74% la 01.01.2011 și 4,76% la 31.12.2011). De asemenea, datoriile au scăzut cu 0,03% la 01.01.2011 și au crescut cu 2,34% la 31.12.2011, în timp ce rezultatul net de la 31.12.2011 a scăzut cu 4,2%. În plus, datorită creșterii capitalurilor proprii și diminuării rezultatului net, rentabilitatea financiară a scăzut cu 8,55%, în timp ce solvabilitatea a crescut cu 2,95% la 01.01.2011 și

0,98% la 31.12.2011, iar îndatorarea a scăzut cu 3,58% la 01.01.2011 și 1,35% la 31.12.2011.

Pe sectoare de activitate, constatăm că trecerea la IFRS a avut un impact semnificativ asupra rezultatului net și a rentabilității financiare. Astfel, diminuări cu mult peste medie s-au înregistrat în cazul societăților din construcții (rezultatul net a scăzut cu 116,20%, iar rentabilitatea cu 90,10% - Tabelul 6), comerț (rezultatul net a scăzut cu 69,97%, iar rentabilitatea cu 69,18% - Tabelul 4) și sectorul hotelier și al restaurantelor (rezultatul net a scăzut cu

32,64%, iar rentabilitatea financiară cu 30,48% - Tabelul 5). Singurul sector de activitate în care se remarcă o creștere a rezultatului net și rentabilității financiare este cel al transporturilor și depozitării de bunuri (rezultatul net a crescut cu 2,01%, iar rentabilitatea financiară cu 9,48% - Tabelul 7). În schimb, impactul în industrie se încadrează în medie (cu excepția rezultatului care a scăzut doar cu 2,34% - Tabelul 3), situație explicabilă prin ponderea predominantă a societăților din acest sector de activitate din totalul societăților analizate (32 de întreprinderi din 56).

Tabelul 2. **Impactul relativ al aplicării IFRS pe ansamblul societăților (la nivel macroeconomic)**

Indicator	01.01.2011		31.12.2011		Impact relativ (%)	
	RAS	IFRS	RAS	IFRS	01.01.2011	31.12.2011
Activ (lei)	52227414864	54148684669	55395996383	57470699817	3,68	3,75
Capitaluri proprii (lei)	28604623565	30532958956	32172345533	33702794298	6,74	4,76
Datorii (lei)	23622791299	23615725713	23223650850	23767905519	-0,03	2,34
Rezultat net (lei)			4627472418	4433148686		-4,20
Rentabilitate financiară (%)			14,38	13,15		-8,55
Solvabilitate (%)	0,55	0,56	58,08	58,64	2,95	0,98
Îndatorare (%)	0,45	0,44	41,92	41,36	-3,58	-1,35

Sursa: Proiecție proprie

Tabelul 3. **Impactul relativ al aplicării IFRS (Industrie)**

Indicator	01.01.2011		31.12.2011		Impact relativ (%)	
	RAS	IFRS	RAS	IFRS	01.01.2011	31.12.2011
Activ (lei)	46059684380	47715288319	48795939933	50873398485	3,59	4,26
Capitaluri proprii (lei)	24374359931	25821202832	27181847799	28908122129	5,93	6,35
Datorii (lei)	21685324478	21894084660	21614092129	21965276158	0,96	1,62
Rezultat net (lei)			4156727583	4059463126		-2,34
Rentabilitate financiară (%)			15,29	14,04		-8,17
Solvabilitate (%)	52,92	54,11	55,70	56,82	2,26	2,00
Îndatorare (%)	47,08	45,89	44,30	43,18	-2,54	-2,52

Sursa: Proiecție proprie

Tabelul 4. Impactul relativ al aplicării IFRS (Comert)

Indicator	01.01.2011		31.12.2011		Impact relativ (%)	
	RAS	IFRS	RAS	IFRS	01.01.2011	31.12.2011
Activ (lei)	505613178	575413180	634503521	630160888	13,80	-0,68
Capitaluri proprii (lei)	172631985	196203621	198365554	193283215	13,65	-2,56
Datorii (lei)	332981193	379209559	436137967	436877673	13,88	0,17
Rezultat net (lei)			54848276	16468965		-69,97
Rentabilitate financiară (%)			27,65	8,520639001		-69,18
Solvabilitate (%)	34,14	34,1	31,26	30,67204244	-0,13	-1,89
Îndatorare (%)	65,86	65,9	68,74	69,32795756	0,07	0,86

Sursa: Proiecție proprie

Tabelul 5. Impactul relativ al aplicării IFRS (Hoteluri și restaurante)

Indicator	01.01.2011		31.12.2011		Impact relativ (%)	
	RAS	IFRS	RAS	IFRS	01.01.2011	31.12.2011
Activ (lei)	673858776	672955346	579074927	578091791	-0,13	-0,17
Capitaluri proprii (lei)	619338736	589324757	515471185	499479113	-4,85	-3,10
Datorii (lei)	54520139	83630516	63603738	78612678	53,40	23,59
Rezultat net (lei)			8955229	6032502		-32,64
Rentabilitate financiară (%)			1,74	1,21		-30,48
Solvabilitate (%)	91,91	87,57	89,01	86,40	-4,71	-2,94
Îndatorare (%)	8,09	12,43	10,98	13,60	53,60	23,80

Sursa: Proiecție proprie

Tabelul 6. Impactul relativ al aplicării IFRS (Construcții)

Indicator	01.01.2011		31.12.2011		Impact relativ (%)	
	RAS	IFRS	RAS	IFRS	01.01.2011	31.12.2011
Activ (lei)	831266133	988695167	811685395	928696329	18,94	12,56
Capitaluri proprii (lei)	564937583	678124584	568756135	646866590	20,03	12,07
Datorii (lei)	266328550	310570583	242929260	281829739	16,61	13,80
Rezultat net (lei)			-20267691	-43819808		-116,20
Rentabilitate financiară (%)			-3,56	-6,77		-90,10
Solvabilitate (%)	67,96	68,59	70,10	69,65	0,92	-0,6
Îndatorare (%)	32,04	31,41	29,90	30,35	-1,95	1,37

Sursa: Proiecție proprie

Tabelul 7. Impactul relativ al aplicării IFRS (Transporturi și depozitare de bunuri)

Indicator	01.01.2011		31.12.2011		Impact relativ (%)	
	RAS	IFRS	RAS	IFRS	01.01.2011	31.12.2011
Activ (lei)	4156992397	4196332585	4574792067	4460352324	0,94	-2,50
Capitaluri proprii (lei)	2873355330	3248103062	3707904856	3455043251	13,04	-6,81
Datorii (lei)	1283637067	948229518	866887751	1005309073	-26,13	15,96
Rezultat net (lei)			387209021	395003661		2,01
Rentabilitate financiară (%)			10,44	11,43		9,48
Solvabilitate (%)	69,12	77,40	81,05	77,46	11,98	-4,43
Îndatorare (%)	30,88	22,60	18,95	22,54	-26,82	18,94

Sursa: Proiecție proprie

Într-o viziune microeconomică, așa cum rezultă din **Tabelul 8**, în care este prezentată o repartizare a societăților în funcție de impactul pozitiv sau negativ pe intervale procentuale, datorită trecerii la IFRS:

1. la 01.01.2011, activele au crescut pentru 39,2% dintre societăți, au scăzut pentru 42,8% dintre societăți și au rămas nemodificate pentru 18% dintre societăți, în timp ce, la 31.12.2011, activele au crescut pentru 33,8% dintre societăți, au scăzut pentru 48,2% dintre societăți și au rămas nemodificate pentru 18% dintre societăți;
2. la 01.01.2011, capitalurile proprii au crescut pentru 35,7% dintre societăți, au scăzut pentru 48,3% dintre societăți și au rămas nemodificate pentru 16% dintre societăți, în timp ce, la 31.12.2011, capitalurile proprii au crescut pentru 30,3% dintre societăți, au scăzut pentru 53,7% dintre societăți și au rămas nemodificate pentru 16% dintre societăți;
3. la 01.01.2011, datoriile au crescut pentru 62,5% dintre societăți, au scăzut pentru 16% dintre societăți și au rămas nemodificate pentru 21,5% dintre societăți, în timp ce, la

31.12.2011, acestea au crescut pentru 64,3 dintre societăți, au scăzut pentru 14,2% dintre societăți și au rămas nemodificate pentru 21,5% dintre societăți;

4. la 31.12.2011, rezultatul net a crescut pentru 32,1% dintre societăți, a scăzut pentru 35,7% dintre societăți și a rămas nemodificat pentru 32,1% dintre societăți;
5. la 31.12.2011, rentabilitatea a crescut pentru 36,4% dintre societăți, a scăzut pentru 47,6% dintre societăți și a rămas nemodificată pentru 16% dintre societăți;
6. la 01.01.2011, solvabilitatea a crescut pentru 40% dintre societăți, a scăzut pentru 52% dintre societăți și a rămas nemodificată pentru 14% dintre societăți, în timp ce, la 31.12.2011, solvabilitatea a crescut pentru 28,5% dintre societăți, a scăzut pentru 60% dintre societăți și a rămas nemodificată pentru 12,5% dintre societăți;
7. la 01.01.2011, îndatorarea a crescut pentru 51,7% dintre societăți, a scăzut pentru 34% dintre societăți și a rămas nemodificată pentru 14,3% dintre societăți, în timp ce, la

31.12.2011, îndatorarea a crescut pentru 59% dintre societăți, a scăzut pentru 28,6 dintre societăți și a rămas nemodificată pentru 12,5% dintre societăți.

Așa cum precizează IFRS 1 „Aplicarea pentru prima dată a standardelor internaționale de raportare financiară”, societățile analizate au prezentat în notele explicative la situațiile financiare de la 31.12.2012 întocmite pe baza IFRS atât diferențele dintre Reglementările contabile conforme cu Directiva a IV-a a CEE și IFRS, cât și influența pe care au avut-o acestea asupra structurilor din situațiile financiare. Diferențele prezentate au fost printre cele mai diverse, însă cele care au avut un impact semnificativ au fost: evaluarea investițiilor imobiliare la valoarea justă și recunoașterea de impozite amânate și provizioane pentru pensii.

Concluzii și cercetări viitoare

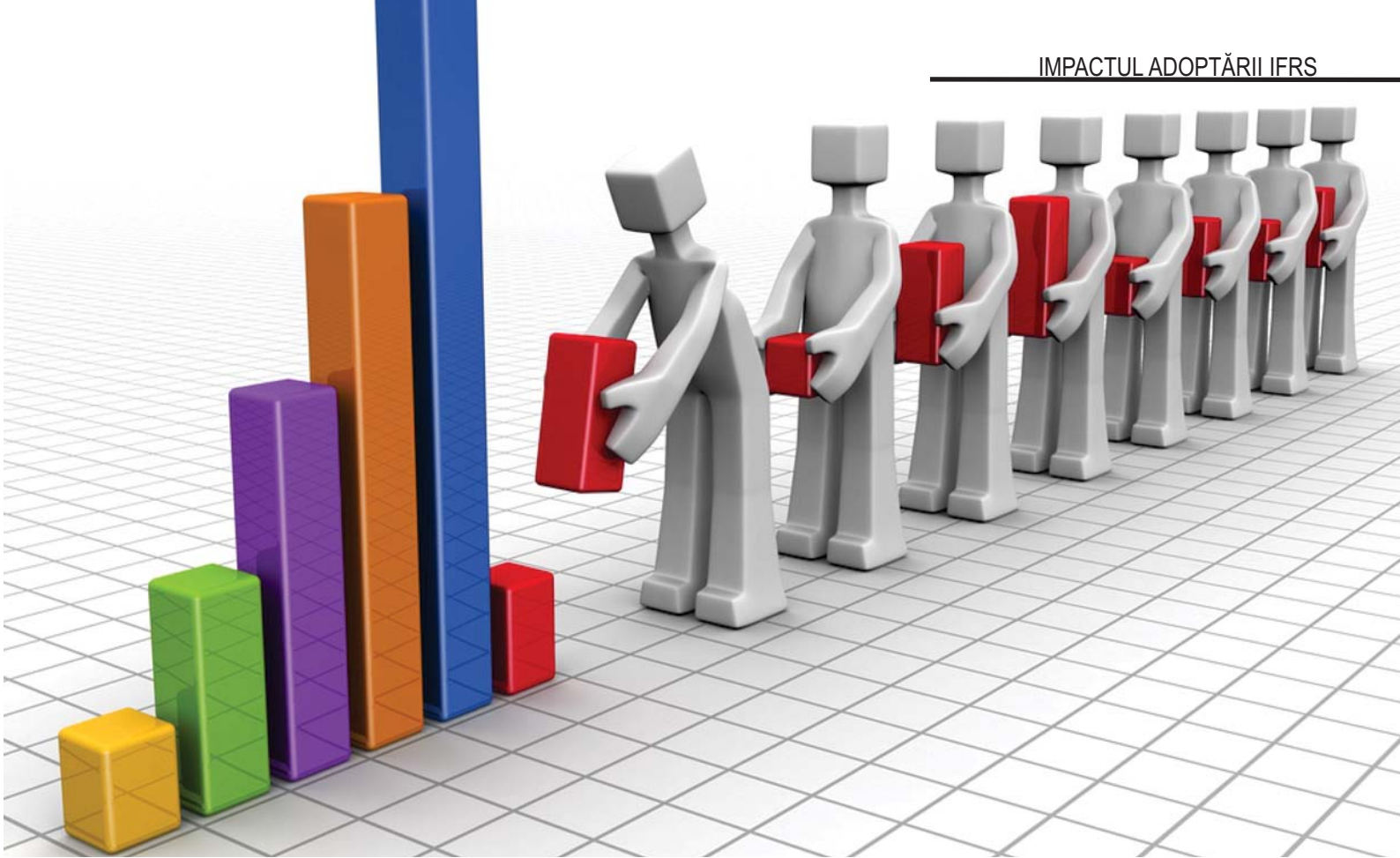
Studiul efectuat ne permite să formulăm următoarele concluzii. În primul rând, din punct de vedere macroeconomic, influența trecerii la aplicarea IFRS

Tabelul 8. Repartizarea societăților pe intervale procentuale ale impactului relativ

Amplourea trecerii la IFRS	< = -10%	(-10%-0%)	0%	(0%;+10%)	> = +10%	Nr. societăți
Activ (01.01.2011)	5	19	10	17	5	56
Activ (31.12.2011)	4	23	10	16	3	56
Capitaluri proprii (01.01.2011)	11	16	9	11	9	56
Capitaluri proprii (31.12.2011)	10	20	9	11	6	56
Datorii (01.01.2011)	3	6	12	23	12	56
Datorii (31.12.2011)	1	7	12	23	13	56
Rezultatul net (31.12.2011)	10	10	18	12	6	56
Rentabilitate (31.12.2011)*	14	7	7	9	7	44
Solvabilitate (01.01.2011)	6	23	8	15	4	56
Solvabilitate (31.12.2011)	6	27	7	13	3	56
Îndatorare (01.01.2011)	5	14	8	16	13	56
Îndatorare (31.12.2011)	1	15	7	18	15	56

* Au fost luate în calcul numai societățile care, înainte de aplicarea IFRS, nu au avut rezultatul net și/sau capitalurile proprii negative.

Sursa: Proiecție proprie

a fost relativ moderată, cele mai afectate structuri din situațiile financiare fiind capitalurile proprii. Datorită creșterii capitalurilor proprii și diminuării rezultatului, rentabilitatea financiară la 31.12.2011 s-a diminuat cu 8,55% , în timp ce solvabilitatea și îndatorarea de la 01.01.2011 și 31.12.2011 nu s-au modificat semnificativ. De asemenea, este de remarcat că trecerea la IFRS nu a generat modificări ale elementelor din situațiile financiare pentru mai multe societăți. De exemplu, așa cum se observă din tabelul 8, odată cu trecerea la IFRS, rezultatul net a rămas același pentru 18 societăți. În opinia noastră, impactul relativ moderat al trecerii la IFRS se poate explica prin asimilarea, în ultimii 12 ani, în reglementările contabile din țara noastră a mai multor tratamente contabile regăsite în IFRS.

În al doilea rând, sectorul de activitate al cărui rezultat net și rentabilitate au fost cel mai afectate de trecerea la IFRS este cel al construcțiilor. Această situație este explicabilă prin faptul că în acti-

vele acestor societăți se regăsesc investiții imobiliare și active necurente disponibile pentru vânzare evaluate la valoarea justă, care, în contextul actual, are o tendință de scădere.

În al treilea rând, spre deosebire de alte țări în care rezultatul net a crescut, Belgia (Jermakowicz, 2004), Franța (Boukari și Richard, 2007; Cazavan-Jeny și Jeanjean, 2009), Irlanda, Italia și Marea Britanie (ICAES, 2008), în țara noastră, trecerea la aplicarea IFRS a determinat o scădere a rezultatului net. Această situație, diferită de cea din Belgia (Jermakowicz, 2004), Franța (Boukari și Richard, 2007), Cazavan-Jeny și Jeanjean, 2009), Irlanda, Italia și Marea Britanie (ICAES, 2008), se explică prin faptul că studiile efectuate în aceste țări au analizat consecințele pe care le-a avut trecerea la IFRS asupra situațiilor financiare consolidate, în timp ce studiul pe care l-am efectuat a vizat situațiile financiare individuale. Creșterea rezultatului net al societăților din aceste țări, odată cu trecerea la

IFRS, a fost cauzată, în bună parte, de renunțarea la amortizarea fondului comercial pozitiv, în timp ce, în situațiile financiare individuale ale societăților comerciale din țara noastră nu am identificat vreo ajustare care să vizeze fondul comercial, care, de altfel, în aceste situații financiare, se recunoaște în cazuri destul de rare (fuziuni și achiziții de afaceri).

Cercetarea efectuată a analizat doar cantitativ consecințele pe care le-a avut aplicarea pentru prima dată a IFRS asupra structurilor din situațiile financiare și indicatorilor financiari de rentabilitate financiară, solvabilitate și îndatorare. Însă, considerăm că, pe viitor, aceasta ar trebui să fie completată cu o altă cercetare care să releve, în detaliu, care au fost diferențele dintre Reglementările contabile conforme cu Directiva a IV-a a CEE și IFRS, care, odată cu trecerea la IFRS, au generat modificări ale structurilor din situațiile financiare și ale indicatorilor financiari analizați. ●

Bibliografie

- Ağca, A. & Aktaş, R. (2007), *First Time Application of IFRS and Its Impact on Financial Ratios: A study on Turkish Listed Firms*, Problems and perspectives in Management, vol. 5, no.2: 99-112
- Ball, R. (2006), *IFRS: Pros and Cons for Investors*, Accounting & Business Research, International Accounting Policy Forum: 5-27
- Boukari, M. & Richard, J. (2007), *Les incidences comptables du passage des groupes français cotés aux IFRS*, Comptabilité-Contrôle-Audit, Numéro thématique – décembre 2007: 155-170
- Cazavan-Jeny, A. & Jeanjean, T. (2009), *IFRS 1: Il faut tout changer pour que rien ne change*, Comptabilité – Contrôle – Audit, tom 15: 105-131
- Callao G. S., Ferrer Garcia, C., Jarne Jarne, J. I., Láinez Gadea, J.A. (2010), *IFRS adoption in Spain and the United Kingdom: Effects on accounting numbers and relevance*, Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting, no. 26: 304-313
- Daske, H., Hail, L., Leuz, C. and Verdi, R. (2008), *Mandatory IFRS reporting around the world: early evidence on the economic consequences*, Journal of Accounting Research, vol. 46, no. 5: 1084-1142
- Daske, H. (2006), *Economic Benefits of Adopting IFRS or US-GAAP - Have the Expected Cost of Equity Capital Really Decreased?*, Journal of Business Finance & Accounting, vol. 33, no.3: 329-373
- Ferreira Silva, F.J., Medeiros do Couto, G.M. & Cordeiro, R.M. (2009), *Measuring the impact of International Financial Reporting Standards (IFRS) to financial information of Portuguese companies*, Revista Universo Contábil, vol. 5, no.1: 129-144
- Hoogendoorn, M. (2006), *International Accounting Regulation and IFRS Implementation in Europe and Beyond - Experiences with First-time Adoption in Europe*, Accounting in Europe, vol. 3: 23-26
- Hung, M. și Subramanyam, K. R., 2004, *Financial Statement Effects of Adopting International Accounting Standards: The Case of Germany*, Working paper, Disponibil la: <http://fe.upnvj.ac.id/Ebooks/financial-statement-effect-of-adopting-ias.pdf>
- Jermakowicz, E.K., Gornik-Tomaszewski, S., (2006), *Implementing IFRS from the perspective of EU publicly traded companies*, International Accounting, Auditing and Taxation, vol. 15: 170-196
- Jermakowicz, E. (2004), *Effects of Adoption of International Financial Reporting Standards in Belgium: The Evidence from BEL-20 Companies*, Accounting in Europe, vol. 1: 51-70
- Kubičková, D. & Jindrikovska, I. (2012) *Impact of IFRS adoption on key financial ratios: comparison of selected European countries*, lucrare prezentată la International Conference on Business Excellence, Brasov
- Lantto, A.M. & Sahlstrom, P. (2007) *Impact of International Financial Reporting Standard Adoption on Key Financial Ratios*, Working paper, disponibil on line la adresa <http://www.utu.fi/fi/yksikot/tse/yksikot/laskentatoimi-jarahoitus/tutkimus/Documents/Lantto.pdf>
- Pășcan, I. D. & Țurcaș, M. (2012) *Measuring the impact of first-time adoption of International Financial Reporting Standards on the performance of Romanian listed entities*, Procedia Economics and Finance 3: 211 – 216;
- Schatt, A. & Gross, E. (2007) *Quelle est l'incidence des normes IAS/IFRS sur les capitaux propres des entreprises françaises?*, Revue Française de Comptabilité, no. 396: 35-39
- Stent, W., Bradbury M. & Hooks, J. (2010) *IFRS in New Zealand: effects on financial statements and ratios*, Pacific Accounting Review, vol. 22, no. 2: 92-107;
- Tyrrall, D., Woodward, D. & Rakhimbekova, A. (2007). *The relevance of International Financial Reporting Standards to a developing country: Evidence from Kazakhstan*, The International Journal of Accounting, no. 42 (1): 82-110
- Institute of Chartered Accountants of Scotland (2008), *The Implementation of IFRS in UK, Italy and Ireland, Executive Summary*, studiu disponibil online la adresa <https://www.google.ro/search?q=The+implementation+of+IFRS+in+UK%2C+Italy+and+Ireland&ocq>
- KPMG (2011) *IFRS: the race is on... The last lap!*, Survey of the Romanian Financial Institutions' Use of International Financial Accounting Standards compared with Romanian Accounting Standards, studiu disponibil on line la adresa: <http://www.kpmg.com/RO/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Special-interests/Documents/are%20we%20there%20yet%202011%20web.pdf>
- KPMG (2010) *IFRS: are you ready? The race is on*, KPMG Survey of the Romanian Financial Institutions' Use of International Financial Accounting Standards compared with Romanian Accounting Standards, studiu disponibil on line la adresa: http://www.kpmg.com/RO/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Special-interests/Documents/IFRS_Are_you_ready_final.pdf
- Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 907/2005 privind aprobarea categoriilor de persoane juridice care aplică reglementări contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară, respectiv reglementări contabile conforme cu directivele europene, publicat în M.Of. din 11.07.20105;
- Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1121/2006 privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară, publicat în MOF nr. 602 din 12.07.2006;
- Ordinul BNR nr. 15/2009 privind întocmirea de către instituțiile de credit, în scop informativ, de situații financiare anuale individuale conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară, publicat în MOF nr. 913 din 24.12.2009;
- Ordinul președintelui Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare nr. 116/2011 pentru aprobarea Instrucțiunii nr. 6/2011 privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară de către entitățile autorizate, reglementate și supravegheate de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, publicat în MOF nr. 82 din 01.02.2012;
- Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 881/2012 privind aplicarea de către societățile comerciale ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară, publicat în MOF nr. 424 din 26/06/2012

Sunteți un auditor dinamic

Orice modificare privind schimbarea numelui, a adresei, a statutului de activ/nonactiv sau a statutului de angajat, asociat sau administrator al unei societăți de audit financiar, nu uitați să ne-o transmiteți!

Contactați Departamentul de servicii pentru membri,
la telefon 021.410.74.43 interior 107/108, 0749.011.145
sau e-mail: servicii.membri@cafr.ro

Ziua Economiștilor din România

La 22 noiembrie 2013, Aula Magna a Academiei de Studii Economice din București (ASE) a fost gazda principalelor manifestări dedicate „Zilei Economiștilor și Zilei Profesorului de Economie”.

În cuvântul său, prof. univ. dr. **Pavel Năstase**, rectorul ASE, a relevat semnificațiile reuniunii, faptul că în această zi sunt marcate două importante evenimente istorice, împlinirea a 170 de ani de învățământ economic superior în țara noastră și a 100 de ani de la inițierea primului Congres al economiștilor români. Pe larg, vorbitorul a trecut în revistă evoluția învățământului economic din România, insistând asupra importanței evenimentului de acum un secol, înființarea Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale.

În continuarea manifestării, au fost prezentate mesaje din partea unor organizații profesionale. În mesajul prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei Auditorilor Financieri din România – CAFR, se spune, printre altele:

„Evenimentul pe care îl marcăm astăzi are o profundă semnificație pentru auditorii financieri din România, care împărtășesc cu mândrie sentimentul că aparțin unei profesii cu tradiție, dar și cu un remarcabil impact în actualitate, pe deplin angajată în slujba binelei și a interesului public.

Inerent, pentru a răspunde cerințelor economiei și societății, care au devenit tot mai complexe, mai diversificate, am asistat la o specializare a profilurilor profesionale ale economiștilor, însăși activitatea de audit înscriindu-se în concept, cu funcții, atribuții și rol social bine definit. După cum se cunoaște, în esență auditorul financiar este profesionistul, autorizat de către CAFR, care preia informațiile contabile din raportările financiare ale entităților și le analizează în vederea formulării unui raport de opinie asupra credibilității acestor rapoartări, de natură să constituie un element de decizie pentru o gamă largă de utilizatori, precum investitori, creditori, acționari.

Pentru auditorii financieri, considerați a reprezenta un grup profesional de elită, sunt esențiale o excelență calificare, un comportament etic ireproșabil și o implicare totală, pe deplin responsabilă în ducerea la bun sfârșit a misiunilor pe care și le asumă. Semnificativ pentru activitatea auditorilor este faptul că impune o pregătire profesională superioară, perseverență atât la acceptarea intrării în comunitatea profesională constituită în Camera Auditorilor Financieri din România, cât și pe tot parcursul vieții active. Înfăptuim acest deziderat printr-o colaborare susținută cu mediul academic universitar. Cadrele universitare și cercetătorii din institutele de învățământ superior sunt colaboratorii noștri de nădejde, acordându-ne un sprijin substanțial în organizarea și desfășurarea programelor de pregătire profesională pentru membri și stagiaři.

Ceea ce considerăm necesar să afirmăm aici este că profesioniștii în audit sunt temeinic racordați la cerințele perioadei pe care o trăim, sunt și vor fi în continuare pregătiți pentru a răspunde cu exigență profesională, cu misiuni de calitate scopului îmbunătățirii climatului de afaceri, întăririi încrederii în mecanismele pieței, atât de necesară pentru revitalizarea și relansarea economiei.”

În cadrul manifestării au fost acordate Diplome de Excelență cu moneda omagială de argint „Inițierea Primului Congres al Economiștilor – 1913”. Printre cei distinși s-au aflat și membri ai Colegiului Editorial Științific ai revistei „Audit Financiar”: prof. univ. dr. **Iulian Văcărel**, membru al Academiei Române, prof. univ. dr. **Ioan Talpoș**, președintele Asociației Facultăților de Economie din România, prof. univ. dr. **Dinu Airinei**, decanul Facultății de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, precum și prof. univ. dr. **Pavel Năstase**, rector al ASE – București, vicepreședinte al Consiliului CAFR și director științific al revistei.

La inițiativa Asociației Generale a Economiștilor din România – AGER, s-a stabilit desfășurarea, în primăvara anului 2014, a primului Congres Național al Economiștilor din România.

În editura „Universitaria” din Craiova a apărut recent lucrarea **Contabilitatea Afacerilor în viziune europeană și internațională**, autori fiind trei renumiți specialiști doljeni – **Cristian Drăgan, Magdalena Mihai și Valeriu Brabete**.

În prezentarea cărții autorii își motivează demersul pornind de la ideea că informația contabilă influențează în mod relevant calitatea activităților corespunzătoare exercitării unui management performant, care trebuie să utilizeze evaluări și documentări exigente pentru adoptarea celor mai bune decizii sau, altfel spus, să asigure valorificarea oportunităților identificate și, totodată, diminuarea riscurilor pe care concurența le poate genera. În acest context, se apreciază că managementul entității

poate fi atenționat în mod constant asupra riscurilor sau dificultăților financiare, utilizându-se, printre altele, informațiile furnizate de contabilitatea retrospectivă, precum și de previziunile de natură financiar-contabilă atât de la nivelul entității, cât și din mediul de afaceri în care aceasta își desfășoară activitatea.

În context, lucrarea reprezintă o sursă documentară utilă și valoroasă pentru toți cei interesați de oferta informațională a contabilității afacerilor și, implicit, de tehnicile și mecanismele utilizate pentru realizarea acesteia, în principal studenții economiști și masteranzii, dar și doctoranzii, practicienii, experții contabili și alte persoane preocupate de acest domeniu.

Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele se trimit redacției la

adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează titlul în limba română și engleză, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină redactat la persoana a III-a, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză, inclusiv clasificarea JEL.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Important for the Authors!

The review of the articles is performed in parallel by at least two members of the Scientific Council of the „Financial Audit” Journal, a double-blind-review, which means that those who perform the reviews do not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, actuality, importance and the relevance for the subject matter of the review; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The **recommendations** of the Scientific Council are: accepted,

accepted with reviewing, rejected. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Council are published. The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in Microsoft Word format containing the following elements: the language the article is drafted is **English**; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs/page spaces included; the article mention the research methodology used, authors' contributions, footnote references from the bibliography; an abstract in English presenting the subject of the research and authors' contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, in English, and also by JEL Classification.

Details on our website www.revista.cafr.ro, section: „Reviews” and „Manuscripts”.

